

12 канцэпцый
у выглядзе
шоукейса

С. 7

Дэталны разгляд:
літаратурны
музей

С. 2 — 4

На маю думку:
меркаванні
экспертаў

С. 5

Праекты
з Ашмянаў
і Навагрудка

С. 6, 12

Бембель, Райскі,
Палівода: пласт
гісторыі

С. 8 — 9, 15

Удзельнікам і гасцям урачыстасцей XXII Дня беларускага пісьменства

Дарагія сябры!

Дзень беларускага пісьменства — надзвычай важная падзея ў жыцці нашай краіны. Гэта свята аб'ядноўвае тых, хто з вялікай павагай ставіцца да роднага слова, духоўных здабыткаў нашага народа, нацыянальнай культуры, асветы і літаратуры. Яно распачало свой шлях у далёкім 1994 годзе са старажытнага Полацка і прайшло праз усю Беларусь. Сёлета святочную эстафету прымае Шчучын — адзін з прыгажэйшых гарадоў Гродзеншчыны, непаўторная ўтульнасць якога створана нястомнай плённай працай яго жыхароў.

Амаль што 500-гадовая гісторыя беларускага кнігадрукавання сведчыць аб вялікім укладзе нашай краіны ў сусветную скарбніцу ведаў.

І сёння, у час імклівага развіцця новых інфармацыйных тэхналогій, кніга і шчырае мастацкае слова пісьменніка па-ранейшаму застаюцца запатрабаванымі сучасным грамадствам.

Сардэчна жадаю ўдзельнікам і гасцям свята здароўя, творчага натхнення, шчасця і дабрабыту.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА

6 верасня 2015 года

Шчучынскі палац Друцкі-Любецкіх абнавіўся ў выніку рэстаўрацыйных і рамонтных работ. Такім чынам, горад займеў у новай якасці адну з найгалоўных сваіх цікавостак. На здымках ён сёння і амаль стагоддзе таму.

Фота Апы БІБКАВАЙ

ПАДАРУНАК ДА ДНЯ ПІСЬМЕНСТВА

УВАГА! / ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ. /

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Тэндэнцыі

У апошні дзень лета прайшло пасяджэнне калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, на якім было разгледжана адзінае, але выключна важнае пытанне — **"Аб выкананні арганізацыймі сістэмы Міністэрства культуры эканамічных паказчыкаў развіцця сферы культуры ў першым паўгоддзі 2015 года і прагнозе іх выканання за 2015 год"**.

Яўген РАГІН

Напачатку пасяджэння міністр культуры Барыс Святлоў зазначыў, што станючае — станючым, але асноўную ўвагу варта звярнуць на праблемныя моманты эканамічнага развіцця галіны. Адзін з галоўных — нежаданна шукаць шляхі больш рацыянальнага ды эканомнага гаспадарання.

Даведзеныя заданні па росце ўласных даходаў не выканалі беларускі дзяржаўны ансамбль "Песня-

Рацыянальна і эканомна

3 пасяджэння калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

ры", Музей сучаснага выяўленчага мастацтва, Музей "Замкавы комплекс "Мір". Асноўная прычына невыканання плана па пазабюджэтных даходах — зніжэнне колькасці наведвальнікаў канцэртаў і ўстаноў.

Рэнтабельнасць ад рэалізацыі прадукцыі, тавараў склала па камерцыйных арганізацыях мінус 13,7 працэнта пры плане — мінус 6,8 і знізілася ў параўнанні з адпаведным леташнім перыядам. Са стратамі спрацавалі Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм", праектны філіял "Белрэстаўрацыі", філіял "Брэстрэстаўрацыя".

Не справіліся з асноўнымі паказчыкамі бізнес-планаў Тэатральныя майстэрні, згаданыя ўжо "Беларусьфільм" і праектны філіял "Белрэстаўрацыі", "Віцебск-Бел-

прамкультура". Прычыны: недазагрузка вытворчых магутнасцей, недахоп абаротных сродкаў для росту аб'ёмаў вытворчасці і асваення новых відаў прадукцыі, яе матэрыяла- і энергаёмнасць...

Аб'ём экспарту паслуг па падпарадкаваных арганізацыях склаў 67,2 працэнта ад экспарту паслуг за адпаведны перыяд 2014 года.

Адсюль вынікае, што выкарыстанне бюджэтных сродкаў павінна быць мэтавым, рацыянальным, эканомным. А своечасовае прыняцце мер па скарачэнні дэбіторскай і крэдыторскай запазычанасці трэба ўвесці ў ранг першаступеннай важнасці.

Выкананне мэтавага задання па энергазберажэнні не забяспечыў Мемарыяльны комплекс "Брэцкая крэпасць-герой"...

Пра пастаянны кантроль за вышэйназванымі паказчыкамі ды максімальнае выкарыстанне магчымых рэзерваў казаў і начальнік эканамічнага ўпраўлення Міністэрства культуры Васіль Дэмбіцкі. А задзел для гэтага за паўгоддзе створаны.

Дзяржаўныя арганізацыі сістэмы Міністэрства культуры атрымалі пазабюджэтных даходаў ў суме больш за 632 мільярд рублёў (115,4 працэнта ад леташняга аналагічнага паказчыка). Уласныя грошы склалі больш за 20,8 працэнта ад агульных паступленняў. У тым ліку па арганізацыях рэспубліканскага падпарадкавання — 35,8, мясцовага падпарадкавання — 17,9 працэнта. Для параўнання: за леташняе паўгоддзе гэтыя паказчыкі склалі 20,1, 32,7 і 17,7 працэнта адпаведна. Сёлета прагна-

зуецца забяспечыць выкананне плана па ўласных даходах не менш чым на 120 працэнтаў.

Значна перавыканалі пазабюджэтных заданні Беларускі дзяржаўны заслужаны харэаграфічны ансамбль "Харошкі", Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь "Тэатр-студыя кінаакцёра". Значна павелічэнне даходаў ў структуры агульных паступленняў адбылося ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь.

Сярэднемесячная заробатная плата работнікаў культуры за паўгоддзе склала 61,9 працэнта да сярэдняга заробку па рэспубліцы. У параўнанні з адпаведным мінулагаднім яна вырасла на 13,9 працэнта.

Афіцыйна

Аб падвядзенні вынікаў адкрытага рэспубліканскага конкурсу кінапраектаў

Як паведамляе Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, падвядзены вынікі адкрытага рэспубліканскага конкурсу кінапраектаў на вытворчасць фільмаў у рамках сацыяльна-творчых заказаў.

У конкурсе ўдзельнічаў 31 кінапраект (15 ігравых, 16 неігравых) ад 7 арганізацый кінематаграфіі.

У адпаведнасці з Палажэннем аб адкрытым рэспубліканскім конкурсе кінапраектаў на вытворчасць нацыянальных фільмаў і фільмаў у рамках сацыяльна-творчых заказаў, зацверджаным пастановай Савета Міністраў ад 24 лютага 2012 г № 174, конкурснай камісіяй вызначаны наступныя пераможцы адкрытага рэспубліканскага конкурсу кінапраектаў на вытворчасць фільмаў і фільмаў у рамках сацыяльна-творчых заказаў:

кінапраекты ў ігравой форме

па тэме: "Аб гісторыі і сучасным жыцці Рэспублікі Беларусь"

Назва кінапраекта: "Сляды на вадзе";

Арганізацыя кінематаграфіі: УП "Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм";

па тэме: "Аб актуальных сацыяльных праблемах жыцця сучаснай Беларусі"

Назва кінапраекта: "Трымайся за аблок";

Арганізацыя кінематаграфіі: УП "Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм";

па тэме: "Аб актуальных сацыяльных праблемах жыцця сучаснай Беларусі"

Назва кінапраекта: "Аўташкола";

Арганізацыя кінематаграфіі: ТАА "Сінэтэчна";

кінапраекты ў неігравой форме

па тэме: "Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне"

Назва кінапраекта: "Трасцянец";

Арганізацыя кінематаграфіі: УП "Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм";

па тэме: "Адраджэнне эканамічнага, сацыяльнага і культурнага жыцця на тэрыторыях Рэспублікі Беларусь, пацярпелых ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС"

Назва кінапраекта: "Чарнобыль. Праз 30 гадоў";

Арганізацыя кінематаграфіі: УП "Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм";

па тэме: "Актуальныя праблемы сучаснага жыцця Рэспублікі Беларусь"

Назва кінапраекта: "Мы, беларусы — мірныя людзі";

Арганізацыя кінематаграфіі: ПВУП "Майстэрня Уладзіміра Бокуна";

Інфармацыя аб правядзенні наступнага конкурсу кінапраектаў будзе размешчана на сайце Міністэрства культуры і ў газеце "Культура".

Выбары-2015

Перадвыбарчая інфармацыйная кампанія працягваецца па ўсёй краіне. На гэтым здымку вы бачыце куток выбаршчыка ў Ялізаўскай дзіцячай бібліятэцы, што ў Асіповіцкім раёне.

Падрабязна пра ўстанову чытайце на старонках 10 — 11.

Газета КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. **Адказны сакратар**: Вольга НАВІЦКАЯ; **рэдактары аддзелаў**: Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Настасся ПАНКРАТАВА, Яўген РАПІН, Ілья СВІРЫН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Аліна САУЧАНКА, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕЎСКИ, Алес КЛІМАХ, Алена ЛЯШКЕВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Пра слова "ад і да"

Для практыкі дызайна лічыцца звычайнай сітуацыя, калі выканаўца, атрымаўшы заказ і зрабіўшы перадпраектны аналіз, прыходзіць да высновы: замоўцу замоўленая рэч увогуле непатрэбная! Бо не адпавядае ні ягонаму характару, ні звычкам, ні ладу жыцця. Скажам, замаўляе сабе чалавек шыкоўную мэблю, між тым як усё жыццё абыходзіўся мінімальным камфортам. І будзе тая мэбля ў ягонай хаце стаяць — толькі месца займаць. Так, бывае, атрымліваецца і ў музеі...

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Узяўшыся за нататкі па тэме "Якой мне ўяўляецца новая экспазіцыя Музея гісторыі беларускай літаратуры", я прыгадаў Максіма

Музей літаратуры —

Багдановіча, які пісаў, што ў нашай літаратуры няма чытачоў, а ёсць толькі аматары беларускага слова. За сто гадоў у гэтай сферы адбыліся змены, у тым ліку і станоўчыя, але Максімавы словы актуальныя і сёння. Дык якім быць такому музею ў краіне, чыя літаратура сёння не надта вядомая за яе межамі і, шчыра кажучы, не асабліва шануецца намі самімі?

Няма ж, дарэчы, музеяў французскай ці англійскай літаратуры. А між тым Самерсэт Моэм сцвярджаў, што толькі Англія і Францыя маюць вялікія літаратуры, а ўсе астатнія краіны — толькі вялікіх пісьменнікаў. Меркаванне гэтае больш чым спрэчнае, і трэба яно мне толькі для таго, каб нагадаць, што пры наяўнасці вялікіх літаратур у Англіі і Францыі музеймі ўшанаваная не сама з'ява, а якраз яе носбіты — вялікія пісьменнікі.

Музеі Міцкевіча, Купалы, Коласа, Багдановіча, Караткевіча, Быкава... А вось, што мусяць уяўляць з сябе музейная экспазіцыя, якая распаўсюджае пра наша Слова ад вусных паданняў дахрысціянскай пары да постмадэрнісцкіх практыкаванняў постсавецкага часу, я не ведаю. Музей гісторыі беларускай літаратуры, якім я яго памятаю, мяне не ўражваў. Як на маю думку, там не было за што зацікаваць воку і што потым утрымаць у памяці. Не бачыў я там стрыжня, канцэпцыі. І наконт канцэпцыі самы час вызначацца. На маю думку, гэта павінна быць гісторыя фарміравання беларускай нацыі, адлюстраваная праз стрыжнявыя творы нашай літаратуры — ад летапісных крыніц да "Палескай хронікі" Мележа. Артэфектаў у экспазіцыі мусяць быць няшмат. Зусім неабавязка даваць дзялянку ў экспазіцыі ўсім членам Саюза пісьменнікаў і нават кожнаму з народных пісьменнікаў. Дзесяць творцаў з дзесяці стагоддзяў — цалкам дастаткова. Каб, нагадаю, не біяграфічны зборнік, а гісторыя нацыі — з уздымамі і заняпадамі, з роспачнымі хістаннямі, блуканнямі па пакутах і пошукамі выйсця ў гістарычную прастору. Магчыма, атрымаецца крыху пафасна, але — зразумела пра што і для чаго.

Дзесяць творцаў з дзесяці стагоддзяў — цалкам дастаткова. Патлумачу гэта тэзу на прыкладзе са свайго досведу. Па маладых гадах мне давлялася наведваць Музей Маякоўскага ў Маскве. Зараз я ўжо не згадаю артэфекты экспазіцыі. Хутчэй за ўсё гэта былі ў асноўным дакумента-

Дэталёны разгляд

Вядома, што ў будынку Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры завяршаюцца маштабныя рамонтныя работы. Паколькі яны пакрысе заканчваюцца, з'явілася шчаслівая магчымасць паразважаць наконт таго, якой установа стане пасля абнаўлення. Тым больш, як улетку зазначала "К" дырэктар установы Лідзія Макарэвіч, запланавана абвешчаць тэндэр на мастацкі праект новай экспазіцыі. Ды і музей адкрыты для ідэй! Журналісты газеты выказалі ў гэтай публікацыі ўласнае бачанне гісторыка-літаратурнага музея ў сучаснасці з нагоды Дня беларускага пісьменства.

льняны фотаздымкі і прыжыццёвыя выданні, як ва ўсіх музеях такога профілю за савецкім часам. Інсталююць ды інтэрактыў з'явіліся ў нашай музейнай практыцы значна пазней. Памятаю, аднак, што экспазіцыя складалася з трох раздзелаў, адпаведным розным перыядам творчасці паэта, а кожны раздзел адкрываўся велізарным фотопартрэтам Маякоўскага. Прычым знешнасць паэта на здымках дакладна адпавядала вобразнаму ладу ягонай творчасці ў дадзены перыяд. На адным фотаздымку ён — эпатажны

хам, скажам, у нейкім прасторным памяшканні, дзе маглі б праходзіць і перасоўныя невялічкія профільныя выстаўкі мастакоў, прысвечаныя нашым літаратарам, а на фоне жывапісных партрэтаў і карцін (з пастаяннай калекцыі) — прэзентацыі кнігі, канцэрты беларускай музыкі, прэс-канферэнцыі, вечарыны паэзіі, сустрэчы з цікавымі літаратарамі? Гэта значыць, акрамя асноўных накірункаў работы музея — дакументацыі літаратурных працэсаў у шырокім гістарычным кантэксце: ад часоў узнікнення беларускага

рамантык, на другім — рэспектабельны "dandy" у наймаднейшым "прыкідзе", на трэцім — брутальны, стрыжаны "пад нуль" пралетарскі паэт. У дадзеным выпадку эвалюцыя іміджу дакладна адлюстроўвае эвалюцыю творчасці паэта.

Жывы і сучасны...

Так, на сённяшні дзень яшчэ няма праекта будучай экспазіцыянай прасторы. Я, канешне, не спецыяліст у гэтай сферы, але як мастацтвазнаўца, якому не абыхавая гуманітарная сфера нашай краіны наогул, паспрабую азначыць свой, можа, у нечым і найўны, пункт погляду.

Барыс КРЭПАК

Які павінен быць у светлым заўтра літаратурны музей як навуковы, культурны, інфармацыйны, адукацыйны цэнтр? Магчыма, патрэбны формы працы ў розных кірунках: ад удасканалення экспазіцыянай прасторы, яе дызайну і мастацкага афармлення да ўмацавання (у рамках новага часу) нармальнай матэрыяльна-тэхнічнай базы, прыцягнення пазабюджэтных крыніц і развіцця музейнага турызму.

Музеяў у свеце шмат. Асабліва датычных выяўленчага мастацтва. Літаратурных — значна менш. Праўда, у розных краінах ёсць сотні мемарыяльных, "манаграфічных", прысвечаных асобным знакавым літаратурным персонам, як, напрыклад, у нас унікальныя музеі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, музей-сядзіба Адама Міцкевіча і Францішка Багуэвіча ці Кузьмы Чорнага. У постсавецкай прасторы магу назваць Дзяржаўны літаратурны музей у Маскве, Літаратурны музей Інстытута рускай літаратуры Расійскай акадэміі навук (Пушкінскім дом) у Пецярбургу (у свой час студэнтам я праводзіў там цэлыя дні), канешне, унікальны па экспазіцыі і дызайну Адэскі літаратурны музей...

Але асабліва прыцягваюць маю ўвагу "комплексныя" музеі літаратуры і мастацтва, дзе важнае месца займае выяўленчае мастацтва, арганічна і гарманічна звязанае з жыццём і творчасцю нацыянальных пісьменнікаў і паэтаў. Такія музеі існуюць у Ерзване, Баку і, здаецца, у Тбілісі. А чаму б не зрабіць гэты "фінт" і ў нас, пад адным да-

пісьменства да пачатку XXI стагоддзя, — наведвальнік мог бы пазнаёміцца з мастацкімі вобразамі тых, хто засеіваў і расціў поле нашай нацыянальнай славеснасці на працягу тысячагоддзя. А такіх твораў у нашых жывапісцаў, графікаў, акварэлістаў, скульптараў — шмат. А калі яшчэ арганізаваць сваеасабліваю гукавую сістэму, каб можна было б пачуць "жывыя" галасы, напрыклад, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча, Максіма Танка, Івана Шамякіна, Алеся Адамовіча, Кандрата Крапівы, Пятра Глебкі, Анатоля Астрэйкі, Івана Мележа і ўсіх іншых, хто "застаўся" на плёнцы, а таксама паслухаць фрагменты песень беларускіх кампазітараў на вершы паэтаў, то наогул было б цудоўна.

Карацей, я хацеў бы бачыць наш Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры дынамічным, жывым і сучасным, свабодным ад клішыраваных канонаў, трафарэтаў, прапісных ісцін кштальту — "наша ўсё" ды іншых трывіяльных формул...

Акрыліць інтэрактывам

З літаратурнымі музеймі заўжды цяжка. Тое, што у паэзіі і прозе акрыляе і дае імпульс для росквіту фантазіі, у чатырох сценах часцяком ператвараецца у застылыя экспазіцыі. Магчыма, адпаведным установам патрэбна як мага хутчэй пазбаўляцца канстанты аб "цішыні і сур'эзнасці" ў выставачай залі (і гэтаму ёсць удалыя прыклады сярод айчынных музейшчыкаў). Асабліва мне не стае інтэрактыву і адчування, што наведвальнік тут чаканы госьць, а не замінаючая недарэчнасць...

Настасся ПАНКРАТАВА

Першае, што заўсёды кідаецца ў вочы беларускаму падарожніку: у музеі ў Еўропе прынята хадзіць сям'ёй. Адпаведна, каб наглядчыкі не хапаліся за сэрца ад неконтраляванага бегу малечы, патрэбна арганізаваць месцы прыкладання дзіцячай энергіі. У былой экспазіцыі Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры быў куточак, прысвечаны тэлевізійнай перадачы "Калыханка", але ж да экспа-

натаў, зразумела, дакрануцца было нельга. Чаму б не стварыць “кабінет пісьменніка”, дзе можна — і проста неабходна! — мацаць рукамі, сядзець, адчыняць, заглядаць? Дарэчы, ён стане цудоўным месцам для элфі, без якіх не ўявіць сабе моладзь. Дзякуючы фотаздымкам, кантэкстная рэклама ў Сеціве будзе забяспечана.

Неабходна ўнесці ў гульні і элемент адукацыі. Прынамсі, у Эрмітажы мой пяцігадовы сын, змарыўшыся ад разгляду антычных скульптур і рыцарскіх даспехаў, з задавальненнем пачаў размалёўваць у спецыяльна зробленым для маленькіх наведвальнікаў куточку “рыцарскую” маляванку (можна было выбраць тэматыку розных эпох). Тут жа ляжалі альбомы з наклеянымі-выявамі карцін знакамітых мастакоў, кнігі, якія вучаць, напрыклад, назваў колераў па... шэдэўрах знакамітага музея. Я ж за гэты час змагла бесперашкодна разгледзець сувеніры і выбраць альбом па жывапісе.

Гэта...

Было б шыкоўна ўзяць гэту ідэю за аснову і зрабіць, дапусцім, магнітную азбуку, дзе на кожную літару будзе выява айчыннага класіка, ключавыя прадметы з папулярных твораў (скрыпка Сымона-Музыкі, Ладдзя Роспачы, да прыкладу), назвы гарадоў, у якіх дзейнічалі літаратурныя персанажы... Больш складаны і фінансава затратны, але модны еўрапейскі варыянт на гэтую тэму: макет краіны. Адпаведна тэматыцы ўстановы, на інтэрактыўнай карце Беларусі можна адзначыць, дзе нарадзіліся культурныя айчынныя творцы, ці паказаць умоўныя месцы, у якіх разгортваюцца падзеі кнігі.

Можна ў якасці маляванкі прапанаваць, дапусцім, раздрукаваныя на асобных лістах манахромныя замалёўкі Уладзіміра Караткевіча, якімі ўсеяны палі яго рукапісы. Ці згуляць у тое, хто зможа дакладна склаці пергамент з шыфраваным пасланнем пра захаваны скарб, аб якім пісаў Уладзімір Сямёнавіч у культывым рамане “Чорны замак Альшанскі” (існуе рукапіс самога Караткевіча, з якога можна “зняць” мерку). Інтэрактыўны варыянт, якія спалучылі б гульні і асветніцкі складнікі, — процьма! Дарэчы,

пасля не трэба будзе ламаць галаву над сувенірай прадукцыяй...

Два кірункі з задзелам на будучыню

Якасны рамонт для любога музея — сапраўднае свята, але ідэальна, каб своечасовыя змены закраналі і канцэпцыю ўстановы. Акурат пра канцэпцыю, адразу пасля завяршэння рамонтных работ, і задумваецца Музей гісторыі беларускай літаратуры.

Аліна САЎЧАНКА

Дзейнасць музея такога кшталту я строга дзяліла б на два кірункі. Першы з іх — навукова-асветніцкі. Я бачу літаратурны музей класічнай, нават кансерватыўнай сумай таго, што было назапашана супрацоўнікамі ўстановы ў фондах, даследчыкамі слова, а таксама самімі літаратарамі ды іншымі неабякавымі ўдзельнікамі літпрацэсу. Музей у першую чаргу павінен ім і заставацца: так, гэта паліцы і вітрыны, экспазіцыі, аб'екты і дакументы, якія абараняюцца шклom. Гэта цішыня, удумлівая атмасфера, дотык да мастацтва, мінуўшчыны. А сапраўды ацаніць пабачанае чарговы наведвальнік зможа з дапамогай экскурсавода і свайго ўласнага досведу. Таму “адрамантаваць” трэба, у першую чаргу, экскурсійныя праграмы. Думаецца, так яно і станецца разам з абнаўленнем экспазіцыі, бо літаратурны музей — музей менавіта Слова і яго магутнасці. Дык чаму ж гэты інструмент і не скарыстаць на поўную моц? Бліскучыя і вычарпальныя аповеды ў любым выпадку зацягваюць псеўдаарыгінальныя “заманухі”, інсталяцыі і перформансы.

Другі кірунак — гэта, інакш кажучы, задзел на будучыню. На базе музея трэба арганізаваць месца “паломніцтва” нашых сучаснікаў, таленавітых паэтаў і пісьменнікаў Беларусі (а такіх шмат), каб летапіс нашай літаратуры не заканчваўся кропкай “сёння”, а ўпэўнена імкнуўся наперад. У рэшце рэшт, беларускія літаратары таксама маюць права на свайго “Бадзяжнага сабаку” (выкрэслім з гэтага паняцця сумніўныя і нават шкодныя для здароўя эксперыменты, пакінем толькі творчыя: магчымасці дэкламаваць, дэманстраваць, крытыкаваць,

занатоўваць). І ў рэжыме анлайн рабіць сябе часткай гісторыі. Гісторыі беларускай літаратуры.

Галерэя герояў

Пры мінімальнай колькасці школьных гадзін на вывучэнне роднай мовы і літаратуры, пры адсутнасці мэтанакіраванай палітыкі ў гэтым кірунку пра аншлагі ў літаратурныя музеі застаецца толькі марыць. Рускамоўныя падлеткі вырастаюць у рускамоўных дарослых, немалая частка якіх не надта хоча ведаць, пра што марыў Янка Купала.

Яўген РАГІН

Тым не менш. Музейную справу па прапагандзе нацыянальнай літаратуры ніхто не адмяняў. Музей як хатняя бібліятэка: калі дзеці не чытаюць, дык унукі пачнуць. Музей як банк: там на дэпазіце “да запатрабавання” захоўваецца гісторыя...

Цяпер пра рэчы канкрэтныя. Што мяне зацікавіла б у новым Музеі гісторыі беларускай літаратуры? Зала ці галерэя літаратурных герояў. Уявіце, галаграмы ці васковыя фігуры (не ведаю, што танней ды эфектыўней), якія ўвасабляюць галоўных дзеючых асоб класічнай і новай беларускай літаратуры: прозы, паэзіі. Тут, напэўна, павінны быць Бандароўна, Сымон-музыка, Аліндарка, Міколка-паравоз, Алесь Загорскі і Майка Раўбіч, Сотнікаў, Люцыян Таполя...

Галаграмы, напэўна, — больш змястоўныя ды пераканаўчыя, бо іх можна прымусяць загаварыць. Натуральна, трэба вельмі пастарацца, каб вочы і постаці выяў не хлусілі, каб у лірычным героі гучала і аўтарскае стаўленне да чалавека, жыцця, літаратуры...

Побач з такой “праўдзівай” фігурай можна затрымацца надоўга. Задумацца да прыкладу, кім бы стаў у нашы дні вольны Васіль Дзятлік, што ў свой час сам сабе жыццё зламаў, бо прамяняў каханне да Ганны Чарнушкі на любоў да кавалка зямлі...

Заканчэнне “Дэталёнага разгляду” — на старонцы 4.

Фотасюжэт нумара

У кірунку Шчучына

Пра тое, што цікавага можа пабачыць у Шчучыне, любы ахвотны цягам святкавання на гэтых выхадных Дня беларускага пісьменства (за выключэннем, вядома, адрэстаўраванага палаца Друцкіх-Любецкіх, пра які апавядае першая паласа гэтага нумара “К”), гаворыць фотасюжэт шчучынскай журналісткі Алы Бібікавай.

Ля помніка Цётцы Гродзенскі кампазітар Яўген Петрашкевіч.

Страта

Таіса Аляксееўна ШЧАРБАКОВА

1 верасня 2015 г. пайшла з жыцця ШЧАРБАКОВА Таіса Аляксееўна — доктар мастацтвазнаўства, прафесар, адна з заснавальнікаў беларускай школы музыказнаўства, выдатны спецыяліст у галіне музычнай тэксталогіі.

Шчарбакова Таіса Аляксееўна з’яўлялася вядомым вучоным як у Беларусі, так і за яе межамі. У кола яе навуковых інтарсаў уваходзілі праблемы сучаснага і гістарычнага музыказнаўства.

З 1961 года Шчарбакова Т.А. працавала ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А.В. Луначарскага (з 1997 года — Беларуска дзяржаўная акадэмія музыкі). З 1990 года — узначальвала кафедру гісторыі музыкі ў гэтай установе адукацыі.

За годы педагогічнай дзейнасці яна падрыхтавала знач-

ную колькасць музыказнаўцаў-выкладчыкаў, лектараў, рэдактараў, музычных крытыкаў.

На працягу свайго жыцця Таіса Аляксееўна актыўна супрацоўнічала з перыядычнымі выданнямі рэспублікі па пытаннях творчасці беларускіх кампазітараў розных пакаленняў, дзейнасці беларускіх музычных тэатраў і філармоній.

Шматгадовая добрасумленная праца Шчарбаковай Т.А. была адзначана ганаровым званнем “Заслужаны работнік вышэйшай школы Беларускай ССР”, медалямі “За працоўную адзнаку”, “Ветэран працы” і іншымі.

Светлая памяць аб Шчарбаковай Таісе Аляксееўне назаўсёды застаецца ў сэрцах родных, блізкіх, калег і сяброў.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь выказвае словы глыбокага спачування рэктару ўстановы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі” Дулавай К.М. у сувязі са смерцю маці — ШЧАРБАКОВАЙ Таісы Аляксееўны, доктара мастацтвазнаўства, прафесара.

Калектыў Вялікага тэатра Беларусі выказвае глыбокія спачуванні рэктару Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Кацярыне Мікалаеўне Дулавай у сувязі са смерцю маці — доктара мастацтвазнаўства, прафесара Таісіі Аляксееўны ШЧАРБАКОВАЙ.

Дзяжурны па нумары

Беларусы, татта mia!

Гэтым летам упершыню давалося пабачыць далёкае замежжа. Кампанія наша скалочвалася доўга, няхутка выбіраўся і маршрут. У выніку было вырашана: мы, пяць дзяўчат, ездзем у Італію. На руках меліся сімвалічна-мінімальныя грошы, пашпарты з візамі, білеты на самалёт. Усе астатнія пытанні мы смела пакінулі "на пасля". А тычыліся яны, між іншым, выбару гарадоў, турыстычных маршрутаў, пошуку жылля ды баўлення часу ўвогуле.

Аліна САЎЧАНКА

Механізм жаночага калектыву спрацоўвае заўсёды аднолькава: спрэчкі, канфлікты не паспявалі заканчвацца, як пачыналіся наоў. Мы праіснавалі, інакш і не скажаш, у Рыме чатыры дні (на шчасце, знайшлася кватэра ў нейкага настаўніка па ёзе Франчэска). Дый горад сваёй прыгажосцю і патаемнасцю вырацоўваў сітуацыю: у моманты захаплення мы забываліся адна на адну і, часам, на рэальнасць.

Па нашым імправізіраваным плане далей меркавалася рушыць у бок мора. Мы пракансультаваліся ў "нашага" Франчэска, а таксама ў яго цёзкі, які працуе на прапусканай кропцы ў Ватыкан, куды нам лепш падацца, і яны абодва паралілі невялікі гарадок у некалькіх дзясятках кіламетраў ад сталіцы — Санта-Марынэла. Мы лёгка выдыхнулі, кожная пра сябе папрасіла ў святога Пятра даць нам моцы і настрою, каб перацярапець прысутнасць адно адной яшчэ паўтара тыдні, і наступным днём мы "селі ў поезд і высадзіліся ля мора".

Канешне, усе бывалыя падарожнікі нам скажуць: Еўропа не любіць непадрыхтаванасці. Я маю на ўвазе няведанне мовы, адсутнасць броні, мінімум грошай. Але мы гэтыя жыццёвыя ўрокі атрымалі трохі пазней, калі стапталі свае ногі ў пошуках хаця б аднаразавага начлегу ў забітым італьянцамі італьянскім курорце.

Увечары таго ж дня дваіх самых саслабелых мы пакінулі ў кавярні з доступам у Інтэрнэт, каб яны працягвалі "сёрфіць" жыллё там, а ўтрох пайшлі па горадзе, немаведама на што спадзеючыся. Клянусь, гэта быў апошні дом, апошні palazzo, у які нам хапіла сілы пагрукаць. Увагу ж прыцягнула нейкая шылда, якая, дарэчы, нічога, па-сутнасці, не значыла, як аказалася пазней. Тым часам стала я жанчына праз дубцы брамкі паглядзела мне ў вочы і запытала па-італьянску: вы беларуска? "Sì! Так! Yes! Ага!" — сэрца маё загрузкавала. "А яны?" — паказвае на сябровак. "Адкуль жа яна ведае?" — у мяня адняло маўленне. (Стоп! Я ж не размаўляю на раманскіх мовах.) "Momento", — яна пакідае нас, потым мы чуюм, як замкі адмыкаюцца.

Так мы апынуліся на парозе ў Розы і Сэрджо, звычайнай італьянскай пары, сынам якіх з'яўляецца хлопец Андрэй. Ён тут жа падключыўся да размовы, патлумачыўшы сваёй маці, хто мы такія і што ўвогуле зараз адбываецца. Як гэтая жанчына ўбачыла ўва мне маю нацыянальную прыналежнасць, застаецца загадкай. Буду спадзявацца, праз багатую духоўнасць і бацькоўскі інстынкт. Аказалася, што Андрэй — урадженец Мінска, усыноўлены шмат гадоў таму, быў выхаваны, нават перавыхаваны ў любові і радасці. Ён адразу па-гаспадарску вырашыў, што сённяшняя пошукі жылля трэба згортаць, ветліва запрасіўшы быць гасцямі іх сям'і хаця б на дзень. Увечары мы пазнаёміліся з сябрамі Андрэя, шматлікімі беларусамі і беларускамі з падобнымі італіі, якім быў дадзены новы шанец у жыцці. І такіх выпадкаў у Італіі процьма. Але сутнасць не ў тым, колькі іх. Важна, як яны там жывуць, як трымаюцца адзін за аднаго, як шчыра сябруюць дзесяцігоддзямі, кантактуюць, дапамагаюць і сваім, і такім вось чужаземцам-землякам-небаракам, як мы.

Нашы новыя сябры ўзялі нас пад сваё крыло. Знайшлі добрае жыллё, дамовіліся з уласнікам пра зніжкі. Яны прыдумалі нам цэлыя праграмы па забавкам: вазілі нас на цудоўныя пляжы, на тэрмальныя воды, у парк адпачынку. Апякунства дайшло да таго, што нам нават прыносілі ежу. Мы ў сваю чаргу супакоіліся, сталі жыць мірна і ладна. Амаль кожны дзень збіралі "дыяспару" на вячэры, чаргуючы стравы беларускай і італьянскай кухні. Усё гэта са смехам, з музыкай, з людзьмі, якія блізкія табе па радзіме, якіх ты разумееш, якіх ты ўжо — татта mia! — любіш як братаў і сяцёр, не менш.

Нашым суайчыннікам у Італіі добра, усе яны дагледжаныя, адукаваныя, заласканыя бацькамі. Але вельмі адчуваецца і тое, як цягну іх калі не да Беларусі, то хаця б да беларусаў. Маленькі гарадок успрыняў наш прыезд як рэальны цуд і вялікую падзею, мы ж прынялі тую выпадковасць як міласць звыш.

Яшчэ адзін момант. Кампанія, ядром якой былі беларусы, уключала ў сябе яшчэ і нашых суседзяў па Усходняй Еўропе, якія таксама па сваіх прычынах "заямліліся" пад Рымам на сталай аснове. Магчыма, справа ў адлегласці ад геаграфічнай радзімы, магчыма, у выхаванні і чалавечых якасцях, але за ўвесь час мы ні разу не адчулі паміж усімі трыма суседнімі народамі ніякай напружанасці, нават дыскусій ды сварак.

Развітанне было цяжкім. У дарогу мы атрымалі падарункі і рады, запрашэнні і словы падзякі. Італію пакідалі з цяжкім сэрцам, але, у той жа час, са светлымі думкамі. Міжземнаморская краіна падалася нам раем, энцыклапедыяй і машынай часу адначасова. Багатая і літасцівая гісторыя, унікальная прырода, касмічна прыгожая архітэктура, бездакорнае адчуванне моды і густу... Ну хто ў стане канкураваць з Італіяй? Але разумела адно: мы багатыя не менш. Бо галоўнай каштоўнасцю Беларусі з'яўляюцца беларусы, самыя лепшыя людзі ў свеце, шчырыя, сардэчныя, непаўторныя, надзейныя, нават калі і жывуць яны за тысячы кіламетраў ад роднай зямлі.

(Заканчэнне.

Пачатак на старонках 2 — 3.)

Убачымся ў музеі!

У некаторых рэчах я чалавек дастаткова артадаксальны, патрыярхальны і кансерватыўны. (Узрост, відаць, даецца ў знакі.) У музейнай справе — дык дакладна. Пры наведванні такіх устаноў мне зусім не патрэбныя інтэрактыўныя празмернасці, флэшмобы ад іх супрацоўнікаў і новыя формы, якія я "патрабую" з работнікаў устаноў культуры, сустракаючыся з імі падчас сваіх камандзіровак. Такі востр парадокс з двудушнасцю. І Музей гісторыі беларускай літаратуры — не выключэнне.

Алег КЛИМАЎ

Музей літаратуры — Гэта...

Што я хацеў бы ўбачыць у ім, абноўленым, калі аднойчы завітаў бы гадзінкі на дзве? Ды ўсё тое ж самае, ну, і, можа, тое, што дагэтуль тут практыкавалася зрэдку ці не ладзілася, не выстаўлялася зусім, але да "архаічных" экспанатаў цалкам стасуецца! Стэнды з леталісам беларускай літаратуры, нейкія старадаўнія і рэдкія выданні і, наадварот, сучасныя фаліянты, часткі асабістых архіваў, аўтографы, фатаграфіі мэтраў і знакавых фігур айчыннай прозы, пазэі і драматургіі, фанэграмы іх галасоў, відаадакументы, якія адносяцца да іх, што-небудзь з прадметаў побыту, рэччу "уладароў паперы" і да таго падобнага.

Зазірнуў бы і на мерапрыемствы, што мяне зацікавілі, якія тут праходзяць і якія маглі б праводзіцца: прэзентацыі кніг, сустрэчы з пісьменнікамі, музычнымі, кіна- і іншымі праекты, звязаныя з літаратурай. З нагоды ўрачыстых дзён можна было б памяшканне задзейнічаць пад скразныя акцыі, прымеркаваныя да юбілею таго ці іншага майстра мастацкага слова. Запрошаныя акцёры разыгрывалі б невялікія сцэны з іх твораў, праводзіліся б конкурсы сярэд публікі, а, калі аўтар і сёння працуе, то і перформанс з яго удзелам увагу, безумоўна, прыцягнуў бы. Маю — дакладна.

Не імёны, але літаратурны працэс

Стварэнне музея (у дадзеным выпадку пастаяннага экспазіцыі), прысвечанага адразу некалькім сотням выдатных асветнікаў, — задача, шчыра кажучы, вельмі няпростая, калі не сказаць больш: практычна невыканальная. Кожны з пісьменнікаў аказаў, хай сабе і ў рознай ступені, але неацэнны ўнёсак у айчынную культуру. Адназначна, усіх іх трэба і ўшанаваць.

Кастусь АНТАНОВІЧ

Але будзем рэалістамі: для такога маштабнага нацыянальнага праекта патрэбны адпаведныя выставачныя плошчы і немалое фінансаванне. Не маючы ў сучасных умовах дастатковай колькасці ні першага, ні другога, трэба ісці на пэўны кампраміс. Найперш, маю на ўвазе падзел экспазіцыі на асобныя перыяды, якія будуць адлюстраваны праз лёсавызначальныя з'явы ў беларускай літаратуры. Словам, неабходна годна паказаць калі не ўсе імёны, дык увесь літаратурны працэс.

Адразу ўяўляецца зала, прысвечаная выдатным прыкладам духоўнай літаратуры, звязаная з асобамі Ефрасініі По-

лацкай і Кірылы Тураўскага. Наступнай магла б быць зала, якая пажае беларускае кнігадрукаванне не толькі як перадавую тэхналагічную з'яву таго часу, але і як літаратурны ды філасофскі феномен. Натуральна, тут на дапамогу прыйдуць арыгінальныя прадмовы да кніг Францыска Скарыны, Сымона Буднага і Васіля Цяпінскага. Было б цікава ўбачыць інтэрактыўную частку экспазіцыі, прысвечаную "Песні пра зубра". Але ў гэтай справе на авансцэну выходзіць выкарыстанне найноўшых музейных тэхналогій. Пагадзіцеся, адным інфакіёскам тут не абыйсціся. А як не прысвяціць асобныя экспазіцыйныя залы шматграннаму і шматмоўнаму літаратурнаму працэсу XIX стагоддзя, тым самым вярнуўшы сваіх творцаў (не толькі Адама Міцкевіча, але і, да прыкладу, Генрыка Ржавускага) на Радзіму? А газета "Наша Ніва" пачатку XX стагоддзя? Гэты феномен яшчэ не да канца

папрасіўшы іх стварыць музычны шэраг — дзесяць трэкаў на абраныя фрагменты твора. І па-трэцяе, пісьменнік запраці да ўдзелу публіку. "Якую падзею свайго жыцця вы хацелі б забыць, але ведаеце, што ніколі не забудзеце?" — на гэта пытанне прапанавалася адказаць усім ахвотным, выбудаваўшы ланцужок паміж твораў і сабой. Адаказы людзей запісваліся на камеру, і потым былі размешчаны на старонцы праекта ў Інтэрнэце, раскрываючы калектыўнае і прыватнае аблічча амнезіі. Бачна, што "Амнезія" такім чынам ператварылася ў комплексны мастацкі праект, прысвечаны памяці, яе канцэпту, сэрцам якога заставалася менавіта кніга, чые формы і змест пракавалі на розныя сэнсавыя і асацыятыўныя шэрагі. Адначу, што структура літаратурнага твора спрыяла падобнай працы: ён складаецца са 106 раздзелаў. Кнігу можна чытаць "у розных кірунках", але толькі знаёмства з усі-

Дэжурны музей гісторыі беларускай літаратуры.

вывучаны, але мае велізарнае значэнне і таксама ў поўнай меры мусіць быць адлюстраваны. А сучасная літаратура? Толькі магу ўяўляць, з якімі цяжкасцямі сутыкнуцца стваральнікі новай экспазіцыі пры адлюстраванні літаратурнага працэсу другой паловы XX стагоддзя і пачатку стагоддзя XXI-га.

Хочацца спадзявацца, што абноўлены музей будзе максімальна інтэрактыўны, цікавы не толькі кожнаму беларусу, але і любому гасцю нашай краіны. А таму ў ім павінны быць не толькі змястоўныя экспазіцыйныя залы, але і адметныя сувеніры, створаныя на базе матэрыялаў з фондаў нашых слаўных літаратараў, шматмоўныя аўдыягіды, аўдыякнігі перакладаў твораў нашых класікаў на розныя мовы свету.

Ці пацягнем?

Памятаю, як на ўкраінскім фестывалі візуальнай культуры "Візіі" пазнаёмілася з Аляксандрам Міхедам, маладым пісьменнікам з Кіева. Ён у межах форуму, падкрэсліў, візуальнай культуры, прэзентаваў сваю кнігу "Амнезія". Чаму ж так? А таму што яго твор не вычэрпаўся ўласна выданнем, а падаваўся як мультымедыяна-літаратурны праект, які ўтрымлівае прыклады інтэрпрэтацыі тэксту: праз музыку, візуальнае мастацтва і відэа-арт. Ды гэтаксама запрашаў кожнага да асавання канцэпту памяці.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Па-першае, Міхед звярнуўся да мастакоў са сваёй і суседніх краін: абраць упадабаны фрагмент у яго кнізе і даць яму ўласную мастацкую інтэрпрэтацыю. У выніку тэкст атрымаў дадатковае мастацкае вымярэнне, плюс — уласна факт знаёмства з мастакамі, магчыма, якога чытачы атрымалі праз адмысловыя паштоўкі, што дапаўнялі асобнік. Па-другое: Аляксандр задзейнічаў і музыкантаў,

мі фрагментамі дае цэласнае ўяўленне пра твор. Аляксандр дзейнічаў тут не толькі як пісьменнік, але і як куратар, надбудоўваючы на "падмурку" тэксту вежы дадатковых светаў.

Урэшце, "Амнезія project" увайшла ў сямёрку найпрыгажэйшых праектаў свету па версіі міжнароднага фестывалю "Soundout! Новыя шляхі рэпрэзентацыі літаратуры". А прэтэндавалі на падобны статус 106 заявак з 33 краін свету.

Да чаго я ўсё гэта? Чаму столькі увагі надаю гэтаму прыкладу? Ды з той нагоды, каб разабрацца, а што сёння ёсць літаратура? І які яе трэба рэпрэзентаваць? І калі задумацца пра экспазіцыю Музея гісторыі беларускай літаратуры, то што мусіць быць яе канцэптальным складнікам? Праз літаратуру можна расправесці і пра стварэнне нацыі, пра лёс краіны, а можна — пра беларускую культуру, спалучыўшы вядомыя творы мастакоў, музыкантаў і пісьменнікаў. Улічваючы мой вышэйзгаданы прыклад, як уводзіны ў пэўны кантэкст, сучаснасць патрабуе яснай, але і комплекснай канцэпцыі.

Гэта задача — вельмі няпростая. Бо мне здаецца, што значна лягчэй праз малое расправесці пра большае, напрыклад, праз аднаго пісьменніка — пра цэлую эпоху, чым прэзентаваць усю беларускую літаратуру разам, улічваючы тое, што былі ў нас розныя перыяды. Якой станеца выбарка самых самых? Ці аддамо належнае тым, хто заставіўся ў ценю ўсё гэтыя гады? Альбо пойдзем "па класіках", не раскрываючы пра іх нічога новага? Чым больш я разважаю, тым больш прыходжу да думкі, што музей гісторыі літаратуры патрэбны. У першую чаргу, каб расправесці пра тое, што было замоўчана ў тых ж савецкіх гады, каб паказаць, які насамрэч пакручаны шлях беларускай літаратуры і якія дасягненні яна мае сёння. І паказаць гэта сучасным чынам, з разуменнем таго, што зварот да візуальнай культуры ў прадстаўленні літаратуры — зусім не капрыз, а неабходны складнік. Ці пацягнем?

Наш гурт толькі што запісаў новы альбом. Калі ён выйдзе, вырашае менеджмент каманды, але абавязкова — да канца года. Здзіўляецца і ашаломліваецца ім мы не збіраемся: атрымаўся нармальны працоўны рэліз, у якім адлюстроўваюцца тыя нашы музычныя і вербальныя ідэі, якімі "J:Морс" жыве некалькі апошніх гадоў, сталеючы, напэўна, змяняючыся творча, гукава, калі змяняўся і склад каманды.

Я не вельмі люблю зазіраць далёка наперад, загадваць і планаваць, жывучы сённяшнім, ну, можа, заўтрашнім днямі, таму пра тое, што мне марыцца рэалізаваць у творчых адносінах у бліжэйшыя, скажам, гады чатыры, гаварыць не хочацца. І зусім не праз забавы! Думкі ж ёсць, але пакуль няма абсалютна выразнай карцінкі, а проста так

Калі ў тэатры мне прапанавалі сыграць Алаізу Пашкевіч у спектаклі "Пясняр" у пастаноўцы Валянціны Ераньковай, мая рэакцыя, вядома, была станоўчай. Паводле п'есы Васіля Дранько-Майсюка Цётка і іншыя класікі беларускай літаратуры — тыя постаці, з якімі музыкант-Пясняр меў пастаянную сувязь. Узнікаюць яны перад ім і ў перадсмяротны час.

Роля невялікая, але мне было цікава глыбей пазнаёміцца з асобай сьпіннай пэўкі. Я шмат пра яе прапачвала: маўляў, яна любіла адпачываць, слухаючы салаўёў ды жуоўчы каўбасу, што не прымала п'яных застолляў, што яе асабістае жыццё так па-сапраўднаму і не складалася... Даспадобы прыйшліся і яе вершы, тая ж рэвалюцыйная лірыка. Звычайна ў прафесіі даводзіцца працаваць з выдуманымі персанажамі, ствараць іх, а тут жывая постаць, са сваім характарам, лёсам. Іграць і ўяўляць яе — вялікая асалода.

Ці не падаецца сёння рэвалюцыйна-вызваленчая лірыка Цёт-

Час аддаваць караням...

меркаванне

Уладзімір ПУГАЧ, лідар гурта "J:морс"

"трындзець" я не люблю. Ёсць жаданне, скажам, паспрабаваць зрабіць тое, што сядзела ўнутры ледзь не з самага ранняга дзяцінства, калі бабуля спявала мне палескія народныя песні (я ж сам родам якраз з Палесся). І праз шмат-шмат гадоў ўзнікла ідэя прапрацаваць з нейкай часткай гэтага фольк-пласта.

Гадоў пяць я перыядычна вяртаўся да яе, прыкідваў, што і як можна ажыццявіць, але часу на нешта канкрэтнае не хапала: быў заняты запісамі, канцэртамі, удзелам у сацыяльных праектах, яшчэ чымсьці. Хоць зыходны матэрыял гады тры таму ўжо сабраўся, у чым мне дапамаглі людзі, якія займаюцца этнаграфічнымі экспедыцыямі. Я адслу-

хоўваў прадастаўленыя імі запісы, ацэньваў, што можа выйсці, арыентуючыся выключна на свой густ, на "падабаецца / не падабаецца", на сваё эстэтычнае прадстаўленне аб прыгожым.

Задачы, зноў-такі, здзівіць кагосьці, ашаламіць ў мяне няма. Цалкам верагодна, што нехта з нашых выканаўцаў ўжо пераспяваў пэўныя з гэтых песень, але я не збіраюся з той прычыны адкідаваць адабранае.

Палескія песні займаюць асобнае месца ў традыцыйнай беларускай песеннай культуры: тут свой дыялект, свае галасы, нават у чымсьці свае ноты. Свой свет, нарэшце, які адрозніваецца ад астатняга каранёвага музычнага свету краіны.

Такую асаблівасць, мелодыку, выяўленую ў музыцы і словах, я і хацеў бы перадаць натуральна, так, як я іх чуо, адчуваю, разумею. Калі казаць пафасна, то, можа, нават у тым і заключаецца мой абавязак перад бабуляй, перад малой радзімай — праспяваць гэтыя песні, "выцягнуць" іх з сябе.

Хто і як будзе працаваць з імі з інструменталістаў, бэк-вакалістаў, якія інструменты будуць выкарыстаны, пакуль казаць рана: ёсць наметкі, прыкідкі — больш рэальныя і, наадварот, вельмі прыблізныя. Прыйдзе час, калі дакладна зразумею, што пара садзіцца за працу менавіта з гэтым матэрыялам з пэўнымі людзьмі. Атрымаецца ці не атрымаецца — для мяне не важна. Проста дзіця гэтае ўва мне жыве і перыядычна просіцца з'явіцца на свет. Калі яно народзіцца — праз два гады ці праз пяць — не ведаю. Але не выключана, што палескім стане і мой наступны альбом.

Занатаваў Алег КЛІМАЎ

Яе душа палыхае!

меркаванне

Настасся ШПАКОЎСКАЯ, актрыса Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага, выканаўца ролі Цёткі ў спектаклі "Пясняр", лідар гурта "Naka"

кі састарэлай, "вукзай" праявай свайго часу? Мая думка такая: нельга ацэньваць творчасць паэта так аданабакова. Бо тут ёсць і пошук, і радасць творчасці, і пэўнае паглынне ідэяй, прага да свабоды. Так, у яе вядомым вершы "Хрэст на свабоду" бачная лозунгавасць, я нават сказала б, рытміка, бліжэйшая вершам Маякоўскага. Але цікава тое, што падобныя творы пісала жанчына. У яе пазіі рэзкія вобразы, але нельга адмовіць ім у глыбіні. Да ўсяго — валоданне мовай! Розныя фарбы, нюансы, адценні. Дакладна скажу: яе творы нельга назваць шараговымі.

Магчыма, гэта памылковае меркаванне, але за лозунгавасцю Цёткі хаваецца такая трагічная несупакоенасць, абарона ад свайго непрыкаяннага сэрца. У спектаклі мая геранія нават прамаўляе такія словы: "Не

ўбачыў мае жывыя думкі, мары". Яна кажа гэта Пясняру з папрокам, што ён не знайшоў у яе творчасці матэрыялу для сваёй, не скарыстаў яе вершаў у песнях. Маўляў, ён пайшоў толькі за "словамі", а не за сэрцам.

Канешне, падобны надлом тычыцца большасці паэтаў. Бо калі сэрца знаходзіцца ў спакоі, тады творчасці і не будзе, на маю думку. Пошук, непаразуменне, няшчаснае каханне, несупакой з'яўляюцца рухавікамі мастацтва, літаратуры. Нават калі гэта лірыка камічная, без гэтага другога плана — пакутаў душы, — твор не адбудзецца. Пра Цётку такога сказаць ніяк нельга. Яе душа палыхае!

Дарэчы, не магу не параўнаць лёс Алаізы Пашкевіч з лёсам Яўгеніі Янішчыц. Абедзве былі апантанымі ідэямі свайго часу, у абедзвюх —

нейкая асабістая неўладкаванасць. Нават знешне, мне падаецца, яны падобныя. Дарэчы, у маім будучым беларускамоўным альбоме я скарыстаўся верш Яўгеніі Іосіфаўны.

Але калі вярнуцца да Цёткі, то яе постаць, вядома, пашырыла палітру маіх акцёрскіх роляў. Яна — адметная і таленавітая асоба, чый свет — крыніца для роздуму, натхнення, надзеі. У грамадстве на сыху больш вядомыя класікі, а многія вартыя ўвагі літаратары застаюцца ў ценю. Але, магчыма, камусьці і патрэбна слава, а камусьці — на пэўны час бясплаце. Рэдка так бывае, калі ўсё складаецца ідэальна. Але тыя ўзрушэнні, іспыты — як добрыя, так і дрэнныя часам неабходныя паэту для паўнаватарскага жыцця яго духа, для руху наперад. Тут магу прыгадаць радкі Цёткі з верша "У дарогу": "Цераз моры, акіяны / Палячу ў далёкі край, / Бо люблю я ураганы, / Бо я ў буры чуо рай, / Бо на дзікіх грывах хвалі / Маім думам лягчэй плывць, / Бо ў дзікай, страшнай буры / Я аб песні магу сніць, / Бо я толькі на прасторах / У звонкай ліры маю слух, / Бо ў дзікай, страшнай буры / Крэпне мой свабодны дух".

Занатавала Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Рэпліка пра... ...бібліятэкі і падпіску

Завітаў днямі ў сваё паштовае аддзяленне № 33 і працягнуў падпіску на газету "Культура". А паколькі мне падаецца, што ў выданні заўсёды знойдзеш, што пачытаць, то па суботах, калі бываю на Чыгуначным вакзале, абавязкова набываю яшчэ некалькі асобнікаў, каб раздаць сваім знаёмым.

Адзін нумар "Культуры" традыцыйна прыношу ў бібліятэку, што побач з маім домам. І там ёсць свае чытачы "Культуры". Шкада толькі, што газету не прыносяць у бібліятэку па падпісцы. Магчыма, гэта жаданне "эканоміць" грошы. Але ці ж можна на культуру шкадаваць?

З часам гэткая эканомія ўсім нам выходзіць бокам... Усё больш у нас сустракаецца людзей з нізкім узроўнем агульнай культуры, хаця і маюць яны машыны, планшэты, смартфоны, выходзяць у Інтэрнэт. Але і хамства навокал стае...

Мне ўжо 68 гадоў, з якіх амаль шэсцьдзесят карыстаюся адной і той жа мінскай бібліятэкай №3. Раней у ёй выступалі такія пісьменнікі як Іван Мележ, Уладзімір Карлаў, Іван Грамовіч, Міхась Скрыпка, Міхась Калачынскі... Ды і чытачоў было куды больш, чым сёння... Шчасце, што сама бібліятэка яшчэ захавалася. Яна хай сабе і сціпла, але робіць сваю добрую справу... Туды прыходзіць шмат людзей сталага веку, але ёсць і школьнікі — усе тыя, хто працягвае сябраваць з кнігай. Некалькі гадоў таму бібліятэку хацелі зусім зачыніць, але чытачы яе пакуль адстаялі.

Хачу выказаць вялікую падзяку бібліятэкару Тамары Лук'янчык, сапраўднаму прафесіяналу, якая дасканала ведае сваю справу, заўсёды ветліва з чытачамі, гатовая прапанаваць ім новыя літаратурныя здабыткі.

Я перакананы: бібліятэкі павінны быць, каб не "абваліліся" нашы чалавечыя душы.

Уладзімір ГОЛУБЕЎ,
чытач газеты, пенсіянер

Падчас святкавання 500-годдзя з дня нараджэння Францыска Скарыны 8 верасня 1990 года ў Полацку быў адкрыты Музей беларускага кнігадрукавання. Ён змясціўся ў адрэстаўраваным помніку архітэктуры канца XVIII стагоддзя — былым жылым корпусе Богаўленскага манастыра, пабудаваным паводле праекта італьянскага архітэктара Джакома Кварэнгі. А сёння можна сказаць за год праз музей праходзіць да 45 тысяч чалавек.

Праўда, на момант прыняцця рашэння аб яго стварэнні (1987 год) горад ужо не меў тых кніжных багаццяў, якімі мог пахваліцца ў мінулым. Шматлікія пахары, войны, гістарычныя катаклізмы сталі прычынай гібелі або вывазу кніжных скарбаў. У фондах Полацкага гісторыка-культурнага запаведніка, філіялам якога стаў наш музей, мелася невялікая кніжная калекцыя, якая складалася, у асноўным, з лаціна- і польскамоўных выданняў XVII — XIX стагоддзяў і даследаванняў клясычнага характару. Пачалося мэтанакіраванае камплектаванне калекцыі. У музейны фонд перадаваліся кнігі з абмен-

Як ствараўся музей кнігі

ТЭКСТ

Вера АШУЕВА, старшы навуковы супрацоўнік Музея беларускага кнігадрукавання

на-рэзервовых фондаў бібліятэк, штосьці набывалася ў букіністчных крамах, дарылі кнігі і прыватныя асобы...

Існуюць музеі розных тыпаў: гістарычныя, мастацкія, прыродназнаўчыя, тэхнічныя... Музей беларускага кнігадрукавання — гэта музей комплекснага тыпу, які мае рысы і гістарычнага, і мастацкага, і тэхнічнага. Ён паказвае кнігу як складаную з'яву, якая належыць адначасова і матэрыяльнай, і духоўнай сферам дзейнасці чалавека. Прайшоўшы па 15-ці залах, наведвальнік здзіўляецца захвапальнае падарожжа ў кніжны свет.

Першыя залы знаёмяць з помнікамі дакніжнага пісьменства, з гісторыяй алфавітаў, з рознымі матэрыяламі для пісьма і з тэхналогіяй вырабу паперы. Значнае месца належыць паказу рукапіснай кнігі на беларускіх землях, яе рэпертуару, стылям мастацкага аздаблення.

Але галоўная частка экспазіцыі — адлюстраванне жыццёвага

шляху і дзейнасці першадрукара Францыска Скарыны. Асвятляецца таксама даробак Сымона Буднага, Васіля Цяпінскага, Пятра Мсціслаўца, Мялеція Смятрыцкага, братаў Стэфана ды Лаўрэнція Зізіянаў.

Зала "Мастак і кніга" дэманструе развіццё беларускай кніжнай графікі. Прадстаўлена таксама кнігадрукаванне XIX — пачатку XX стагоддзяў, у тым ліку дзейнасць першых выдавецкіх суполак ("Загляне сонца і ў наша ваконца", Беларускае выдавецкае таварыства ў Вільні і іншых) ды кнігадруку савецкага часу. Паказаны розныя тыпы і віды прадукцыі: газеты, часопісы, календары, альбомы. Завяршае экспазіцыю паказ сучаснага паліграфічнага абсталявання і найноўшых кніг.

Пры гэтым наведвальнік, праходзячы па музеі, не толькі бачыць кнігі рознага часу, але і мае магчымасць даведацца, як стваралася кніга ў скрыпторыі (майстэрні перапісчыка) і ў друкарні XVI — XVII

стагоддзяў, пазнаёміцца з кабінетам вучонага XVIII стагоддзя і майстэрняй сучаснага мастака-графіка.

Сярод найбольш каштоўных экспанатаў музея — рукапісныя кнігі на пергаменце ("Тора") і на паперы ("Гадавы рымскі цырыманіял"), беларускія і заходнеўрапейскія выданні XVI — XVIII стагоддзяў. У тым ліку такія рарытэты, як "12 прамоў" Іераніма Фалецкага (Венецыя, 1558) і "Евангелле вучыцельнае" (Вільня, друкарня Мамонічаў, 1595).

Значную калекцыю складаюць выданні клясычнага характару XIX — пачатку XX стагоддзяў. Вялікую цікавасць выклікаюць выданні твораў беларускіх пісьменнікаў, падручнікі Максіма Гарэцкага, Браніслава Тарашкевіча, Язэпа Лёсіка, сплёнікі Вацлава Ластоўскага, Яна Станкевіча, календары пачатку XX стагоддзя, газеты "Наша ніва", "Чырвоны сейбіт", часопісы "Студэнцкая думка", "Наш край", "Маладняк", "Польмя", "Узвышша" 1920 — 1930-х.

Многія з выданняў, прадстаўленыя ў экспазіцыі, захаваліся і трапілі ў музей дзякуючы збіральніцкай працы старэйшага беларускага журналіста і бібліяфіла Алеся Ма-

тусевіча, які змог зберагчы ў сваёй асабістай бібліятэцы кнігі рэпрэсаваных беларускіх пісьменнікаў і навукоўцаў. І праца па збіранні працягваецца. Часта ў музей перадаюцца кнігі сучасных аўтараў з дарчымі надпісамі. Але здараецца і так, што атрымліваем у падарунак каштоўныя старыя выданні. Напрыклад, Андрэй Макагон (палачанін, што жыве зараз у Маскве) перадаў у музей "Рымскі імшал", выдадзены ў 1826 годзе ў Полацку колішній езуіцкай друкарняй каталіцкага ордэна піяраў. Зараз гэтае выданне можна ўбачыць у экспазіцыі.

У гэтым годзе Музей беларускага кнігадрукавання адзначае 25-годдзе. З гэтай нагоды 10 верасня плануецца правесці круглы стол "Кніжная спадчына ў музейным адлюстраванні". А яшчэ на верасень запланавана некалькі выставак. Адно прывязуць з Вялікага Ноўгарада. Будуць прадстаўлены каштоўныя выданні XVI — XIX стагоддзяў, звязаныя з беларускімі землямі. Другая дасць магчымасць убачыць сапраўдныя выданні Францыска Скарыны — "Кнігу царстваў" і "Эклезіяст", — якія захоўваюцца ў Нацыянальнай бібліятэцы. А яшчэ адзін праект, "Лепшыя кнігі Беларусі", пазнаёміць з сучаснымі шэдэўрамі паліграфічнага мастацтва.

Меркаванні калумністаў і экспертаў газеты не абавязкова адлюстروўваюць пункт гледжання рэдакцыі.

Электронныя кнігі сталі рэальнасцю нашага часу. У некаторых сем'ях "чыталка" практычна выцесніла стосы хатняй бібліятэкі. Але, губляючы некаторыя пазіцыі, друкаваная кніга становіцца мацнейша ў іншай нішы: яна шукае ўнікальныя формы, і гэта ўжо ніводзін лічбавы фармат паўтарыць не здольны. У тым упэўнены бібліяфіл, дацэнт кафедры аўтаматызацыі вытворчых працэсаў і электратэхнікі Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта Алег РАДКЕВІЧ, за аўтарства якога пачынаюць свет фаліант "Тэхналагічны ўніверсітэт у сілуэтах і вобразах" — лепшы ў намінацыі "Арткніга" Нацыянальнага конкурса "Мастацтва кнігі-2015". І асабліваю ўвагу "К" выклікаў якраз такі цікавы жанр партрэта: сілуэт.

Настасся ПАНКРАТАВА

Памацаць гісторыю

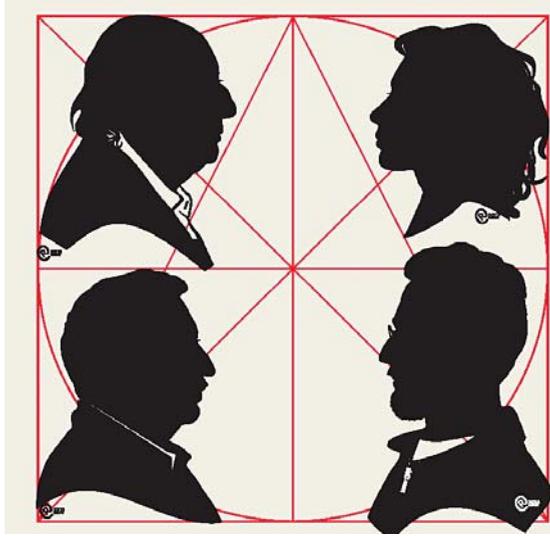
— Канкурэнцыя з боку электронных носбітаў звужае сферу ўплыву кнігі, але роўна да тых межаў, у якіх друкаваная выданне ўжо можа сябе абараняць. Вазьміце бібліяфільскія кнігі. Напрыклад, выданне з гравюрам: апошняя нумаруюцца, уклеваюцца абмежаванай колькасцю, бо больш за пэўны аб'ём не вытрымлівае форма. Ці будзе мець такое ж мастацкае значэнне алічбаваная копія? Альбо томікі з аўтографамі аўтараў, з дарчымі подпісамі знакамітых майстроў. Алічбаваны варыянт наўрад ці прывабіць знаўцаў і калекцыянераў.

Паглядзіце ў Сеціва: мора калейдаскапічнай інфармацыі. А чалавек, бы шклянка з вадой: ён не можа змясціць у сабе больш за вызначаны аб'ём, астатняе выльецца, згубіцца. Кнігу ж магчыма памацаць, прагартыць, разгледзець ілюстрацыі, пачаць чытаць і вярнуцца пазней, не марнуючы час у "пошукавіку". Маю кнігу ўвогуле можна прымаць, так бы мовіць, парцыённа, пачынаючы з любой з амаль 400 старонак.

Ад пусцяковіны да "Залатога фаліанта"

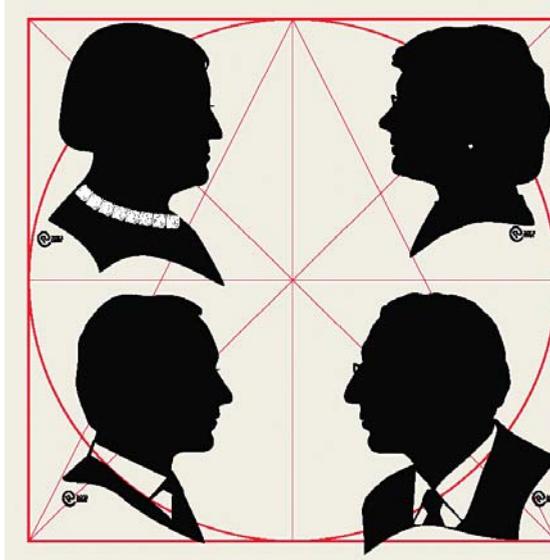
— Ведаецца, якая адна з самых дарагіх кніг Расійскай імперыі? Двухтомнік гравюр "Двор Кацярыны Вялікай". Ніхто ўжо не пазнае тых прыдворных статс-дамы кавалераў, якія апісаны і выяўлены на паперы, але такія выданні прывабліваюць гісторыкаў, мастакоў, калекцыянераў. Яны застаюцца ў вечнасці.

Мая гісторыя пачалася з пусцяковіны. У якасці падарунка падрыхтаваў бліжнім сябрам партрэты-сілуэты. Вопыт у мяне ўжо меўся: у 2011 — 2012 гадах

Алег Радкевіч. "Удзельнікі бібліяфільскіх сустрэч AD LIBRUM-3 (2011 — 2012). Злева направа: мастакі Арлен Кашкурэвіч, Аксана Аракчэва, Генадзь Грак, Валерый Славук".

Сто і адзін сілуэт

Алег Радкевіч. "Удзельнікі бібліяфільскіх сустрэч AD LIBRUM-1 (2011 — 2012). Першая спроба "партрэта": бібліяжары Тацяна Рошчына, Галіна Кірэва, Алесь Суша, Аляксандр Стэфановіч".

■ Алег Радкевіч: "Зараз жа ў працоўцы фаліант "Багемны Мінск". Я ўжо склаў спіс адметных постацей сталіцы, імёны якіх ўсіх на слыху: мастакі, спевакі, пісьменнікі... Задумана 700 ілюстрацый. Спадзяюся, ніхто не адмовіць".

Алег Радкевіч.

Вялікая Адама Мальдзіса, з якой і пачаўся чыты сілуэты.

я зрабіў серыю плакатаў і нумараваных памятак для бібліяфільскіх сустрэч "AD LIBRUM". На іх патрапілі мастакі Арлен Кашкурэвіч, Генадзь Грак, Аксана Аракчэва, Валерый Славук, эклібрысты Алег Судлянкоў і Аляксандр Шэліпаў, прадстаўнікі вядучых бібліятэчных устаноў краіны Тацяна Рошчына, Галіна Кірэва, Алесь Суша, Аляксандр Стэфановіч і іншыя персаны.

Спачатку рабіў фотаздымкі, пасля працаваў над іх вектарным пераўвасабленнем. На кожны малюнак — каля 8-9 гадзін. Трэба было бачыць, які эффект яны выклікалі! Мне стала шкада,

што ўся гэта вялікая праца кане ў Лету. Тады і з'явілася задумка кнігі.

Дзесьці год я збіраў матэрыял, пасля столькі ж апрацоўваў яго. Для мяне шмат значыць не толькі змест, але і форма кнігі. Таму педантычна падышоў да структуравання.

Адрозны зразумеў, што сярэднястатычнаму чытачу будзе не цікава разглядаць галерэю незнаёмых яму постацей. І тут на памяць прыйшла папулярная забава сярэдзіны XIX стагоддзя: запаўненне апытальніка. Новы імпульс колішнай салоннай гульні надаў Марсэль Пруст. Тыя 24 пытанні, на якія адказваў спачатку нікому невядомы чатырнаццацігадовы хлопчык, а праз некалькі гадоў — пісьменнік, займеў нават адмысловую назву "Апытальнік Пруста". У 1970-х славае анкетаванне "прайшоў" шэраг знакамітых французскіх пісьменнікаў. Вось яго і ўзяў за аснову складання сваёй кні-

гі, аздобіўшы нацыянальнымі адценнямі (прынамсі, дапытваўся пра любімую беларускую кнігу, знакавае месца на радзіме).

На старонкі патрапіў 101 сілуэт ключавых постацей Тэхналагічнага ўніверсітэта. Кожнага з герояў я прасіў прыдумаць сімвал, які характэрны для яго, дадаць дэвіз і вывесці сваёй рукою (а то з-за камп'ютараў мы ўжо забыліся, як пісаць) важнае пажаданне, парад, разважанне. Побач з выявай змясціў апытальнік. Такім чынам, кніжны разварот сумясціў візуальны і апісальны складнікі.

Зрэз часу

— Я ствараў фаліант для такіх жа кніжных гурманаў, як і я. Усе 175 асобнікаў пранумараваны, надрукаваны на італьянскай паперы з трайным залатым абрэзам. Першыя трыццаць пяць выйшлі ў скураной вокладцы. Прыемна было пачуць ад рэктара Акадэміі мастацтваў Міхаіла Барзны, што кніга сапраўды арыгінальная, з вельмі насычаным візуальным шэрагам і ў ёй прачытваецца пэўны зрэз нашай эпохі.

У прэамбуле я змясціў сілуэты, з якіх усё пачыналася. Адно з прадмоў вельмі цёпла напісаў Адам Мальдзіс. Яго выява, канешне, не магла не з'явіцца побач са шчырымі словамі. Дарэчы, славы гісторык, доктар філалогіі прысутнічаў і на прэзентацыі выдання.

Кніга зараз жыве сваім жыццём. Напрыклад, адна з чытачак распавяла, што томік стаіць у яе на пачэсным месцы ў якасці... кулінарнай кнігі. Бо адным з пытанняў значылася любімая страва, а некаторыя героі давалі не толькі назву, але і рэцэпт.

Пасля атрымання "Малога залатога фаліанта" на Нацыянальным конкурсе "Мастацтва кнігі" некаторыя сябры пачалі прапаноўваць мне ўступіць у саюз пісьменнікаў. Але ж я не пісьменнік, я раблю кнігі. У мяне нават ёсць план на бліжэйшыя гады пяць: задумаў яшчэ чатыры бібліяфільскія выданні рознага фармату, кожнае на 500-600 ілюстрацый. Кнігі у мяне ўжо ў галаве, я ўяўляю сабе тэхнічныя бакі іх афармлення. Прынамсі, хачу надрукаваць свае мемуары, зборнік няпісаных законаў бібліяфілаў.

Зараз жа ў працоўцы фаліант "Багемны Мінск". Я ўжо склаў спіс адметных постацей сталіцы, імёны якіх ва ўсіх на слыху: мастакі, спевакі, пісьменнікі... Задумана 700 ілюстрацый. Спадзяюся, ніхто не адмовіць. Ужо зроблена частка партрэтаў, напрыклад, літаратара і мастака Адама Глобуса, фотамастака Алены Адамчык, кінасцэнарыста Веры Савінай, мастацтвазнаўцы Тацяны Бембель, шрыфтавіка Аляксандра Кулажанкі. Разлічваю, што кніга выйдзе да 950-годдзя Мінска.

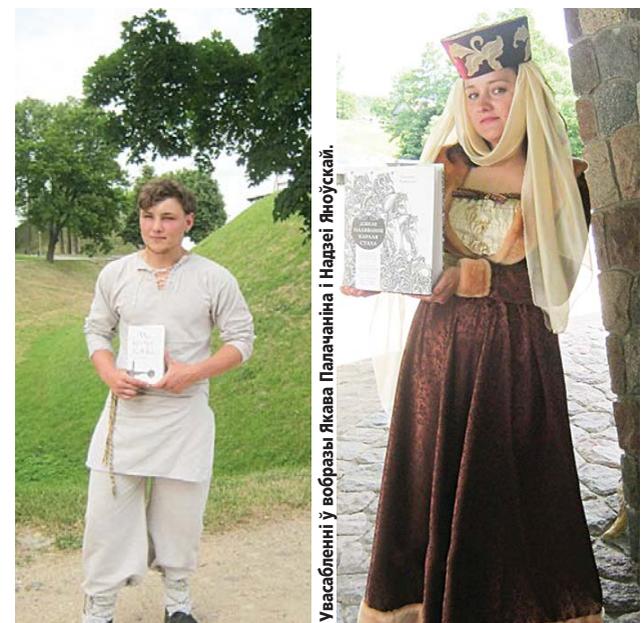
Prof-партфолія

Рэкламны агент... Андрэй Лабановіч

Знаёмствы: Гразына і Пан Быкоўскі.

Сёлета Навагрудская раённая бібліятэка праводзіць акцыю "Молодзь ЗА кнігу і чытанне", якая стартвала 1 сакавіка і будзе доўжыцца да 31 кастрычніка. Дэвіз акцыі: "Чытаць — гэта модна, прэстыжна, актуальна". Яе асабліваць і патрабаванне — рэклама кніг і чытання павінна ісці ад маладога пакалення. Гэтак на справе і адбываецца. Молодзь чытае сама, рэкламуе і раіць.

Увасабленні ў вобразы Якава Палачыніна і Нардзі Яноўскай.

Летам у рамках акцыі бібліятэка рэалізавала фотапраект "Літаратурны персанаж". Мясцовыя жыхары, чытачы бібліятэкі, а гэта, у асноўным, моладзь, пераўвасабляліся ў герояў беларускай літаратуры. Створаны каларытныя вобразы пана Быкоўскага, Альжбеты і Бандароўны ("Паўлінка" і "Бандароўна" Янкі Купалы), Ядвісі і Андрэя Лабановіча ("На ростанях" Якуба Коласа), Ганны Чарнушкі ("Людзі на балоце" Івана Мележа), Надзеі Яноўскай ("Дзікае паляванне караля Стаха" Уладзіміра Караткевіча), Соф'і Гальшанскай ("Каралева не здраджвала каралю" Анатоля Бутэвіча), княгіні Мянжынскай ("Княгіня Мянжынская" Юрыя Татарынава), Якава Палачыніна ("Меч князя Вячкі" Леаніда Дайнекі), Гразыны ("Гразына" Адама Міцкевіча).

Нават сам Адам Міцкевіч з Марыляй Верашчака вярнуўся з мінулага, каб апынуцца на возеры Літоўка, тэрыторыя якога сёлета была старанна добраўпарадкавана. Увогуле, усе названыя і іншыя літаратурныя персанажы фотапраекта наведвалі сённяшні Навагрудак. Чым не рэклама беларускіх кніг?

Файна МАЛЮЖЭНЕЦ, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетингу Навагрудскай раённай бібліятэкі

ФОТАФАКТ

У Садзе дружбы

Майстар-клас у Падсвіллі. / Фота catholic.by

У канцы жніўня — пачатку верасня ў Мінску і на Глыбоччыне адбыліся падзеі чарговага Міжнароднага каталіцкага фестывалю хрысціянскіх фільмаў і тэлепраграм "Magnificat". Сярод іх — сустрэча расійскага рэжысёра Алены Лабачовай-Дварэцкай у Цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва ў Глыбокім, конкурс мультыплекцыйнага кіно для дзяцей з дзіцячым жа журы ў раённай бібліятэцы, майстар-клас па анімацыі полькі Яны Поляк у Падсвіллі. Таксама ў рамках форуму было пасаджана чарговае дрэва ў Садзе дружбы, што разбіты ў вёсцы Івесь.

Як правіла, арганізатары амбiтных выставачных праектаў ставяць перад сабой звышзадачу сабраць "самае-самае" — ці то ў актуальным працэсе, ці то ў пэўнай рэтраспекцыі. Вынікі завывчай атрымліваюцца даволі спрэчныя, бо пытанне, хто ж "самы-самы" адназначных адказаў апрыйры не мае. Дыскусіі пра "табелі аб рангах" шкодныя ўжо хаця б таму, што адцягваюць увагу ад саміх твораў. І як тут не прыгадаць прымаўку "Лепшае — вораг добрага"!

Ілья СВІРЫН

Праект "12 стратэгий" — гэта выстаўка не найлепшага, а проста добрага. Адпаведна, куратары пазбавілі сябе прыёмнай ролі суддзьяў, абраўшы пэўную (амаль адвольную) колькасць твораў, кожны з якіх, неаспрэчна, варты ўвагі паасобку, і прадставіўшы ім магчымасць сябе паказаць. Праігнаравана і яшчэ адна тутэйшая традыцыя: забяспечыць экспазіцыю мажнай куратарскай звышдэяй і напісаць "многабукв" на нейкія актуальныя грамадскія тэмы. У параўнанні з чэмпіёнам у дадзенай намінацыі — нядаўняй інтэрвенцыяй у музей Багдановіча, дзе ў лесе літар губляліся самі творы, — "12 стратэгий" выглядае дзіўным прыкладам рудыментарнай веры ў самадастатковасць

мастацтва. Самой назвай ды лаканічнай канцэпцыяй куратары выстаўкі імкнуліся давесці, што ў беларускай арт-прасторы ёсць незалежны ад павеваў кан'юнктуры і пры гэтым варты ўвагі постаці.

Па вялікім рахунку, гэтая выстаўка магла б называцца проста "Выстаўка". Што, як выявілася, дастаткова, бо дадзенае паняцце ўжо само па сабе абавязвае. Яно азначае нават не пэўную сукупнасць твораў, размешчаных у адным памяшканні, але, так бы мовіць, "готовы прадукт" — выбудаваную экспазіцыю. І гэта акурат той выпадак.

Канцэпцыя выстаўкі надзвычай удала ўвасобілася ў будынку Цэнтра сучасных мастацтваў, з яго невялікімі

Выстаўка. Проста выстаўка

заламі і катушкамі. Асобных памяшканняў хапіла на кожную міні-выстаўку падрыхтаваны тэкставыя "ўводзіны" — невялікія эсэ сакуратаркі Волгі Каваленка. Піша яна прыгожа і, што асабліва важна, — менавіта пра аўтараў, а не пра дыскурсы і абстрактныя паняцці.

Стратэгіі ўдзельнікаў аказаліся ў нечым прадказальнымі — у тым ліку, у сваёй непрадказальнасці. Уладзімір Цэслер, вядома ж, выставіў "эз бэст", а вось Ігар Цішын, чья аўтарская практыка чым далей тым болей выяўляе разрыў паміж жывапісам і карцінай, паказаў серыю экспромтных малюнкаў. Максім Пятруль спалучае мінімалістычнасць формы і перфекцыянізм падачы, Жанна Капуснікава, як заўжды, гарэзлівая... Дарэчы, якраз яна падаравала выстаўцы новы хіт — яе "Сон трактарыста", дзе рэальнасць перагукаецца з ідэальным светам народных малюнакаў, постаць атэланам нашага постмадэрну.

Стратэгія Канстанціна Селіханова — арганічнае спалучэнне неспалучальнага: мадэрнісцкай скульптуры з яе форматворчасцю, і канцэптуалізму, які нівелюе ўсе віды і жанры на карысць ідэі. Гэтым разам пераважыла другое вымярэнне: аўтар стварыў бліскучы новы прадукт з ужо гатовых твораў. Палову залы займаюць скульптурныя партрэты яго знакамітага дзядулі — Сяргея Селіханова, вылепленыя з натуральнага падачы камандзіроўкі ў Кітай у 1956 годзе. Гэта твары некалі жывых (а цяпер у большасці выпадкаў забытых) людзей, увекавечаныя ў цвёрдым матэрыяле сапраўдным майстрам. У другой палове — людзі без твараў, знакамітыя абезасобленыя постаці. І тое напружанне, што ствараецца паміж дзвюма часткамі, здатна выклікаць нямала роздумаў ды эмоцыі.

Агулам, выстаўка атрымалася ў меру правакатыўнай, у меру рэспектабельнай, у меру інавацыйнай... Раз-

асобленай — і, усё ж, даволі цэльнай. Паглядзець там сапраўды ёсць што, і нават самы агрэсіўны прафан не будзе па яе наведванні абвінавачваць усіх сучасных мастакоў у шарлатанстве.

...Урэшце, варта прыгадаць гісторыю дадзенай ініцыятывы, а яна даволі ня-

звыкая. Скульптар Максім Пятруль вырашыў зрабіць свайго кшталту шоўкейс беларускага мастацтва для перспектывага кітайскага рынку. Пра апошні ён ведае не па чутках — сам там бывае. І ў выніку прыйшоў да высновы, што ў свеце эцніца не падладнасць нейкім актуальным тэндэнцам, але найперш арыгінальная аўтарская пазіцыя і стылістыка. За сродкі зацікаўленага спонсара быў аддрукаваны каталог з іерогліфамі. Зладзіць маштабную выстаўку ў Паднябеснай аказалася не надта простаю справай — хаця надзея на гэта не страчана.

Цяжка сказаць, як адрэагуюць на гэтую выстаўку кітайцы, калі яна туды даярэцца. Але ж і ў Мінску гэты, нібыта, "экспартны" прадукт патрэбны не меней — нават пры тым, што ладную частку твораў заўсёды ўжо недзе бачылі. Бо такі самы шоўкейс актуальны і для айчыннага глядача, які атрымаў магчымасць скласці пэўнае ўражанне пра беларускае сучаснае мастацтва — і пры гэтым не расчаравацца.

Экспазіцыя твораў Аляксандра Шапо.

К

Экспартны арт-"шоўкейс"

Слова "стратэгія" надзвычай амбіцыйнае і не надта стасуецца са словам "творчасць". Бо стратэгія мае ў аснове грунтоўную аналітыку, прадугледжвае выразна акрэсленую мэту і паслядоўны рух да яе. А вось мастацкая творчасць — па вызначэнні рэфлексійная і непрадказальная. Ёсць, зразумела, у творчай справе тэхналагічны і камерцыйны чыннікі, ды ўсё ж даволі цяжка ўявіць творцу, які выбудоўвае карціну ці скульптуру паводле распрацаванага да драбніц плана, папярэдне намалёванага ў галаве чарцяжу. Таму назву "Дванаццаць стратэгий" для выстаўкі, што зараз праходзіць у сталічным Цэнтры сучаснага мастацтва, я лічу не надта карэктнай.

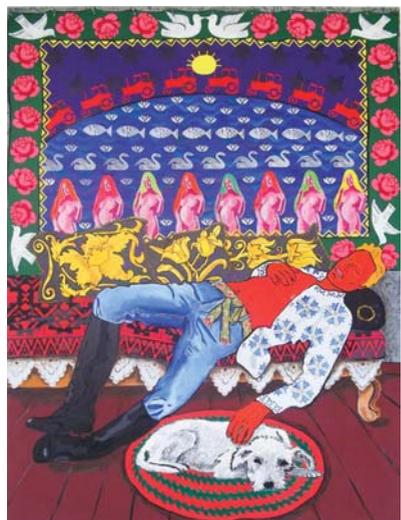
Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Згаданая экспазіцыя прэзентуе нават не тузін канцэпцый развіцця беларускага выяўленчага мастацтва, а творчы патэнцыял групы вядомых у асяродку мастакоў. Рабілася выстаўка для Кітая, а пакуль яе "абкатваюць" на мінскай аўдыторыі.

Скульптары Юрый Анушка, Андрэй Вераб'ёў, Аляксандр Шапо, Максім Пятруль, Канстанцін Селіханав, жывапісцы Наталля Залозная, Жанна Капуснікава, Зоя Луцэвіч, Леанід Хобатаў, Ігар Цішын і мастак-дызайнер шырокага профілю Уладзімір Цэслер. Дванаццатым, калі меркаваць па каталозе, мусіў быць мастак шматграннага таленту Руслан Вашкевіч, але з нейкіх прычын у гэтай экспазіцыі яго няма. На прэсканферэнцыі куратар выстаўкі Волга Каваленка, не чакаючы, пакуль журналісты запытаюцца пра крытэрыі адбору ўдзельнікаў праекта, сказала, што гэта справа чыста суб'ектыўная. З вялікага масіву сучаснага беларускага выяўленчага мастацтва куратар вылучыла тых, каго ведае асабіста, з кім ёй лёгка працаваць. Мяркую, акрамя агучанага быў і яшчэ адзін важны ў дадзеным выпадку крытэры — псіхалагічная сумяшчальнасць мастакоў і візуальна дапасаванасць іх твораў.

Калі выставіць побач, скажам, выяўленчыя рэфлексіі Ігара Цішына і ўзоры традыцыйнага рэалізму, які шануе публіка, выхаваная на рэпрадукцыях твораў з Траццякоўскай галерэі, дык агрэсіўныя апалагеты рэалізму могуць палічыць, што Цішын з публікі здэкеуецца. Між тым, Ігар Цішын — мастак сур'ёзны і у творчым сэнсе адказны. Проста тое, што ён робіць, мусіць нармальна ўспрымацца толькі ў адмысловым кантэксце. У большай ці меншай ступені тое тычыцца і іншых удзельнікаў праекта.

Згаданы вышэй мастак у кантэксце выстаўкі ўвасабляе свайго роду полюс, крайнюю кропку аддаленасці ад выяўленчых стэрэатыпаў. Калі хочаце, "кропку невяртання". Іншыя мастакі гэтай экспазіцыі не ідуць на радыкальны разрыў з фігуратывнасцю і прадметнасцю, не пазбаўляюць свае творы асацыятыўнай асновы. Наталля Залозная падкрэслена неахайна малюе звыклыя рэчы і краявіды, у якіх даволі лёгка прачытаюцца прыродныя і архітэктурныя формы. Але праступаюць яны нібыта праз туман. Гэтая акалічнасць прымушае глядача пільна ўглядацца ў карціну, а значыць — шукаць ва ўсім, што атрымліваецца разгледзець, нейкі патаемны сэнс. Работы

Жанна Капуснікава. "Сон трактарыста".

Экспазіцыя работ Уладзіміра Цэслера.

Стратэгія і... натхненне?

Праект Канстанціна Селіханова.

Зоі Луцэвіч — гэта памежжа жывапісу і дэкаратывна-прыкладнога мастацтва. Тым больш яе ўвесь час цягне выйсці ў аб'ём і зрабіць са сваіх размалявак прасторавыя кампазіцыі.

Леанід Хобатаў доўжыць стыльваю лінію, распачатую яшчэ напрыканцы 1980-х, пры гэтым усё далей адыходзіць ад вобразаў умоўна рэалістычных да беспрадметнасці. Карціны Жанны Капуснікавай запамінаюцца добрым гумарам і лёгкай іранічнасцю. Змест карціны "Сон трактарыста" яна тлумачыць так: "Трактарыст на хвілінку прылёг пасля абеду. І ўсё гэта яму ці то сніцца, ці то мроіцца, ці марыцца... Ці проста на дыване намалёвана". А намалёваны на ды-

ване, што над ложкам, рай у стылі Алены Кіш з даважкам шэрагу аднолькава прыгожых аголеных дзяўчын... Стылёва жывапіс Капуснікавай нагадвае часопісную графіку — простую і даступную для разумення неспакушанага глядача. Ну а сэнс карцін трэба шукаць не ў выявах, а ў подпісах да іх...

Апошнім часам склалася завядзёнка, што выстаўка без удзелу Уладзіміра Цэслера, бадай, і не выстаўка. Прычым, дзякуючы дасціпнасці вобразаў і высокай якасці выканання творы гэтага мастака і сапраўды па-суюць экспазіцыям самага рознага профілю. Тое, што прадстаўлена тут, знаўцам мастацтва Цэслера збольшага мусіць быць вядомым.

Але сабраное ў адной зале, у адзінай візуальнай прасторы ўражае канцэптуальнай цэльнасцю.

Кожны з прадстаўленых у экспазіцыі скульптараў мае адметны почырк, трымаецца ўласных тэматычных і сэнсавых дамінантаў, паспяхова выбудоўвае уласны вобразны кантэнт. Андрэй Вераб'ёў — мастак, які шчыра прызнаецца: усё, што ён робіць, гэта па сутнасці ягоны аўтапартрэт. І гэту тэзу дэманструе прадметна. Юрый Анушка трансфармуе рэчаіснасць у фантастычную экзотыку. Аляксандр Шапо звяртаецца да рэлігійнай містыкі, каб выявіць найвышэйшы градус чалавечых жарсцей. Максім Пятруль спрабуе звесці шматабліч-

насць быцця да першасных форм, з якіх, так бы мовіць, пачынаўся свет. Наколькі выніковымі аказаліся памкненні аўтараў, мусіць вырашаць глядчы...

Экспазіцыя Канстанціна Селіханова варта асобнай згадкі, бо ўяўляе сабой цалкам самастойны сегмент выставачнай прасторы, звязаны з самой выстаўкай вельмі умойна. Гэта праект, які складаецца з дзвюх частак. У першай прадстаўлены партрэтныя эцюды, зробленыя дзедам аўтара, скульптарам Сяргеем Селіханавым у 1950-х падчас творчай паездкі ў Кітай. У гэтых творах метафізічныя разуменні "народ" і "грамада" прадстаўлены як сукупнасць канкрэтных асоб, надзеленых унікальнымі рысамі. У другой частцы — работы самога Канстанціна, дзе згаданыя вышэй разуменні прадстаўлены ў форме стандартызаванай масы. Візуальны шэраг дапоўнены тэкстам, у якім аўтар тлумачыць, што ён хацеў сваім праектам сказаць. Твор атрымаўся шматсэнсавы, і цалкам магчыма, што глядчы убачыць тое, пра што аўтар і не думаў. Асабіста мне падалос, што згаданыя скульптурны праект прадпануе паглядзець на адно і тое ж у розным асвятленні і зрабіць высновы: што табе бліжэй, а што адмаўляеш.

Не ведаю, які розгалас будзе мець гэта выстаўка ў Кітаі (калі яна туды даядзе), а вось для нашай сталіцы яна стала падзеяй, вартай увагі. Справа ў тым, што яна насамрэч справакавала пытанне пра наяўнасць у беларускім мастацтве стратэгіі развіцця. Я ж з прагледу зрабіў выснову пра немагчымасць стратэгавання ў сферы, дзе пануюць эмоцыі. Адзінай "стратэгіяй" у дадзеным выпадку будзе не паперашкаджаць мастаку быць самім сабою.

К

У гэтым нумары “К” працягвае знаёміць чытачоў са старонкамі дзённікавых запісаў вядомага беларускага кампазітара Ігара Паліводы ў фармаце віртуальнага дыялогу з яго ўдавой Вольгай Палівода. З гэтых старонак выглядае складаная натура маэстра з яго трапнымі ацнкамі і вострым словам адносна стварэння ім праграм на вершы вядомых паэтаў — Роберта Бёрнса, Максіма Багдановіча, Янкі Купалы і Аркадзя Куляшова. Падаецца, згадка названых імёнаў і твораў паводле іх літаратурных шэдэўраў цалкам натуральная з нагоды Дня беларускага пісьменства.

Сяргей ТРАФІЛАЎ, падрыхтоўка і публікацыя дзённікавых запісаў Вольгі ПАЛІВОДА

1981 г. “Вясёлыя жабракі”

В.П.: — У “Песнярах” праграма “Вясёлыя жабракі”, вядома ж, пісалася з улікам спецыфікі калектыву. Таму і пазт быў абраны народны па сваёй сутнасці. Праграма тая даволі беспкапотная, але і ў вершах, і ў іх музычным аздабленні стае цікавых момантаў. А пасля ў краіне прысьпеў час, калі патрабаваліся праграмы на вершы беларускіх класікаў. Палівода ішоў ад зямлі, ад нацыянальных каранёў. І сам Ігар вельмі ўзрос як профі з 1981-га па 1991-ы год, паколькі на той час другі раз скончыў кансерваторыю, займаеў сапраўдную кампазітарскую сталасць. Гэтыя праграмы больш спелыя.

Мне цяжка ацэньваць зробленае сябрамі, калегамі Ігара Паліводы сучаснае прачытанне “Вясёлых жабракоў”. Не таму, што я выступала супраць гэтага праекта. Уласна, мяне ніхто і не пытаўся.

А было б варта, паколькі атрымалася парузічнае заканадаўства аб аўтарскіх правах. Але гэта тэма для іншай размовы і нават адпаведнага разбіральніцтва. Разам з тым, прызнаю: зробленае энтузіястамі — гэта значная праца. Але дзве версіі праграмы нельга параўноўваць: у кардынальна розныя эпохі рабіліся праца. Першы запіс быў нават не дэма-версіяй, а проста запісам з рэпетыцый, пераведзеным з цягам часу ў “лічбю” і падрэстаўраным. У стваральнікау жа новай версіі было на шмат больш магчымасцей. І мяне чесьціць тое, што музыка Ігара загучала наноў і сапраўды прымальна для слуху. Там чуваць майстэрства інструменталістаў. Больш мяне засмуіў вакал, які ў некаторых нумарах выглядае выпадковым. Пачуўшы дзясяткі інтэрпрэтацый песень Ігара, магла б падказаць кагосьці з вакалістаў.

А яшчэ ў маім архіве захоўваюцца напісаныя рукой Ігара партытуры ўсіх нумуроў з “Вясёлых жабракоў”. Хацелася б, каб звярнуліся па іх у час падрыхтоўкі. Далібог, не даваялося б Уладзіміру Ткачэнку па ноты на слых рабіць новыя партытуры. Па рукапісах Ігара можна было зрабіць сапраўды паліводаўскае гучанне праграмы. Я ж, прызнаюся, пачула ў новым запісе варыянт усіх, апроча Ігара.

І.П.: “Чч.5.2.1981 г.

г. Фрунзэ

Амаль дзевяць месяцаў доўжыўся перапынак у стаўнках з нашчадкамі праз гэтыя нататкі. Знайшоў іншы спосаб. Увасобіў тварэнне ў музыцы, якім, калі і не абяцсерміў імя сваё, дык, прынамсі, вырак яго на доўга тэрміноваыя рознакладковыя згадванні і скпаненні ў розных месцах.

Ідэю пакласці на музыку вершы Роберта Бёрнса (1759 — 1796) не назавеш новай: вершы яго нібыта створаны для песенек. Але Ілава

Новыя беларускія выданні бяруць удзел у **XXVIII Маскоўскай міжнароднай** кніжнай выстаўцы.

У мільянах Ігар Палівода перадаў моманты творчых пошукаў Іллію Кімапінскага.

аранжыроўкі рўрэйскіх песень, і, магчыма, штосці яшчэ. Застанецца толькі надзець-такі ярмолку, прыняць іўдзейскую веру і падаць заяву на выезд…

Карацей, рабацёнку мне падкінулі нясумную. Можна, канешне, і не рабіць. Але тое значыла б — зноў быць засаджаным на аранжыроўкі песень беларускіх кампазітараў, а тое непажадана: і без таго па мне даўно ўжо плача нейкі цыкл Э.Зарыцкага на вершы Ніла Гілевіча.

Буду, відаць, спрабаваць нараджаць. Хаця Купала — гэта ўжо дзядзька сур’ёзны, не Роберт Бёрнс, не Максім Багдановіч і нават не Лявон Пранчак. Тут у два лікі зарыешся ў зямлю па самую шыю, як персанаж папулярнага кіно “Белае сонца пустыні”. Тут трэба камяні, якія за пазукаў, пераўтварыць у нейкі будаўнічы матэрыял і не спляшчаючыся выкласці з яго нешта не надта змрочнае (нават для нашай роднай Эмрокландзіі), але і не надта пацешнае.

Насамрэч: “Бй, капейце, далакопы, Яміну-магілу, — А шырока, а глыбока, Колькі хваце сілы. […]Што, смешна?

Сапраўды Іван Дамінікавіч глядзеў далёка наперад: “далакопі:” цяпер укаляюць — будзь ты здаровы, у тры змены і без выхадных…

Які час, такія і песні. Ёта старое правіла патрэбна не толькі для вялікіх імёнаў — кампазітараў хуткага рэагавання, — але і для нас, простых […]

Пад. 24.8

Працягваю ўсё-такі даіць сваё творчае вымя ва ўпорных спробах завярнуць-такі вершы бедака Купалы ў якую-небудзь музычную абгортку. Надой пакуль невысокія. […]”

1993. “Матчын спеў”

В.П.: — Магутная па сваім духу і праграма “Матчын спеў”. Загамоўная песня ў ёй набывае шырокі разгор, пакідаючы ўласна песенны жар і узвышаючыся да кампазіцыйных вяршынь: “Я — матчын спеў, я лёг і ў дамавіне —/ Воч ніхто мне не значыне…” у нумары “Мусіць, трэба маладых літаратараў і рэжысёраў. У творчай групе з’явіліся паэт Л.Пранчак і рэжысёр А.Ляляўскі. Мяне стала з новай спай знаёбіць і пучыць мелодыямі. Абавастыць творчы зуд. На рабочым раялі запалілася маленькая лампадка, і тэматызм пайшоў горлам.

На сённяшня дзень песні начарна гатовыя. Іх 15 — 13 на вершы Багдановіча і 2 ў садружнасці з Пранчаком.

Палярэдняя экспертыза на прамы плагіят спіамі аркестравых вакалістаў дала, нібыта, вынік адмоўны. Пражскты кіраўніцтва, як звычайна, уражваюць гранд’ёзнасцю і поп-опера. Такое вызначэнне давала, каб даць магчымасць апляцці твор па больш высокіх стаўках — за оперны твор. Натуральна, гэта цыкл песень, аб’яднаны музыка і паэтычна. З цыкла паводле Багдановіча мне найбольш блізкаі раманс “Цемнавокая пані”. Ён мяне так па жыцці і дык, прынамсі, вырак яго на доўга тэрміноваыя рознакладковыя згадванні і скпаненні ў розных месцах.

І.П.: “Сб.25.5
Заклапочана назіраючы за з’яўленнем усё новых і новых антык-справыных праграм на розных узроў-

стольная лямпа з буйным чорным надпісам MONTANA ярка асвятляе завалены паперамі пілітр. Злева ад таго, хто сядзіць, вядом з электронным метраномам “Рытм-2” і шкляной попельніцай памерам з невялікі тазік, маленькая лампада, што гарыць, устаўленая ў гранёны стакан. Справа — незапаляная свечка. Пад старынам, што густа аплыў, з цяжкасцю ўгдаваецца бутэлька з-пад “Савецкага шампанскага”, у горлышка якой яна калісьці была ўведзена. Перад вачыма таго, хто крэсліць, раскладная школьная падстаўка для кніг. Час ад часу сідзячы кідае кароткія злыя погляды на худы стосік змацаваных жоўтых лістоў з машынапісам, які стаіць на падстаўцы.

Ёта, Аркадзь Аляксандравіч, Вашы вершы. Яны накладвальныя на музыку”.
В.П.: — Як можна назіраць творчы працэ? Чалавек сядзіць за сталом і піша музыку. Затым падыходзіць да раяля і правярэе адну адзіную ноту, у якой, магчыма, засумняваўся. Як правіла, гаворка ішла пра высокую ноту. Затым Ігар зноўку сядаў за стол і зноў пісаў. А сачыняў усё ў галаве. Я ўдзельнічала ўжо ў фінальным працэсе. Калі ён заканчваў, то кікаў мяне і наігрываў, напяваў песню. Затым пытаўся, ці не нагадвае мне нешта гэты твор. Яго вельмі хвалявала, каб, крый божа, не выйшла падсвядомага плагіяту. Але нічога такога чутно не было. Прынамсі, мой музычны слых і скончаная музычная школа дзаваллялі ў пэўнай ступені дапамачы яму на тым этапе. А праслухаўшы творы, я, безумоўна, хваліла Ігара, казала яму, што гучаць яны нова, свежа. Хіба толькі нейкія складанія словы ў Багдановіча ці Купалы Ігар мне тлумачыў, паколькі сама я не беларуска — прыхалала з Расіі.

Тады гэта ўсё падавалася вельмі натуральна, па-сямейнаму, па-саб-роўску. Што яшчэ дадаць пра тое, як ён працаваў? Запальваў свечку, заўжды чытаў малітву. За тры-чатыры дні да сыходу ён спавідаўся і прычашчаўся. Таму сышоў чыстым, як дзіця…

Зараз некаторыя папракаюць мяне, што яму не быў сучасова па-стаўлены дыягназ. Але ж гэта Ігар… Ён проста не ішоў да ўрачоў, колькі яго ні ўпросвала, колькі ні прасіла паўпыльваць знаёмым. Але захворванне Ігара ў якасці лячэння мае толькі перасадку сэрца. Цяпер думаю: мо і добра, што ён не ведаў усюго гэтага. Больш дакладна — не хацеш ведаць. Ігар быў фаталістам чыстай вады. Нярэдка казаў, паказваючы пальцам угару: “Я хутка туды… Я адчуваю…”.

Такія людзі доўга не жывуць, яны згараюць, як свечкі. Што тут скажаш? Павярнуць гісторыю нельга. Але памяць захоўваць трэба. І тая ж мемарыяльная шыльда створыць у горадзе яшчэ адно гістарычнае месца. Як адзначыць ў адказе з Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі нашава Беларусі, шыльда “не толькі па-служыць увекавечанню памяці нашага спыннага земляка, але, стаўшы яшчэ адной турыстычнай візітнай карткай краіны, будзе папулярываваць культуру Беларусі і саму Беларусь у свеце”

■ ■ ■

Нагадаем пра загушчаны працэ стварэння і ўсталявання мемарыяльнай шыльды кампазітату на доме па мінскім адрасе, дзе ён жыў. Мэтазгоднасць праекта падтрымалі Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Мінгарвыканкам. Аднак паколькі бюджэтнае фінансаванне пад дазены праект не закладзена, быў адкрыты дабрачынный рахунак (9004-РР)дабрачынны рахунак BYR, аддзяленне 175 філіяля 529 “Белсуленае влзлізном, з томік Вашых вершаў, ласцікам. Аранжаваа на-

■ ■ ■
Нагадаем пра загушчаны працэ стварэння і ўсталявання мемарыяльнай шыльды кампазітату на доме па мінскім адрасе, дзе ён жыў. Мэтазгоднасць праекта падтрымалі Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Мінгарвыканкам. Аднак паколькі бюджэтнае фінансаванне пад дазены праект не закладзена, быў адкрыты дабрачынный рахунак (9004-РР)дабрачынны рахунак BYR, аддзяленне 175 філіяля 529 “Белсуленае влзлізном, з томік Вашых вершаў, ласцікам. Аранжаваа на-

■ ■ ■

Нагадаем пра загушчаны працэ стварэння і ўсталявання мемарыяльнай шыльды кампазітату на доме па мінскім адрасе, дзе ён жыў. Мэтазгоднасць праекта падтрымалі Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Мінгарвыканкам. Аднак паколькі бюджэтнае фінансаванне пад дазены праект не закладзена, быў адкрыты дабрачынный рахунак (9004-РР)дабрачынны рахунак BYR, аддзяленне 175 філіяля 529 “Белсуленае влзлізном, з томік Вашых вершаў, ласцікам. Аранжаваа на-

К

У міжнародным фэсце “Анімаёўка-2015”, які пройдзе 9 — 13 верасня ў Магілёве, возьмуць удзел **225 фільмаў** з 43-х краін свету.

ён так і не атрымаў званне народнага. Можа, таму што быў імігрантам з сям’і імігрантаў, якія пасля 1917 года рушылі ў Кітай? У паслявоенны час ён з групай іншых музыкантаў-шанхайцаў вярнуўся ў СССР. Яшчэ праз нейкі час прыхаўшы па запрашэнні ў Мінск, узначальваў аркестр цырка. А потым — аркестр радыё, які сёння называецца сімфанічным аркестрам Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі Беларусі.

— Я працаваў пад яго кіраўніцтвам 28 гадоў, — распадавае тагачасны канцэртмайстар і цяперашні дырыжор гэтага калектыву, заслужаны артыст Беларусі, дацэнт Ва-

Барыс Папалітавіч

Касмічная тумановасць Райскага

Пра "райскі" час беларускай музыкі

■ Дырыжоры былі рознымі. Хтосьці заўсёды выглядаў абсалютна спакойным, нават знешне абіякавым. Хтосьці кранаў пластыкай, уменнем ледзь не ў кожнай ночце знайсці нейкі патаемны сэнс. Разыначкай Барыса Райскага, як мне ўяўляецца праз гэту часавую адлегласць, быў пастаянны ўнутраны нерв (не блытаць з нервовасцю), нейкая нябачная спружына, гатовая ў любы момант разгарнуцца на ўсю моц.

У той дзень мы назіралі, як з лёгкага “бураломо” зусім, здавалася б, не “палётных” сугучаў узнікае касмічная тумановасць, у якой расцітае музычная папараць-кветка. І усё гэтыя цуды рабіліся быццам бы лёгка, проста, як штосці самай сабой зразумелае — і адначасова “райскае” ва ўсіх сэнсах слова.

Прафесійнае

У адрозненне ад прозвішча, жыццё Барыса Папалітавіча было зусім не райскім. Пры тым, што ніхто іншы не зрабіў такога ўнёску ў развіццё беларускай музычнай культуры і нацыянальнай кампазітарскай школы,

а гэта хіба тысячная доля таго, што патрабуецца ад гэтай прафесіі. Вось кіроўцы і заняты сабой: сваімі рукамі, сцэнічнымі паводзінамі. А каб аркестр загучаў па-сапраўднаму, патрабуюцца зусім іншыя высклікі. І ён дабіваўся гэтага! Сваімі арганізашыйнымі намаганнямі атрымаў для аркестрантаў радыё вельмі прыстойныя заробкі, і калектыв быў лепшым у краіне, сфарміраваўшы фондзі нацыянальнай класікі, дзе кожны твор зроблены з любоўю, надзвычай акуратна і дасканална.

— Ён адчуваў музыку, як ніхто іншы, — гаворыць кампазітар, народны артыст Беларусі, прафесар

Што да заўваг ці пытанняў, якія заўсёды ўзнікаюць пры развучванні новых твораў, дык усё гаварылася ціха, спакойна, амаль шэптам — і максімальна сцісла, па справе, без залішніх красомоўстваў. Калі штосці яго не задавальняла ці ён меркаваў, што гэта можна было зрабіць лепей, дык ніколі не крытыкаваў, не разбіваў ушчэнт, а проста прапаноўваў дадатковыя ці ўвогуле альтэрнатыўныя варыянты. Цікава, што пры гэтым ён не толькі не парушаў аўтарскаму задуму, а наадварот яе удаканальваў. І рабіў гэта настолькі далікатна, што камусьці тое здавалася… уласнай ідэяй! Ну, а наконнт нейкіх новых прапаноў ці нават сумневаў яму можна было тэлефанаваць і на хатні — і без праблем вырашыць усё пытанні. Бо гэта быў чалавек без усялякага снабізму. Дзавалася б, дробязь, але вельмі значная.

Асабліва часта яго прапановы тычыліся інструментальных штрычоў, часцямка — рытма, бо ён быў чыйна імкнўся яго “завастрыць”. А імпрывізацыю не любіў “выпісаную”. Бо лічыў, што музыканты з гэтым самі павінны спраўляцца, і гучаць гэта будзе больш натуральна. Для нас, кампазітараў, гэта была сапраўдная школа.

Ён цудоўна адчуваў любую стлі. А ў эстрадных пьнях быў такі спец, што іншым побач з ім рабіць няма чаго было. У свой аркестр, акрамя акустычных, ён увёў таксама электраскрыпкі. Але не зямляў імі ўсю скрыпільную групу, а выкарыстоўваў як дадатковае ацпенне — ці дзве першыя, ці толькі сола. Эфект — ашаламляльны! У тэмбравых фарбах ён быў сапраўды мастак. І ва ўсім іншым таксама.

Працуючы з аркестрам, звяртаў найбольшую увагу на якасць ягонага строя. І туті папраўдзе быў эталонным. Усе групы былі скаардынаваны, выбудоўвалася адзіная лінія, якая ніколі не ірвалася. У такіх умовах можна было дабць і пра драматургію!

Прываду такі прыклад. У нас і ва Украіне доўгі час ішла мая музычная камедыя “Несцерка”. Але запіс на радыё, які рабіўся з Барысам Райскім, стаўся зусім іншай інтэрпртацыяй. Акрамя двух салістаў тагачаснага тэатра музакмедый — Наталлі Гайдзі і Рыгора Харыка, усё астатнія былі запрошанымі, з опернымі галасамі. Несцерку спяваў Віктар Скоробагатаў, Мальвіна — Ніна Казлова, Шкаляра — нябожчык Леанід Івашчына. Змянілася усё, ад музычнай драматургіі да сэнсавых акцэнтаў!

Памятаю такі выпадак. Ён выконваў і запісваў мае Трэцюю і Чацвёртую сімфоніі. А калі ў філармоніі была прэм’ера Пятай “Памяць зямлі” для народнага аркестра, хору і меца-сапрана, я запрасіў яго паслухаць. Яшчэ да пачатку канцэрта не выказаў сумневы, ці магчыма ўвогуле паўнавартаснае сімфонія для такога складу, калі няма звялькх струнных, працягласці гучу. Пасля ж выканання былі вельмі ўзрушаны, што інструментарый цалкам адпавядаў задуме. Я дадаў, што ў мяне ёсць нашай сістэме падрыхойкі дырыжор вучаць жэстыкуляцыі і рэперту-

лерый Сарока. — І вельмі ўдзячны Барысу Папалітавічу, што ён адразу пачаў прыцягваць мяне, скрыпача, да дырыжывавання аркестрам. У адрозненне ад дыпламаваных выпускнікоў, якія пачынаюць навучанне з дырыжывавання пад два раялі, я адразу акунуўся ў аркестравую стыхію. Ён сам не меў дырыжорскай адукацыі, але, думаю, шмат чаго ўзяў ад бацькі, які быў рэгентам. Усё астатняе — гэта ягоная прыроджанаа, а пазней выхаваная музычнасць. Пры нашай сістэме падрыхойкі дырыжор вучаць жэстыкуляцыі і рэперту-

■ ■ ■
Зробленыя Райскім запісы павінны гучаць і сёння. І не толькі як даніны яго памяці ці таму, што на іх былі выдатковыя дэяржаўныя грошы, прыкладзены намаганні. Тыя магінтныя служкі — папраўдзе вышэйшай выкальніцкай якасці і суству. Яны — наша культура. Наша гісторыя. Наша мастацкая спадчына.

Маскве, аркестрам рускіх народных інструментаў, але аркестроўку для гэтага складу рабіў тагачасны кіраўнік калектыва Мікалай Някрасаў). І Барыс Іпалітавіч вельмі зацікавіўся такімі пераўтварэннямі, бо жыў музыкай, любіў яе па-сапраўднаму. І гэтая любоў адчуваецца ў кожнай ноце яго запісаў.

— Ён вельмі чуйна ставіўся да беларускай музыкі, — узгадвае кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў краіны Рыгор Сурус. — Не падзяляў кампазітараў “па рангах”, як гэта рабілі некаторыя: маўляў, да народных і заслужаных — адно стаўленне, да астатніх — іншае. Не, ён ставіўся да ўсіх роўна, аўдываў найперш саму музыку і рабіў гэта надзвычай прафесійна. На кампліменты ў кампазітарскі бок звычайна скупіўся. Але калі ўжо ўхоўваў, дык гэта была падзея.

Што да заўваг ці пытанняў, якія заўсёды ўзнікаюць пры развучванні новых твораў, дык усё гаварылася ціха, спакойна, амаль шэптам — і максімальна сцісла, па справе, без залішніх красомоўстваў. Калі штосці яго не задавальняла ці ён меркаваў, што гэта можна было зрабіць лепей, дык ніколі не крытыкаваў, не разбіваў ушчэнт, а проста прапаноўваў дадатковыя ці ўвогуле альтэрнатыўныя варыянты. Цікава, што пры гэтым ён не толькі не парушаў аўтарскаму задуму, а наадварот яе удаканальваў. І рабіў гэта настолькі далікатна, што камусьці тое здавалася… уласнай ідэяй! Ну, а наконнт нейкіх новых прапаноў ці нават сумневаў яму можна было тэлефанаваць і на хатні — і без праблем вырашыць усё пытанні. Бо гэта быў чалавек без усялякага снабізму. Дзавалася б, дробязь, але вельмі значная.

Асабліва часта яго прапановы тычыліся інструментальных штрычоў, часцямка — рытма, бо ён быў чыйна імкнўся яго “завастрыць”. А імпрывізацыю не любіў “выпісаную”. Бо лічыў, што музыканты з гэтым самі павінны спраўляцца, і гучаць гэта будзе больш натуральна. Для нас, кампазітараў, гэта была сапраўдная школа.

Ён цудоўна адчуваў любую стлі. А ў эстрадных пьнях быў такі спец, што іншым побач з ім рабіць няма чаго было. У свой аркестр, акрамя акустычных, ён увёў таксама электраскрыпкі. Але не зямляў імі ўсю скрыпільную групу, а выкарыстоўваў як дадатковае ацпенне — ці дзве першыя, ці толькі сола. Эфект — ашаламляльны! У тэмбравых фарбах ён быў сапраўды мастак. І ва ўсім іншым таксама.

Працуючы з аркестрам, звяртаў найбольшую увагу на якасць ягонага строя. І туті папраўдзе быў эталонным. Усе групы былі скаардынаваны, выбудоўвалася адзіная лінія, якая ніколі не ірвалася. У такіх умовах можна было дабць і пра драматургію!

Прываду такі прыклад. У нас і ва Украіне доўгі час ішла мая музычная камедыя “Несцерка”. Але запіс на радыё, які рабіўся з Барысам Райскім, стаўся зусім іншай інтэрпртацыяй. Акрамя двух салістаў тагачаснага тэатра музакмедый — Наталлі Гайдзі і Рыгора Харыка, усё астатнія былі запрошанымі, з опернымі галасамі. Несцерку спяваў Віктар Скоробагатаў, Мальвіна — Ніна Казлова, Шкаляра — нябожчык Леанід Івашчына. Змянілася усё, ад музычнай драматургіі да сэнсавых акцэнтаў!

Памятаю такі выпадак. Ён выконваў і запісваў мае Трэцюю і Чацвёртую сімфоніі. А калі ў філармоніі была прэм’ера Пятай “Памяць зямлі” для народнага аркестра, хору і меца-сапрана, я запрасіў яго паслухаць. Яшчэ да пачатку канцэрта не выказаў сумневы, ці магчыма ўвогуле паўнавартаснае сімфонія для такога складу, калі няма звялькх струнных, працягласці гучу. Пасля ж выканання былі вельмі ўзрушаны, што інструментарый цалкам адпавядаў задуме. Я дадаў, што ў мяне ёсць нашай сістэме падрыхойкі дырыжор вучаць жэстыкуляцыі і рэперту-

К

Гэта публікацыя звязана толькі з прыемнымі ўражаннемі. Інакш кажучы, амаль усе ўстановы культуры, што сустрэліся на шляху, працавалі, за адзіным выключэннем, як мае быць. Шчыра кажучы, здзіўляліся мы не адзін раз. Як і заўжды, вакол пабачанага і адчуцця з'явілася шмат разгады высоў. Думаць ды аналізаваць нам дапамагалі самі работнікі культуры. Той дадатны прыклад, калі аднадумства спрыяе развіццю агульнай справы. І яшчэ. Ненаўмысна давалося параўноўваць матэрыяльна-тэхнічную базу двух суседніх раёнаў, Пухавіцкага ды Асіповіцкага, — і пераканацца, што далёка не ўсё тое лепшае, што бліжэйшае да сталіцы.

Яўген РАГІН,
Кастусь АНТАНОВІЧ,
Мінск — Пухавіцкі раён
Міншчыны — Асіповіцкі,
Кіраўскі раёны
Магілёўшчыны —
Светлагорскі раён
Гомельшчыны — Мінск

Ровар — не раскоша

Думалі, што пад час вандроўкі па Пухавічыне абмяжумся Дукорай. Але пабачылі на шашы ўказальнік "Турын" і заехалі ў вёску з экзатычнай назвай. Як ні спадзяваліся, але націск ў назве паселішча прыпадае на першы склад. Кажуць, тут за княжацкім часам туры прывольна жылі. Забягаючы наперад, зазначым, што ў кантэксце мясцовай культуры брэнд гэты пакуль ніяк не выкарыстоўваецца. Шкада.

А парадавала тое, што ў Турыне, як і ў вёсках Асіповіцкага і Кіраўскага раёнаў, у асаблівай пашане такі транспартны сродак як ровар. Натуральна, не грэбуюць ім і ў іншых раёнах, але столькі грунтоўных прытасаванняў для, так бы мовіць, роварных паркоўкаў, мы, пад аецца, больш нідзе не бачылі. Вось і побач з СДК вёскі Турын мы налічылі пяць велікаў.

Факт, які заслугоўвае ўсебаковай увагі: на роварах прыехалі сюды з самых розных вёсак сельсавета вакалісткі гурта "Весялуха". Да слова, у зоне абслугоўвання турынскага клуба 17 вёсак. Доказ таго, што ўзрост і адлегласць — не перашкода для чарговай рэпетыцыі. А мы прызналіся кабетам, што такі

Віцебшчына / Святочны хлеб ды квас

Невялікія вёскі Дутчына і Калінава Мазалаўскага сельсавета не згубіліся на карце раёна, па-ранейшаму жывуць і гамоняць. У гэтым можна было ўпэўніцца падчас святаў, прысвечаных людзям і іх справам, гісторыі самабытных куточкаў Прыдзвіння.

Жыхары вёсак спыталіся на падзею, каб на нейкі час заблыцца пра справы (многія акурат капалі бульбу) і адчуць сапраўдны святочны настрой. Перад імі выступілі ансамбль песні "Крыніцы", навучэнцы мясцовай Дзіцячай школы мастацтваў. Усе частаваліся хлебам новага ўраджаю ды квасам. Апошні — мазалаўскі брэнд.

— Самае галоўнае ў такіх святах — адчуванне грамады, — адзначала дырэктар Мазалаўскага сельскага Дома культуры Вольга Жураўская. — І мы, культурныя работнікі разам з мясцовай уладай, стара-

Журналісткі
аўтатур
газеты
"Культура"

Чамадан марскіх прыгод

Ад Турына да Ялізава: няма камп'ютара — камп'ютары ёсць

шматлюдны клуб днём даводзіцца бачыць даволі рэдка, так што Турынскаму СДК — наш рэспект.

Кіраўнік установы Валянціна Карнейчык — тры месяцы як на пенсіі, але працуе. І робіць гэта прыстойна. Абапіраецца на падтрымку старшыні сельсавета (будынак гэтай установы суседнічае з клубам) Святланы Харытончык, якая ніколі не сядзіць без справы, і на вялізны досвед 85-гадовага Івана Свірыдовіча, што кіраваў СДК з 1958 года, з моманту яго адкрыцця. А прынцып кіравання просты: не

сядзець без справы і кожнага вяскоўца ўспрымаць як сямейніка ці родзіча. Таму "Весялуха" — заўжды бадзёрая і пазітыўная. І кожны цягнецца да яе падсілкавацца добрым настроем. Так, падаецца, і павінна быць.

А кіруе "Весялухай" Зінаіда Яскевіч. Скардзіцца на бязлітаснае надвор'е: калі б не спёка, даўно выехалі б на зернесушылку з канцэрта для хлебапрабаў. Сёння, калі ў паветры палагднела, выступілі ўжо не толькі на зернеачышчальным комплексе, але і ў іншых

сельскагаспадарчых брыгадах. Ровары — не раскоша, а сродак мабільных культурных стасункаў.

Мы пагутарылі з кабетамі аб праблемах. Апаратура хоць і з 2005 года, але век свой яшчэ не аджыла. (Па суботах па-ранейшаму ладзяцца падлеткавыя дыскатэкі, білет каштуе пяць тысяч рублёў.) А вось без камп'ютара — вельмі цяжка. Ён цяпер і для шматлікіх справаздач патрэбны, і для вырашэння творчых задач неамяненны.

Выснова тут адзіная: без камп'ютарнай тэхнікі сёння цяжка ўявіць не толькі бібліятэкі, але і клубныя ўстановы, ад якіх патрабуецца выкананне намалога пазабюджэтнага плана. Так што эканоміць на гэтым — усё роўна што не глядзець у перспектыву. Як можна патрабаваць ад сельскага клуба якасці мерапрыемстваў і не ствараць для гэтага хаця б мінімальныя умоў? Аказваецца, можна. Іншая справа, што тыя ж настольныя тэніс, секцыя гульні ў шашкі і нават канцэртная дзейнасць пакуль не прыносяць прыбытку.

Але яшчэ колькі споў пра яркія турынскія акцэнтны. Адзін з іх патэнтны культурны брэнд: у тутэйшых мясцінах у 1920-я любіў, аказваецца, тварыць Янка Маўр. Мясцовыя

Там жа прадстаўлены ўспаміны этнографа Паўла Шпілеўскага, які ў XIX стагоддзі завітаў у Турын. Словам, не толькі мясцоваму жыхару, але і нават выпадковаму турысту ў гэтай вёсцы ёсць з чым і з кім пазнаёміцца. Можна, неўзабаве набудзе актуальнасць шылда, што красуецца на ўнутраных дзвярах установы "Турын запрашае!"?

(Не)лірычнае адступленне
Кастуся Антановіча

Яшчэ са студэнцкіх гадоў прываблівалі аманімічныя тапонімы. Тыя ж Брэст і Парыж — гэта не толькі найменні французскіх гарадоў, але і беларускіх населеных пунктаў. І вось Турын. Цікава, што раней яго называлі Турыно, што адпавядае міжнароднаму напісанню наймення горада ў Італіі. Да чаго ўсё гэта кажу? Трэба такой магчымасцю актыўна карыстацца, рабіць цікавыя культурныя праекты, звязаныя з аднайменнымі гарадамі, усталёўваць кантакты. Як-нік, а пра беларусую вёсачку Парыж ведаюць ужо не толькі айчыныя турысты. Мо чарга за Турынам?

Аснова дзяржаўнасці...

У вёсцы Лапічы Асіповіцкага раёна вырашылі пазнаёміцца з багатым досведам клубнай установы і бібліятэкі, што размяшчаюцца ў адным будынку. Прыехалі якраз у абедзены час, таму вырашылі замест чакання пад дзвярыма выправіцца да Свіслачы, узбярэжжа якой у гэтых мясцінах уражвае сваім хараством. Пасля скіроўваемся да ўстаноў культуры, а там — зачынена. Але запіскі з подпісамі, уладкавання за шклом дзвярэй, сведчылі, што ёсць на тое уважлівія прычыны. Таму паехалі ў Ялізава, славуе сваім шкларадпрыемствам. Патрапілі спачатку да "дарослай" бібліятэкі. Побач з ганкам мужчына ўладкоўвае на багажніку ровара ладны кніжны стос. Пытаемся: "Ну і як бібліятэка?". Адказвае: "Цудоўная!". "А бібліятэчка?" — "Прыгажуня ды разумніца!". Пасля такой характарыстыкі адчытача ногі самаі панеслі нас у бібліятэчную прахалоду.

Усё правільна! Разумніца ды прыгажуня. Прыязная ўсмешка на твары. Уражанне такое, што любіць дзяўчына ўвес свет. Мы потым прыгадалі плойму бібліятэкараў, што калісьці сустракалі нас, незнаёмых, і пахмурна, і абыякава, і са страхам... А тут — зусім іншае. І без сонейка ў бібліятэцы — сонечна. У гэтым — фірмовы, калі жадаецца, стыль установы...

емся стварыць такую атмасферу, каб сельскаму жыхару было цікава жыць і спяваць.

Кожны з жыхароў вёсак Дутчына і Калінава атрымаў у падарунак добры настрой, а мазалаўскія артысты — шчырыя апладысменты.

Андрэі СТРУНЧАНКА,
вядучы метадыст
Віцебскага АМЦНТ
Фота аўтара

Ашмяншчына / За кубачкам гарбаты

У жніўні ашмянцы мелі магчымасць папрысутнічаць на "чайнай цырымоніі" ў бібліятэцы. Мерапрыемства стала вынікам даўняга сяброўства Ашмянскага раённай бібліятэкі і Інфармацыйнага цэнтра японскай культуры ў Мінску.

Чытачы ў свой час знаёміліся з работай цэнтра, былі ўдзельнікамі творчай сустрэчы з яго кіраўніком Масака Тацумі. Гаворка ішла пра

японскую культуру, гасця не толькі пазнаёміла з японскімі пісьменнікамі, але і расказала пра сваю работу над перакладамі на японскую мову твораў беларускіх класікаў.

Сустрэча атрымала стануцьчэ рэзананс, і калі бібліятэка зноў абвешчыла аб прыездзе гасцей з Японіі, чытальня зала ледзь здолела змясціць усіх ахвотных.

Такім чынам у Ашмянскай раённай бібліятэцы прайшла "чайная цырымонія". Ётае мерапрыемства традыцыйна ладзіцца ў розных гарадах Беларусі. Чытачы даведаліся, як складаецца японская экібана, мелі магчымасць убачыць японскі танец з веерам у выкананні Юіэ Тацумі, паслухаць японскую музыку, пазнаёміцца з гісторыяй чайнай традыцыі. Масака, Ясуакі і Казуко Тацумі крок за крокам паказалі працэс правядзення цырымоніі па ўсіх правілах японскай культуры. Удзельнікі мерапрыемства затым і самі змаглі стаць гасцямі імправізаванага "чайнага дамку". Усе жадаючы паспрабавалі дакладна паўтарыць рытуал, пакаштавалі японскія прысмакі і сапраўдную зялёную гарбату.

Г. Старыя, і малыя...

Ганна Ждановіч.

Марына Тур, нягледзячы на маладосць, мае 16-гадовы стаж. Скончыла Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум. Ёй бы на завочнае аддзяленне, каб вышэйшую адукацыю атрымаць. "Муж не пускае", — смеецца Марына. Смех смехам, але гэта — таксама праблема, уласцівая для далейшага творчага росту нашых маладых работнікаў культуры. Як яе вырашаць? Далікатна. Калі да такога мужа прыедзе, скажам, начальства з раёна ды з пераканаўчымі аргументамі патлумачыць, што вышэйшая адукацыя — чарговая прыступка ва ўмацаванні жончынай самапавагі, дык мо і не будзе асаблівых падстаў для пярэчання. Для сябе вырашылі такі досвед сабраць у маштабе рэспублікі, сабраць, каб абагульніць для чытачак "К"...

У бібліятэцы ўтульна, прыгожа. Найперш у вочы кідаецца плакат "Мова — аснова дзяржаўнасці". Вось у кожнай бы бібліятэцы так красамоўна ды дакладна. Прынамсі, установы Асіповіччыны ўпрыгожаны менавіта так. Ідэалогія, скіраваная на нацыянальны інтарэсы. І гэта не проста дэкларацыя.

Чарговая прыемная неспадзяванка — плакат з выявай братоў Багдановічаў з іх аўтографамі. Тых самых, якія ў вяславанні заваявалі для Беларусі на летняй Алімпіядзе ў Пекіне "золата". Побач — добрая падборка матэрыялаў пра слаўтых вясляроў.

Аказалася, тое не выпадкова. Аляксандр і Андрэй нарадзіліся ў Ялізава, тут праходзілі іх першыя трэнеры. А таму мясцовым жыхарам ёсць кім ганарыцца і за каго перажываць у час спартыўных відовішчаў.

Але вернемся да кніг. Новая літаратура, у тым ліку і беларускамоўная, паступае ў бібліятэку рэгулярна. Апошнім разам, да прыкладу, бібліятэчны фонд павялічыўся на паўтысячы кніжных выданняў. У іншых абласцях далёка не ўсе могуць гэтым пахваліцца. А вось на Магілёўшчыне, як паказваюць нашы аўтатуры, словы не разыходзяцца са справай. У гэтай васьмі бібліятэцы — тры (!) камп'ютары. Два для работнікаў, адзін — для карыстальнікаў. Тут і выскоў нейкіх рабці не варта — усё навідавоку.

Таму чытачоў у бібліятэцы — без малага дзве тысячы. Наколькі яны

Бібліятэкар Марына Тур з Ялізава.

Рэпетыцыя "вяснянікі".

Вікторыя Маеўская з Ялізава з чытачамі.

Таямнічы застанок для нас Ялізаўскі ДК...

Працяг матэрыялаў аўтатура "К", прысвечаных культуры Магілёўшчыны і Гомельшчыны, — у наступных нумарах "К".

задаволены, можна меркаваць, напэўна, па словах наведвальніка на ровары, з якіх мы і пачалі гэты раздзел...

А галоўная "фішка" бібліятэкі, як лічыць Марына Тур, — краязнаўчыя рукапісы, што распавядаюць пра Ялізава, найбуйнейшую на Беларусі гуту і слаўных людзей, што тут працавалі, працуюць і будуць працаваць.

(Не)лірычнае адступленне Яўгена Рагіна

Мы яшчэ не паспелі пра дзіцячую бібліятэку распавесці, а ўжо карціць чарговы раз згадаць кіраўніцтва бібліятэчнай сістэмы Асіповіцкага раёна. Упершыню павяўва ў ўстаноўчага гаворкі краю гадоў дзесяць таму. З таго часу імкнуся ставіць мясцовы бібліятэчны досвед у прыклад іншым. Тут, да прыкладу, даўно і планавана займаюцца кнігавыданнем, а ў калектывах пануе

не страх звальнення, а жаданне быць непадобнымі. Збрашураваныя кнігі пра слаўтых землякоў, лёсы вёсак, краязнаўчыя цікавосткі папаўняюць фонды сельскіх устаноў. І ў мясцовых бібліятэкараў заўжды ёсць што пераймаць на карысць іншым...

"Чытаць пакуль не ўмеем..."

Словы, што вынесены ў падзаглавак, належыць двум маламалым дашкольнікам, што атабарыліся на ганку Ялізаўскай дзіцячай бібліятэкі. Патэнцыйныя чытачы, падумалі мы. А малеча сапраўды чакала сваіх старэйшых сяброў, што на той час літаральна запаланілі бібліятэку. Малодшыя заўжды жадаюць быць такімі ж, як старэйшыя. Так што гэтая малеча праз год-другі зойме пачэснае месца ў мясцовай "чыталы". Тым больш, тут таямніча ды цікава.

Заходзіш — і адразу трапляеш да... чамадана з марскімі прыгодамі. Шыльдачка пра гэта размешчана над сапраўдным пацёртым чамада-

нам, набітым маляўнічымі кніжкамі пра акіяны, брыганціны, піратаў, любоў да рызык і мужнасць у адстойванні сяброўства...

Вы не паверыце, з чамадана нібыта выляталі салёныя марскія пырскі. Цяжка было адарвацца ад ўсяго гэтага чарадзейства. Прынамсі, у нашым дзяцінстве не было такога прынадна-спакуслівага чамадана. А шкада...

За бібліятэчнымі сталамі мы налічылі з дзясятка маленькіх "піратаў". А "капітанам" тут — Вікторыя Маеўская, галоўная выдумшчыца і фантазёрка. Яна таксама ўмее шчыра ўсміхацца. У адносна маленькім памяшканні — трынаццаць тысяч кніг, два камп'ютары, якімі карыстаюцца 450 дзяцей і паўсотні дарослых. Таямнічы чамадан вабіць да сябе не толькі дзятву!

Вышэйшай адукацыі ў Вікторыі таксама няма. Між тым узрост дазваляе, а час проста патрабуе. Маеўская пра гэта ведае, і, будзем спадзявацца, наш прыезд паставіць кропку ў яе развагах.

Мы дакладна ведаем, што начальнік галоўнага ўпраўлення

ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Магілёўскага аблвыканкама Анатоль Сінкевец часта завітвае ў сельскія бібліятэкі, правярае не толькі ступень "камп'ютарнай" падрыхтаванасці спецыялістаў, але і адсочвае, каб установы мелі непаўторнае аблічча. Вось так і ўзнікаюць таямнічыя чамаданы, радыёлы сярод кніжных паліц і глечыкі з квасам для чытачоў. І такі бібліятэчны крэатыў усяляк стымулюецца. Цікава, хто з бібліятэкараў Беларусі зможа сказаць на сёння з упэўненасцю "А ў нашых умовах не менш цікава, чым на Асіповіччыне"?

Таямнічы ДК

Так, Ялізаўскі дом культуры — не менш таямнічы. Але па цалкам трывіяльнай прычыне: у другой палове дня ён быў зачынены, што супярэчыла працоўнаму графіку ўстановы. Запіскі з датай, подпісам і нумарам мабільнага тэлефона не знайшлі. А нам так хацелася высветліць, ці ёсць у мясцовых клубнікаў камп'ютар. Пытанне засталася адкрытым. Крыўдна. Клубны будынак пабудаваны яшчэ за савецкім часам, мае дастатковую карысную плошчу. Мінакі нам паведамілі, што, маўляў, увечары ўсё самае асноўнае і распачнецца... Сонейка, сапраўды, грэла па тым часе бязлітасна.

Ды не будзем пра лыжку дзэгцю, усё роўна "мёду" мы пакаштавалі вельмі прыемнага.

Агульнае (не)лірычнае заканчэнне

У кожнай вобласці — свае падыходы да матэрыяльна-тэхнічнага падмацавання сельскай культуры. Дзесяці даўно асвоілі ноўтбук для наладжвання, скажам, больш разнапланавай дыскатэкі. А дзесяці і па сёння змушаны прыносіць той ноўтбук з дому ці ўвогуле марыць пра такую тэхнічную раскошу. Што і казаць, нават ў шэрагу аграгарадоцкіх бібліятэк няма выхаду ў Інтэрнэт ці безнадзейна састарэла камп'ютарная тэхніка. Магілёўшчына тут выглядае як безумоўны лідар у развіцці і клубнай, і бібліятэчнай спраў. Але камп'ютары камп'ютарамі. Працуюць жа з імі людзі. І нам чарговы раз пашанцавала на сустрэчы з таленавітымі ды апантанымі.

Фота аўтараў

...на свяце ў Дудчына.

Чайная цырымонія ў Ашмянскай раённай бібліятэцы.

Напярэдадні для нашых гасцей была праведзена экскурсія па горадзе і раёне. Яны наведалі ўстановы культуры: Краязнаўчы музей імя Францішка Багушэвіча, Дом рамёстваў у вёсцы Паляны, Музей мерыдыяна Дугі Струве ў сельскай бібліятэцы аграгарадка "Гальшаны". Пазнаёмліся з помнікамі гісторыі і архітэктуры раёна: з касцёламі ў аграгарадках "Гальшаны" і "Баруны", з сінагогай, з Гальшанскім замкам, а таксама помнікам прыроды — валуном "Нявесцін камень".

Наталля САДОЎСКАЯ, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Ашмянскай раённай бібліятэкі

Бярэзіншчына / Святло, якое грэе і сёння

Бярэзінская раённая бібліятэка не абмяжоўваецца адно кніжнымі справамі. Установа даўно і станоўча

зарэкамендавала сябе творчымі сацыяльнымі акцыямі. Доўгатэрміновы праект "Святло знаёмай зоркі" папулярнае сярод жыхароў, прадугледжвае цыкл вечарын памяці з паказам відэаролікаў.

У рамках праекта прайшлі вечарыны памяці, прысвечаныя былым дырэктарам Бярэзінскага РДК Анатолю Хвашчынкаму і Бярэзінскай школы мастацтваў Вячаславу Сакаву.

У жніўні да гадавіны смерці вядомага культработніка раёна Ганны Ждановіч таксама адбылася вечарына памяці. Яна нарадзілася ў 1956 годзе ў Чэрвеньскім раёне. Патрапіла ў РДК пасля заканчэння Мінскага культасветвучылішча, працавала метадыстам, стала намеснікам дырэктара ўстановы.

Навацыяй у раёне і вобласці стаў створаны Ганнай Ждановіч інтэлектуальны клуб "Што? Дзе? Калі?". Яна ажыўлена перапісвалася з вядучым адна-

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

йменнай тэлегульні Уладзімірам Варашылавым, сустракалася са знатаком Барысам Бурдой. Затым былі "Брэйн-рынг", "Угадай мелодыю", ад душы і для душы працавалі клубы "Даярачка" і "Гаспадыня".

Ганна рабіла саламяныя капелюшы, паясы, лялькі, папяровую філігрань, выцінанкі, паштоўкі, кветкавыя кампазіцыі. Стала аўтарам раённай праграмы "Спадчына", стваральнікам раённага клуба майстроў, які ўжо праз тры гады атрымаў званне "народны" і аб'яднаў звыш 30 чалавек розных захапленняў. Зладзіла яна і Першае абласное свята "Бярэзінскія лыжгары", пяць гадоў таму адкрыла ў хаце сваякраві па вуліцы Піянерскай у Беразіно музей драўлянай лыжкі, які зараз працуе ў будынку Цэнтра рамёстваў і з'яўляецца турыстычным брэндам раёна. Талент самадзейнай актрысы быў запатрабаваны на падмостках народнага драмтэатра РДК: яна сыграла ў трох спектаклях,

адзначана дыпломам за лепшую эпізадычную ролю на першым Абласным фестывалі народных тэатраў "Бярэзінская рампа". Творчай душой аўтограф — відэафільмы Ганны Ждановіч, у якіх, часам з тонкай іроніяй, з задзірыстай бескампраміснасцю, адлюстраваны праблемы раённай культуры канца 1990-х — пачатку 2000-х гадоў.

Шмат было планаў... Марыла зрабіць 100 лялек, ды атрымалася толькі 90, і апошняя — у чорным убранны. Не паспела ажыццявіць сваю мару — выразаць самую вялікую лыжку ў свеце і трапіць з ёй у Кнігу рэкордаў Гінэса...

Аднак чалавек адыходзіць у вечнасць, а добрая памяць аб ім застаецца. На радаводным дрэве, якое яшчэ пры жыцці склала Ганна Ждановіч — восемдзясят чалавек, і самы маленькі жалудочак на магутным дрэве жыцця — яе ўнук Паўлуша. Жыццё працягваецца.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, загадчык аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦБ

Тактыка культурнага развіцця

У папярэдні раз на фестывалі ў Гальшанах давялося пабываць чатыры гады таму. І я з прыемнасцю скарыстаўся магчымасцю параўнаць убачанае тады з сёлетнім дзействам вакол славутых руін. Тым больш, ужо трэці год "Гальшанскі замак" праводзіцца без прыцягнення прыватных партнёраў у якасці суарганізатараў — выключна высылкамі Ашмянскага райвыканкама пры частковым фінансаванні Гродзенскага аблвыканкама.

Кастусь АНТАНОВІЧ,
Мінск — Гальшаны — Мінск

Ад свята да рэстаўрацыі

Кошт уваходнага білета на сярэднявечнае свята сёлета склаў 70 тысяч рублёў. Тым не менш недахопу ў наведвальніках не заўважыў: навокал былі ўсё тыя ж перапоўненыя імправізаваныя паркоўкі ўздоўж дарогі і на зялёнай зоне, гэткае ж вялікае прадстаўніцтва прыватных майстроў і дамоў рамёстваў з розных раёнаў Гродзеншчыны, шмат гледачоў, якія прыйшлі з дзецмі, і, канешне ж, руплівыя работнікі культуры раёна. Яны не толькі падрыхтавалі свята, але і трымалі яго пад кантролем. Словам, часамі нават адчувалася дэжаву, але ад таго не ўзнікала нейкай прыкрасці за арганізацыю свята, наадварот: абкатаны за шмат гадоў фармат фестывалю дазваляў пазбавіцца шмат якіх агрэхаў. Разам з тым, удалым атрымалася рашэнне актыўна задзейнічаць не толькі цэнтральную пляцоўку, але і дадатковыя, раскіданыя побач з палацам.

Трэба сказаць, што сёлета супалі тры знамянальныя даты: 735 гадоў мястэчку Гальшаны, 610 гадоў з дня нараджэння каралевы Соф'і Гальшанскай і 405 гадоў уласна тутэйшаму замку. З такой нагоды, па словах начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Галіны Балінскай, на свята ўпершыню прыехалі блізу дваццаці клубуў гістарычнай рэканструкцыі з усёй Беларусі. Сабраць такую прадстаўнічую колькасць удзельнікаў свята арганізатарам дапамог клуб славянскіх адзінаборстваў з Гродна "Арыдан". У сваю чаргу "Залатая шпора" з Мінска дапамагла арганізаваць яскравае каннае шоу. Упершыню на фестывалі выступілі вулічны тэатр "Вір", які ў спектаклі "Карабель дурняў" ажывіў на фестывальнай пляцоўцы карціну нідэрландскага мастака Ераніма Босха, а танцавальны калектыў "Soleil" правёў майстар-клас па сярэднявечных і шатландскіх танцах. Выдатную сярэднявечную атмасферу стварала музыка ў выкананні гуртоў "Літы талер", "Рава" і "Дзівабор".

Вядома, хацелася б, каб калектываў было на шмат больш. З гэтым пагаджаецца і Галіна Балінская, з жалем канстатуе, што свята абмежавана ўсяго 12 гадзінамі. У той жа час, на думку арганізатараў, вельмі важна, каб праграма фестывалю была разнастайнай. Так, летась публіка вельмі прывязна ўспрыняла пастаноўку мюзікла "Соф'я Гальшанская" Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, а таму сёлета было вырашана паўтарыць эксперымент: акцёры прапанавалі папурі з рэпертуару іх трупы.

Пару слоў пра арганізацыйныя моманты. Некалькі гадоў таму асобныя турыстычныя фірмы прывозілі на свята з Мінска групы турыстаў. Сёлета вырашылі пайсці трохі іншым шляхам. Акрамя інфармавання пра мерапрыемства турагенстваў, праз актыўную рэкламу ў Інтэрнеце разлічвалі, найперш, на індывідуальнага турыста. І па нумарах аўтамабіляў, прыпаркаваных непаладзёк замка, можна пераканацца, што такая тактыка спрацавала. Тым не менш, для многіх турыстаў транспартнае пытанне было надзвычай актуальным — дабрацца да Гальшанаў з Мінска на грамадскім транспарце можна толькі з перасадкай. Таму была дасягнута дамоўленасць з мясцовым аўтапаркам, які пагадзіўся арганізаваць часовыя прамы маршруты з мінскага мікрараёна "Каменная горка" непасрэдна да святочнай пляцоўкі.

Заканчэнне публікацыі —
на старонцы 14.

Дзякуючы сёлетняму Дню пісьменства, Шчучын стаў вядомы на ўсю рэспубліку. У людзей, хоць неяк звязаных з Заходняй Беларуссю, гарадок выклікаў шэраг успамінаў: хтосьці раптам зацікавіўся станам палаца Друцкіх-Любецкіх, хтосьці з настальгіяй па савецкім мінулым уздыхнуў па ваенным аэрадроме. А мы згадалі леташняю этнаграфічную экспедыцыю "Студэнцкага этнаграфічнага таварыства". Асноўнай мэтай даследавання значыўся Мастоўскі раён, але асобныя працоўныя групы зязджалі і ў Шчучынскі. Пра некалькі месцаў, што найбольш запомніліся, — адмыслова для "К".

Алена ЛЯШКЕВІЧ,
Мінск — Шчучынскі раён — Мінск

Гарадскі пасёлак Жалудок Шчучынскага раёна найчасцей згадваецца ў СМІ ў сувязі з мясцовым фестывалем кветак, што праходзіць у жніўні. На яго нас, групу даследчыкаў-этнографікаў, адразу, толькі сустрэшы, запрасіў старшыня жалудоцкага сельвыканкама Генадзь Цывінскі. А таксама параіў, да каго завітаць і што паглядзець у "нефестывальныя" дні.

Месца апошняга спачыну Тызенгаўза

Калісьці мястэчка, Жалудок з XV стагоддзя быў вялікакняжакім уладаннем, а потым належаў розным гаспадарам. Ад роду Тызенгаўзаў, якія валодалі Жалудком у XVIII — першай палове XIX стагоддзя, засталася родавая ўспальніца ў мясцовым касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі. Тут пахаваны Антоній Тызенгаўз (1733 — 1785), знакавая постаць для беларускай гісторыі. Яго імя асацыюецца найперш са старадаўняй Гародняй, дзе ён у 1760 — 1780-х быў старастам, заснаваў шэраг мануфактур, тэатр, навучальныя установы. Залатанскія шаўковыя паясы з мануфактуры Тызенгаўза стваралі канкурэнцыю знакамітым сліцкім. Менавіта на гарадзенскую тэхналогію вырабу паясоў арыентуюцца польскія даследчыкі з палацава-паркавага комплексу Вілянў у Варшаве. Там дзейнічае цэлая майстэрня па вырабе тканін на жакардавых станках. Вядуцца перамовы з Гродзенскім гарвыканкамам аб аднаўленні майстэрні ў Гродне з выкарыстаннем польскага вопыту.

Антоній Тызенгаўз быў адным з найбольш адданных паплечнікаў апошняга караля Рэчы Паспалітай Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай у 1772 годзе Кацярына II стварыла для кантролю над дзеяннямі караля Раду, якую ў польскай гістарыяграфіі класіфікуюць як першы польскі ўрад. Дваццацігадоваму дзейнасць караля пад такім кантролем сёння ацэньваюць досыць пазітыўна, хаця яшчэ нядаўна лічылася, што нічога асабліва добрага для дзяржавы ў гэты час не рабілася. Мабыць, варта і беларусам пераасэнсаваць дзейнасць Антонія Тызенгаўза, якая прыпадае на той час. І за гарадзенскім перыядам яго жыцця не забывацца, што гэты руплівец пахаваны ў Жалудку.

Іншы знакаміты прадстаўнік роду — Канстанцін Тызенгаўз (1786 — 1853). Ён лічыцца засна-

Два палацы, бізнесмен XVIII стагоддзя і падвойныя дываны

Палац Святаполк-Чацвярцінскіх у Жалудку.

Экспедыцыя ў Жалудок

Касцёл у Жалудку.

Размова з жыхаркай Жалудка.

Рашкі бровара з сядзібы Святаполк-Чацвярцінскіх у в. Ліпична.

Пра этнаграфічны адметнасці Гудзевічаў на Мастоўшчыне з гэтай экспедыцыі — на старонцы 14.

вальнікам арніталогіі, пра што паведамляе мемарыяльная дошка на муры касцёла, змешчаная грамадскай арганізацыяй "Ахова птушак Бацькаўшчыны".

Палац-кінагерой

Другі дваранскі род, што пакінуў па сабе след у Жалудку — Святаполк-Чацвярцінскі. На пачатку XX стагоддзя яны збудавалі тут маёнтак. Захаваўся палац, парк, шэраг гаспадарчых пабудоў. Пару гадоў таму маёнтак набыла сям'я прадпрыемнікаў Гаўрылава з Масквы. Соф'я Гаўрылава з дзецмі жыве ў Жалудку цэлае

лета. Радуецца свежаму паветру, кажа, што тут яе дзедзі ўпершыню пабачылі жывую карову. На тэрыторыю маёнтка, абнесены мурам, пускае вартаўнік. У планах сям'і — рэстаўрацыя палаца, акультурванне парку. Потым на чарзе гаспадарчыя пабудовы.

Падчас рэстаўрацыі паўстае некалькі пытанняў. Хаця палац пабудаваны на пачатку XX стагоддзя, фотаздымкаў яго першапачатковага выгляду пакуль не знайшлі. Невядома, якога дакладна ён быў колеру. Ну і кінададатак. У 2009 годзе Андрэй Кудзіненка зняў у Жалудку фільм "Масакра", а ў 2012 г. Алена Турава — "Кіндрэвілейскі прывід". Здымаўся так яшчэ кароткаметражны фільм "Дом" Арцёма Лобача ў 2011 годзе. Ва ўсіх стужках палац дапамог стварыць таямнічую і загадкавую атмасферу. Час-

ткі некаторых дэкарацый летася было яшчэ відаць у інтэр'ерах. Можна было б іх захаваць для будучы "кінатурыстаў", толькі як жа ж быць з "класічнай" рэстаўрацыйнай канцэпцыяй? Пытанне вырашаецца, гаспадары ўгадняюць свае дзеянні па аднаўленні сядзібы з Міністэрства культуры, і супрацоўніцтвам вельмі задаволеныя.

Тры фільмы, знятыя ў адным месцы, для беларускай кінаіндустрыі — досыць вялікая колькасць. Можна казаць пра традыцыі і тэндэнцыі. Жалудоцкі палац — будынак, канешне, атмасферны. У той жа час, ствараецца ўражанне, што іншых месцаў рэжысёры проста не ведаюць. Лянуюцца шукаць?

Этнаграфічныя калекцыі

Хай і невялікія, затое вельмі цікавыя зборы мясцовых прадметаў традыцыйнага побыту захоўваюцца ў цэнтры народных рамёстваў і этнаграфічным кутку Дома культуры Жалудка. Бачна, што прадметы збіраліся з веданнем справы, не па прынцыпе "што што аддаць".

Цэнтр народных рамёстваў знаходзіўся на рамонце, экспазіцыя змяшчалася толькі ў частцы пакояў. Побач з вырабамі бабуль паказаныя лепшыя творы дзяцей, што наведваюць гурткі пры цэнтры. Глядзець было цікава.

Варта звярнуць увагу на сам будынак Дома культуры: ён месціцца ў перабудаванай сінагозе. Акрамя таго, на вуліцах Жалудка сустракаюцца яўрэйскія дамы, захаваліся яўрэйскія могілкі.

Вялікая этнаграфічная калекцыя захоўваецца на аграсядзібе "Марчукова хата". Андаракі, паясы, музычныя інструменты... Нас пусцілі як даследчыкаў, але невядома, ці могуць паглядзець на ўсё гэта багацце турысты, што не спыняюцца на аграсядзібе. Прадметы не маюць "музейнага" статусу, гэта прыватныя калекцыі. Між тым, адчынены для грамадства музей мог бы стаць дадатковай крыніцай прыбытку для гаспадароў. Пакуль, здаецца, зарабляюць больш традыцыйным для аграсядзібы шляхам: карпаратывы і вяселлі, дні народзінаў і юбілей... У першы дзень даследаванняў не змаглі пагутарыць з бабуляй, што жыве насупраць аграсядзібы: музыка проста глушыла — нехта святкаваў юбілей. Ці другі дзень вяселля. Не разбярэш, "народныя гуляні" ва ўсіх выпадках адно да аднаго падобныя.

Яшчэ адна сядзіба Святаполк-Чацвярцінскіх захавалася ў вёсцы Ліпична Шчучынскага раёна. Сядзібны дом згарэў у гады Другой сусветнай вайны, захаваўся сад, бровар, гаспадарчыя пабудовы, дом работнікаў. Усё гэта — калі маляўнічага возера з рыбай і лебядзямі. Вось дзе магчымасць сумясціць "акультураванне" з адпачынкам на прыродзе! Дарэчы, у ліпчанскай бібліятэцы цікавая этнаграфічная калекцыя.

Яркія успаміны пакінула вёска Гудзевічы Мастоўскага раёна. У адрозненні ад Жалудка, які менш фігуруе ў СМІ, было адчуванне, што едзем "у тыя самыя Гудзевічы". Вельмі хацелі паглядзець літаратурна-краязнаўчы музей, сустрэцца з Алесем Белакозам. Былі і свае, навуковыя мэты: Гудзевічы — адзін з асяродкаў, дзе захавалася двухасноўнае ткацтва, унесенае ў інвентар нематэрыяльнай культурнай спадчыны.

Фота з архіва Студэнцкага этнаграфічнага таварыства

РАСІЯ

— Традыцый рэпертуарнай палітыкі пачалі складацца літаральна з першых дзён заснавання калектыву ў 1933 годзе. Наш тэатр, паводле загаду партыі, павінен быў "аднаўляць душэўную раўнавагу" жыхароў Урала. І, зразумела, арыентавацца на савецкую рэчаіснасць. Паралельна гэтаму, унутры тэатра ўзніклі і свае творчыя лозунгі. Першы — мы будзем мастацтвам, свабодным ад штампай. Другі — тэатр павінен быць сугучным часу. Адпаведна, трупы стала своеасаблівай "лабараторыяй савецкай апэраты". Апошняя ж дваццацігоддзе мы з поўным правам можам называць "лабараторыяй расійскага мюзікла". Справа тут не ў колькасці прэм'ер, а ў тым, што ў нас склалася сістэма стварэння новых твораў у самім тэатры, калі з самага пачатку, яшчэ ад нараджэння ідэі, над будучым спектаклем разам з кампазітарам і лібрэтыстам пачынае працаваць літаральна ўся пастаноўчая група, уключаючы будучых выканаўцаў вядучых партый.

— **Такая форма была ці не адзіна магчымай у савецкія часы. За творцамі, каб не выйшла з-пад іх пяра чагося "не такога", асабліва ў буйных жанрах, патрабавалася нагляд. І ён ажыццяўляўся ў форме гэткага "супрацоўніцтва" — у тым ліку, з удзелам прадстаўнікоў партыі і ўрада. Кампазітары абавязаны былі рэгулярна знаёміць грамадскасць з напісанымі фрагментамі і прыслухоўвацца да "мудрых парад". Як няцяжка зразумець, плён гэта мела далёка не заўсёды. Фантазіі часцяком натыкаліся не толькі на ідэалагічныя пастулаты, але і на кансерватызм тэатральных дзеячаў — тых жа оперных артыстаў. У выніку нават сёння беларускія творцы вымушаны арыентавацца на звыклыя класіка-рамантычныя ўзоры — ці пісаць "у стол", як гэта адбываецца, да прыкладу, у жанры оперы.**

— Каб такога не здарылася, удзельнікі творчай групы павінны быць аднадумцамі. І найперш, роўнымі паводле сваёй адоранасці, крэатыўнасці, імкнення да творчых эксперыментаў. Роўната ленавітасць паміж кампазітарам, лібрэтыстам і рэжысёрам — залог з'яўлення добрага спектакля. Гэта ж, як і паспяховае існаванне і развіццё творчага калектыву залежаць ад роўнай таленавітасці яго

Сёння ў сталіцы пачынаюцца гастролі Свядлоўскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра музычнай камедыі — як і тры гады таму, на сцэне нашага Музычнага тэатра. Разлічаныя амаль на месяц, яны становяцца "ўверцюрай" да Міжнароднага форуму тэатральнага мастацтва "ТЭАРТ", бо тэатр з Екацярынбурга неаднаразова ўганароўваўся расійскімі "Залатымі маскамі" і лічыцца адным з заканадаўцаў мод на постсавецкім музычна-тэатральным алімпе. Невыпадкова сядро прывезеных спектакляў значную долю складаюць мюзіклы, напісаныя для гэтай трупы. Пра тое, як наладжана праца з творцамі і як фарміруецца рэпертуар, пайшла размова з Аленай АБЫДЗЕНАВАЙ — памочнікам галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы Свядлоўскай музикамедыі.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Што трэба, каб стала цікава?

Прынцып роўнасці, ды не "ўраўнілаўкі"

мастацкага кіраўніка (ці галоўнага рэжысёра) і дырэктара, у цяперашніх умовах — менеджара. Ёсць такі выраз: зоркі павінны сысціся. У нашым тэатры ён набывае іншы сэнс. Мы разумеем яго не ў сэнсе гараскопу, а як тое, што творчая каманда павінна складацца з зорных прадстаўнікоў сваёй справы.

Прывяду такі прыклад. "Кацярына Вялікая" (а гэтым спектаклем мы адкрываем гастролі, як і ў свой мінулы прыезд) з'явілася ў нас, дзякуючы дырэктару тэатра Міхаілу Сафранаву: у яго "нюх" на паспяховае і пры гэтым цалкам рэальныя праекты. На фестывалі ў Парыжы ён пазнаёміўся з кампазітарам Сяргеем Дрэзніным, які на той час жыў у Францыі. І той прапанаваў яму ўжо гатовы, але пакуль нідзе не пастаўлены мюзікл. Калі ў тэатры было канчаткова прынята рашэнне ставіць "Кацярыну...", мы зноў звярнуліся да кампазітара — з просьбай крыху дапісаць музычны матэрыял у разліку на нашых артыстаў. Была ў Дрэзніна і свая пастаноўчая каманда, якую мы таксама прыцягнулі да працы. Так у нашым тэатры адбылася сусветная прэм'ера.

— **Супрацоўніцтва з кампазітарам, як я разумею, на гэтым не скончылася, бо вы прывезлі яшчэ адзін яго мюзікл — "Яма" паводле Аляксандра Купрына.**
— Праз сем гадоў пасля "Ка-

цярыны..." тая ж каманда прапанавала нам згаданую аповесць рускага класіка. Тэатр пагадзіўся, і праца пайшла.

— **Усё так проста? А сама тэма прастытуцыі не ўяўлялася скандальнай? Нават аповесць, упершыню надрукаваная ў 1915-м, атрымала вельмі супрацьлеглыя водгукі.**

— Дамова на яшчэ не напісаны твор — заўсёды рызыка. Адзіным сродкам тут застаецца папярэдняе знаёмства з творчасцю будучых аўтараў. Лібрэта "Ямы" ствараў вядомы драматург і сцэнарыст Міхаіл Барценёў — чалавек з вельмі добрым густам. Пластыку ставіла вядомая мадэрн-харэограф Таццяна Баганова. Гэта ж з іншымі складнікамі — я ж кажу, што "зоркі сышліся". Бо сама па сабе тэма (а яна, дарэчы, можа сыходзіць з самага тэатра) — нішто без яе канкрэтнага вырашэння. Калі ў галоўнага рэжысёра Кірыла Стржэнева ўзнікла ідэя маладзёжнага спектакля, ён звярнуўся да кампазітара Аляксандра Пантыкіна і лібрэтыста Канстанціна Рубінскага — і ўзнік спектакль "www.сiлiкoнoвaядyрa.net".

— **Але творчыя людзі часта бываюць непрадказальнымі. Больш за тое, таленавітыя мастакі звычайна не любяць "паўтарацца", штораз шукаючы новыя гарызонты. Да прыкладу, вы разлічвалі, што**

Алена Абыдзенава.

■ **Саюз тэатральных дзеячаў Расіі праводзіць конкурсы на стварэнне тых твораў, патрэба ў якіх адчуваецца. Туды можна прадастаўляць проста пачаткі твораў, з некалькімі фрагментамі, па якіх можна было б класіфікаваць ўражанне пра аўтараў. Потым лепшыя працы прапануюцца тэатрам.**

■ **атрымаецца нешта падобнае на ранейшую працу, а вам прапанауюць — прынцыпова іншае, і гэта вам не пасуе. Што рабіць?**

— Для гэтага мы і сустракаемся ў час працы. Таму бачым не адразу канчатковы вынік, а спачатку — фрагменты будучага спектакля, па якіх можна меркаваць пра астатняе. Вельмі важным фактарам з'яўляецца і гатоўнасць аўтараў змяняць штосці ў зробленым, ідучы насустрач. А бывае, і наадварот: аўтар пераконвае ў сваёй канцэпцыі, і рэжысёр пагаджаецца. Карацей, патрэбны дыялог. І абавязкова, каб усё было "палюбоўна". На стварэнне мюзікла, як і на выношванне дзіцяці, патрэбна акурат дзевяць месяцаў — па меншай меры, менавіта столькі пайшло ў нас на стварэнне "Мёртвых душ" усё з тымі ж Пантыкіным і Рубінскім.

— **Зноў-такі, усё гэта распаўсюджаецца на творцаў, якіх вы ведаеце, якія ўжо, як кажуць, "адбыліся". А як быць з новымі імёнамі?**

— Кірыл Стржэнёў вядзе лабараторыю рэжысёраў музычных тэатраў (дарэчы, ваш Міхаіл Кавальчык неаднойчы ў ёй удзельнічаў) і запрашае туды аўтараў. Звязваюцца творчыя сувязі. А яшчэ Саюз тэатральных дзеячаў Расіі праводзіць конкурсы на стварэнне тых твораў, патрэба ў якіх адчуваецца. Туды можна прадастаўляць не толькі завершаныя клавiры і партытуры, але і проста пачаткі, з некалькімі фрагментамі, па якіх можна было б класіфікаваць ўражанне пра аўтараў. Потым лепшыя працы прапануюцца тэатрам — і менавіта праз такі конкурс гадоў пяць таму да нас трапіў мюзікл для дзяцей "Котка" Уладзіміра Баскіна паводле казкі Кіплінга, герцагіня якой "гуляла сама па сабе". Цікава, што разам з намі яго вырашыў ставіць таксама Санкт-Пецярбургскі дзяржаўны дзіцячы тэатр "Залюстроўе", і атрымаліся дзве абсалютна розныя версіі, пачынаючы з дапісаных па нашай просьбе джазавых ансамбляў і заканчваючы ўвогуле іншай аранжыроўкай.

— **У нашым тэатры таксама вельмі часта робяць уласныя аранжыроўкі.**

— Здараецца, гэта неабходна! Калі мы вырашылі ставіць "Пунсоўвыя ветразы", якія ствараліся па замове Расійскага акадэмічнага маладзёжнага тэатра і ішлі там як "антымюзікл", аказалася, што нотнага матэрыялу... не існуе. Максім Дунаеўскі хутка сачыняе, ды не любіць "пэцкаць паперу". Таму прапанаваў драматычным артыстам свой дэмазапіс, па якім яны і вывучылі музычныя нумары — на слых. Мы ж звярнуліся да кампазітара Яўгена Загота, які зрабіў паўнаватарскую партытуру. Пасля гэтага мюзікл пайшоў па ўсёй краіне. Так што формы супрацоўніцтва тэатра з творцамі могуць быць рознымі — было б жаданне!

— **Якая ж роля ў гэтым загадчыка літаратурнай часткі?**

— Знаходзіць аўтараў, быць пасярэднікам між імі і пастаноўшчыкамі, вырашаць многія арганізацыйныя пытанні — і, вядома, уносіць свае творчыя прапановы, застаючыся гэтым "шэрым кардыналам". Галоўнае — агульны вынік. А лаўры як-небудзь падзелім... **K**

Уладзімір АВАДОК — кіраўнік оперна-сімфанічнага аркестра Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, мастацкі кіраўнік тэатра "Галерэя". У ліпені гэтага года ён стаў асістэнтам італьянскага дырыжора, кіраўніка тэатра "La Scala" у 1986 — 2005 гадах, кіраўніка Чыкагскага сімфанічнага аркестра, ганаровага дырэктара Рымскай оперы Рэкарда Муці.

ІТАЛІЯ

— Раней мне даводзілася стажыравацца ў Санкт-Пецярбургскай кансерваторыі ў прафесара Аляксандра Аляксеева, удзельнічаць у майстар-класах Коліна Мэтэрса ў Вільнюсе і Юрыя Сіманова ў Маскве, — кажа Уладзімір Авадок. — Гэта добры вопыт, і без яго, успэўнены, я не прыйшоў бы да асістэнтуры ў сусветна вядомага музыканта. Таму імкнуся знаходзіць магчымасці, і Інтэрнэт, на шчасце, дапамагае. Гэтым разам на заяўку са звычайным пакетам дакументаў (рэзюмэ, відэа ды сёе-тое іншае) прыйшоў вод-

У кемпінгу са смокінгам

Як стаць вучнем Рыкарда Муці?

Уладзімір Авадок.

гук: мяне адабралі ў лік удзельнікаў майстар-класа ў рамках Італьянскай опернай акадэміі, дзе будзе ставіцца опера Джузэпэ Вэрдзі "Фальстаф".

Ці стану я актыўна ўдзельнічаць у пастаноўцы альбо змагу толькі назіраць за працай іншых дырыжораў, я меў даведацца пасля праслухоўвання і гутаркі з маэстра ў Італіі. Пасіўны ўдзел пацягнуў бы і дадат-

ковыя выдаткі, паколькі ён каштуе 800 еўра. Таму я рыхтаваўся да ўсяго: шукаў, дзе б размясціцца на 20 дзён, як штодня дабірацца да горада Равэна і Тэатра Аліг'еры, у якім рыхтавалі оперу. І лепшым варыянтам аказаўся пераезд 10-кіламетровай адлегласці на аўтобусе, а начлег — ва ўласным наміце ў кемпінгу на Адрыятычным узбярэжжы. У мэтах эканоміі я спрабаваў і на ролікі ўстаць, і пешшу больш хадзіць. Але трэба было берагчы сілы на шматгадзінную працу ў тэатры. Маэстра надаваў даволі шмат часу кожнаму з актыўных удзельнікаў. Мы мелі магчымасць праводзіць рэпетыцыі пад яго наглядом, а таксама сачыць за працай самага Муці.

Маэстра вонкава выглядае сурова, аскетычна і пакідае ўражанне патрабавальнага, дзелавага чалавека. Ён легендарная асоба, таму шмат функцый перакладае на сва-

іх памочнікаў. Балазе вакол яго стварылася моцная каманда. Пры бліжэйшым жа знаёмстве ён адкрываецца як добразычлівы, усмешлівы, вясёлы, той, хто любіць гумар. Гэта не перашкаджае яму дасягаць патрэбнага выніку і арганізоўваць працу. А самы галоўны ўрок ад Муці — яго прыклад. Тое, што ён паказаў, як існуе, чым жыве, як ставіцца да справы дырыжора найвышэйшага пілатажу. Гэта немалаважна: трэба ведаць, да чаго імкнуцца. А па тэхніку туды ніхто не ехаў: па майстар-класах займаюцца найперш мысленнем і музыкай.

Вядома, калі ведаеш мову, можна больш поўна выказаць сваю думку, параўнаць з чымсьці, правесці аналогіі. Інакш даводзіцца спадзявацца на сваю музычнасць, жэст — на агульнаразумелую музыкантам мову. Дзесьці мы можам наспяваць. Ведаецца, якая прафесійная пад-

рыхтоўка папярэднічала паездцы? Акрамя вывучэння оперы, чытання шэкспіраўскіх п'ес, даслоўнага перакладу лібрэта, слухання розных запісаў, я браў урокі італьянскай мовы: майстар-клас вёўся на ёй. Але, на шчасце, амаль усё сёння размаўляюць па-англійску. Гэта ратуе.

Мяне здзівіла выказванне дырэктара аркестра пра тое, што як толькі я даў аўфтакт на першым выпрабаванні, аркестр загучаў "з уласцівым рускай музыцы гукам". Гэта шырокі, напоўнены, запамінальны гук, можа, не такі філігранна-лёгка, як звычайна тое бывае ў еўрапейцаў. І сам я чуў, як адрознівалася гучанне пад палачкай тайваньцаў, немцаў, італьянцаў. У азіятаў адчуваецца некая рая арыентальнасць, інтанацыйная пластычнасць, жанчыну-дырыжора можна распазнаць па гуку. Усяго ж у актыўнай групе нас было чацвёра (заявак жа прыйшло больш за 200).

Напрыканцы майстар-класа маэстра некалькі разоў сказаў, што адносіны стажораў з ім на гэтым не заканчваюцца. Ён хацеў бы мець кантакты ў далейшым, і мы можам разлічваць на яго падтрымку.

Занатавала Алена БАРЭХАВА

Зямля, на якой нарадзілася, доўгі час жыла і свет княжна Соф'я Гальшанская-Друцкая — будучая польская каралева, жонка князя і караля Ягайлы, дала шмат выдатных асоб, якія праславілі не толькі беларускі народ. Гаворка пра старажытны Друцк.

Запіс у Друцкім Евангеллі XIV стагоддзя пра тое, што "в лето 6509 (1001) створена бысть церкви сия святая Богородица въ граде во Дрютьске...", а таксама сведчанні археалагічных даследаванняў дазваляюць сцвярджаць: старажытны Друцк існаваў у X стагоддзі. Заўважым: вынікі апошніх раскопак пацвердзілі высновы расійскага гісторыка, акадэміка Міхаіла Ціхамірава адносна даты заснавання Друцка, зробленыя ім на падставе вывучэння тэксту Друцкага Евангелля. Вучоны падкрэсліваў, што, у адрозненне ад суседняга Смаленскага княства, Полацкая зямля мела шэраг буйных гарадоў. Да ліку найбольшых, поруч з Полацкам, ён адносіў Друцк, Віцебск, Мінск. Да ўсяго, Друцк, які праз выгаднае геаграфічнае становішча (размешчаны амаль на 200 км бліжэй да Кіева, чым Полацк) мог стаць піянерам у хрысціянізацыі дняпроўска-дзвінскага краю.

Спецыялісты сцвярджаюць, што першая царква ў Друцку была драўлянай. Магчыма, яна мела адзін купал, а падлога яе была выслана керамічнай пліткай. Першыя вядомыя мураваныя храмы ў Паўночна-Заходняй Русі пабудаваны ў сярэдзіне XI стагоддзя. У многіх гарадах, у тым ліку і ў Смаленску (мураваны храм Багародзіцы пабудаваны ў 1101 г.), яны ўзніклі значна пазней. Шэраг фактараў дазваляе сцвярджаць, што ў XI стагоддзі ў Друцку ўжо маглі існаваць некалькі драўляных цэркваў (гэта ўскосна пацвярджаюць даследаванні сучасных археолагаў) і склаліся даволі моцныя хрысціянскія традыцыі, асабліва ў асяродку знаці. Многія выхадцы з Друцкай зямлі сталі руплівымі зберагальнікамі хрысціянскіх каштоўнасцей. У першую чаргу, гэта Звеніслава — дачка князя Барыса, траюрадная сястра і бліжэйшая памочніца Ефрасінні Полацкай, а таксама малодшая дачка Рагвалода Барысавіча — Ефрасіння, якая ў часы Аляксандра Неўскага стала захавальніцай праваслаўя Заходняй і Паўночна-Заходняй Русі.

Што да каталіцызму, то найбольш аўтарытэтай асобай сярод выхадцаў з гэтага краю, без сумнення, быў унук Соф'і Гальшанскай-Друцкай Казімір, кананізаваны ў 1522 годзе. У наш час святога Казіміра шануюць як апекуна беларускіх зямель у многіх рэгіёнах Беларусі. Асаблівай

павагай ён карыстаецца на Гродзеншчыне, дзе кожны год 4 сакавіка ў каталіцкіх храмах ладзяць адмысловую імшу ды святы яго памяці.

Палітычная ж гісторыя старажытнага Друцка і Друцкага княства пачынаецца з XI — XII стагоддзяў. У значнай ступені гэта гісторыя звязана з барацьбой, якую вялі Полацк і Кіеў, а потым Смаленск, Друцк і Мінск за палітычнае першыństwo на землях, дзе ўжо да таго часу жылі славяне-крывічы. Як лічыў Леанід Аляксееў, у XI — XII стагоддзях Друцк "быў роўнавялікі Мінску і пераўзыходзіў Віцебск" і да 1508 года юрыдычна заставаўся сталіцай удзельнага княства (фактычна — да сярэдзіны XVI стагоддзя).

У войнах загінулі многія мужчыны друцкага і іншых княжацкіх родаў. Разам са смаленцамі і палача-

льшая частка дружыны. Адзіны сын гэтага князя Сямён Дзмітрыевіч і яго сястра Аляксандра сталі заснавальнікамі вядомых у Еўропе дваранскіх родаў, а іх сваячка Соф'я — каралеўскай дынастыі.

Бітвы 1380 і 1399 гадоў мелі для дручан агульную трагічную асаблівасць: у іх загінулі практычна два пакаленні мужчын (бацькі і сыны). Праз тыя акалічнасці пра сябе заявілі жанчыны з друцкай зямлі. Лёс наканаваў стаць найбольш вядомай з іх Соф'і Гальшанскай-Друцкай, якая нарадзілася на мяжы XIV — XV стагоддзяў. 24 сакавіка 1422 года ў фарным касцёле Навагрудка адбыўся шлюб Соф'і з каралём Польшчы Ягайлам, а праз два гады — яе караначыя ў Кракаве. Пазіцыі каралевы значна ўзмацніліся пасля караначыі старэйшага сына Уладзіслава ў 1434

Каралева з князёў Друцкіх

намі, дручане мужа змагаліся пад Грунвальдам і ў іншых бітвах. Летапісы сведчаць, што тамтэйшая дружына на чале з князем Глебам адважна змагалася супраць Мамаевай арды на Куліковым полі ў складзе перадавога палка рускіх войск. Напэўна, на родныя берагі Друці адтуль вярнуліся нямногія з воінаў. А гісторык Кастусь Тарасаў мяркуе, што, дручане, адбіваючы самы цяжкі першы ўдар, палеглі на полі бою ўсе. Вялікіх страт каштавала дручанам і бітва з татарамі на Ворскле (прыток Дняпра) на рубяжы XIV — XV стагоддзяў. У бітве загінулі тры чатырох сыноў князя Дзмітрыя Сямёнавіча і бо-

Вялікая Соф'я Гальшанскай-Друцкай са старадаўняга малюнку і ва ўвасабленні Акадэмічнага музычнага тэатра (артыстка Вольга Жалеская).

Гісторыя палаца ў Шчучыне з'яднана са знакамітай Соф'яй Гальшанскай-Друцкай і яе родам

Манета з выявай Соф'і Гальшанскай-Друцкай.

годзе і выбранны малодшага сына Казіміра вялікім князем літоўскім у 1440 годзе. У гэты час значэнне князёў Друцкіх, як сведчаць крыніцы, было сапраўды істотным.

Князі Друцкія і іх нашчадкі (па жаночай лініі) Сапегі з'яўляліся ўдзельнікамі ўрадавых і іншых значных мерапрыемстваў у ВКЛ і Польшчы. Больш за два дзесяцігоддзі ў 1470 — 1480-я пісарамі гаспадарскімі (вялікакняжацкімі) у сына Соф'і Казіміра былі князі Багдан Сямёнавіч і Іван Сямёнавіч Сапегі — пачынальнікі дзюво галоўных галін роду Сапегі. Паводле ўказання Соф'і Гальшанскай-Друцкай у Вільні з'яўляецца ў 1441 годзе Евангелле з Друцку, а дарадцамі ў 14-гадовага вялікага князя становіцца Аляксей і іншыя людзі, якія мелі падтрымку з боку каралеўна-маці або былі яе сваякамі. У 1475-м яшчэ адна друцкая князёўна, Фядора Друцкая-Саколінская, з'явілася ў стольнай Вільні. Яе мужам стаў пісар вялікага князя Казіміра Багдан Сямёнавіч Сапега. Унук Фядоры і Багдана Іван Іванавіч Сапега і князёўна з Друцка Багдана Друцкая-Саколінская далі жыццё знамятам Льву Сапегу, які ад бацькоў атрымаў у спадчыну не толькі населеныя пункты колішняга Друцкага княства, але і герб, традыцыі князёў.

Родны брат Багдана Сямёнавіча Сапегі (прадзед Льва Сапегі) Іван пасля пасады пісара ў вялікага князя Казіміра тытулаваўся найвышэй-

шым сакратаром ВКЛ. Іван Сямёнавіч Сапега, які быў паслом ВКЛ у Маскву, меў сына Паўла Іванавіча, які ажаніўся з Аленай Гальшанскай. Такім чынам, Павел Сапега і яго нашчадкі сталі спадкаемцамі і князёў Друцкіх, і князёў Гальшанскіх. Унук жа Паўла Іванавіча князь Павел Стэфан Сапега (1565 — 1635), які быў падканцлерам ВКЛ, вядомы яшчэ і тым, што пабудаван у Гальшаных новы замак і касцёл (частка саркафага, зробленага на загад Паўла Стэфана, у наш час захоўваецца ў Музеі старажытнай беларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі).

У 1508 годзе адразу некалькі прадстаўнікоў Друцкіх-Азярэцкіх, якія ўдзельнічалі ў паўстанні Міхаіла Глінскага, прынялі маскоўскае падданства. Неўзабаве іх багаты ваенны вопыт спатрэбіўся. Адным з першых перайшоў на службу да Івана Каліты друцкі князь Іван (1340 год). У XV стагоддзі працэс узмацніўся. Напрыклад, у 1454 годзе князь Сямён Друцкі кіраваў маскоўскім войскам (быў на пасадзе ваяводы) у бітве з татарамі на рацэ Ака. На мяжы XV — XVI стагоддзяў, калі друцкія князі "крест целовали, что им служить великому князю московскому", наступіў канец іхвольніцы, а разам з тым заканчалася гісторыя ўдзельнага Друцкага княства. Ужо ў 1531 — 1543 гадах Дзмітрый Юр'евіч Друцкі кіраваў абаронай супраць татар на рацэ Угра. А найбольш вядомым з дзеячаў новага часу з'яўляўся князь Францішак Ксаверы Друцкі-Любецкі, які вызначыўся ў час паходаў Аляксандра Суворова ў Італію і Швейцарыю. Дарэчы, пазней Францішак Ксаверы прадэманстраваў яшчэ і дзяржаўны розум, стаўшы часовым гродзенскім губернатарам (1816), а потым польскім міністрам фінансаў. Князь увайшоў у гісторыю не толькі як улюбёнец расійскіх імператараў і праціўнік іх найбольш рэакцыйных падначаленых, але і як стваральнік Нацыянальнага банка Польшчы (1828), смелы рэфарматар, хаця быў рашучым праціўнікам рэвалюцый і развіцця грамадства.

Ды пра Францішка Ксаверыя, які пра многіх з друцкіх князёў, якія здзейснілі ратныя і іншыя подзвігі і былі ўнесены ў імяныя кнігі дваранства, несправядліва забылі. Але тое, што ягоны шчучынскі палац адкрываецца пасля рэстаўрацыі акурат у Дзень беларускага пісьменства, дае спадзяванне і на большую ўвагу як да гэтай гістарычнай асобы, так і да ягонай зямлячкі — каралевы Соф'і Гальшанскай-Друцкай.

**Рыгор ЛЯНЬКЕВІЧ,
Вольга СТАШКЕВІЧ,
навуковыя супрацоўнікі
Нацыянальнай акадэміі
навук Беларусі**

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 12.)

Пэўныя хваляванні адносна турыстычнай прывабнасці фестывалю арганізатары звязвалі і з часам яго правядзення. У мінулыя гады свята праводзілася напрыканцы мая — у пачатку фестывальнага сезону, калі публіка яшчэ не стамілася ад разнастайных забавляльных мерапрыемстваў. З-за фінансавага становішча сёлета давялося скараціць даты. Ды і апошняя субота жніўня не дазволіла папрысутнічаць частцы студэнтаў, якія ўжо скіраваліся на вучобу ў буйныя гарады. І ўсё ж публікі сабралася на свяце даволі шмат. Адпаведна, мяркую, атрымаецца і прыстойная выручка. Як адзначыла Галіна Балінская, заробленыя ад продажу білетаў сродкі пойдучы на ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы ўстаноў культуры раёна.

І ўсё ж асноўнай мэтай свята было прыцягненне ўвагі грамадскасці

Тактыка культурнага развіцця

Ад свята да рэстаўрацыі

Падчас імпрэзы для Гальшанскага замка.

да гальшанскага замка, рэканструкцыя якога ўключана ў дзяржаўную праграму "Культура Беларусі". Работы вядуцца з 2011 года. Ужо зацверджаны праекты каштарыс, а літаральна адразу пасля правядзення фестывалю рабочыя распачнуць узводзіць вакол адной з вежаў замка лясы. Усяго на гэты год на рэстаўрацыю выдаткавана толькі 400 мільянаў рублёў. Па словах Галіны Балінскай, 25 верасня міністр культуры краіны плануе наведаць аб'ект разам са старшынёй Гродзен-

скага аблвыканкама. Да гэтага часу ашмянскімі рэстаўратарамі запланавана здзейсніць вялікі пласт работы. Згодна з планами ў адрэстаўраванай вежы размесціцца так званая "халодная" экспазіцыя. Пакуль прапрацоўваецца план будучага музея.

Думаецца, што і надалей — асабліва з адкрыццём музея — галоўнае брэндавае свята Ашмянскага раёна будзе прыцягваць шматлікіх аматараў беларускай гісторыі і культуры.

(Працяг. Пачатак у №№ 32, 34.)

Тут, у інстытуце, Бембель ажаніўся са студэнткай скульптурнага факультэта Вольгай Дзядок. Хутка нарадзілася іхняя дачка Клара. А настаўнікамі маладых людзей сталі выдатныя педагогі, выхаванцы пецябургскай Імператарскай акадэміі мастацтва Усевалад Лішаў, Раман Бах, Васіль Сіманаў і ўжо згаданы Мацвей Манізер.

Барыс КРЭПАК

Усё пачыналася добра, але ў канцы 1920-х атмосфера рэзка змянілася. Да ўлады прыйшлі агрэсіўныя фармалісты і апалагеты “левага” мастацтва. Пачалося не толькі звальненне старых прафесараў-выкладчыкаў, але і жорсткі наступ на ўсё рэалістычнае мастацтва. Галоўны дэвіз “новай лініі”, якая была падтрымана ЦК УКП(б) і Наркаматам асветы РСФСР, — вытворчая практыка студэнтаў павінна быць на заводах і фабрыках замест творчых майстэрняў і бібліятэк.

Аднойчы Андрэй у знак пратэсту супраць “новага духу часу” не выйшаў на “суботнік” па знішчэнні ўнікальнага акадэмічнага музея антычных злепкаў. У панядзелак у факультэцкай насценнай газеце з’явілася карыкатура: непазвешанага студэнта, які не падпарадкаваўся загаду адыёзнага рэктара Фёдара Маслава, намалювалі ў выглядзе матроса-анархіста. А ніжэй красавалася лаканічнае “Прэч з інстытута!”. Андрэй у той час сапраўды насіў матроскі бушлат і штаны, падараваныя яму кіраўніцтвам ваенна-марскога вучылішча. Але на гэтым справа не скончылася.

Вольга Дзядок згадала: “Апошні, чацвёрты год навучання. Многа змен ён нам прынёс. Новы рэктар Маслаў. “Адміністрацыйнае захапленне” — гэтак называецца падобнага кшталту дзейнасць. І ў гэтым адміністрацыйным захапленні ён закруціў гайкі так крута, што расхлёбваць яго “кашу” давялося на працягу многіх гадоў. Перш за ўсё была выгнана старая прафесура. На падрыхтаваных загадзя сходах-спектаклях нашы прафесары выступалі са справаздачай аб сваёй творчай і педагогічнай дзейнасці. Потым пачалося “лінчаванне”. Студэнты выступалі адзін за адным з трыбуны і бэсцілі сваіх настаўнікаў, у тым ліку і Усевалада Усеваладавіча Лішава. Забыта было ўсё, што даў ён акадэміі, сваім студэнтам...”

І тут выступіў Андрэй. Наогул, ён часта і са смакам выступаў і гаварыў заўсёды, не лічачыся ні з кім і ні з чым. Але тут ён перасягнуў сябе. Абараняў Лішава, ацэньваў яго ролю ў акадэміі, выяўляў прычыны наступу на яго. Знішчальную крытыку ён абрынуў на лінію Маслава, высьмейваў падтрымку партарганізацыяй мерапрыемстваў, якія накіроўваліся на развал вучобы студэнтаў. Наогул гэта было забавуна. Засунуўшы рукі ў кішэнні, галадранец хадзіў узад-уперад па сцэне і граміў рэктара ды партарганізацыю. Потым было рэзкае выступленне Лішава, яго “да пабачэння!”...

Хутка адбылася і расправа над Бембелем. Перш за ўсё яго знялі са стыпендыі. І ён пайшоў працаваць у порт грузчыкам. Але гэтага было мала. Маслаў, дарэчы, былы работнік Галоўнага ўпраўлення прафесійнай адукацыі, граміў “адшчапенца” Бембеля ў

Іван Стасевіч. Партрэт Андрэя Бембеля.

“Фармаліст, але малайчына!..”

Андрэй Бембель і яго лінія жыцця

Андрэй Бембель. Гарэльф “9 мая 1945 г.”. Помнік Перамогі на пл. Перамогі ў Мінску.

кожным сваім выступленні, пагрозы прымалі злавесны характар, з’явіўся тэрмін “бембельчына”. Дайшло да таго, што яго сябрам прапаноўвалі парваць адносіны з Бембелем пад пагрозай выключэння з камсамола.

Вынік быў заканамерны. У дыпламе яму было адмоўлена як “акадэмічна не паспяваючаму”, хаця ён вучыўся добра. Дарэчы, яго студэнцкая работа — скульптурная група (у парцаляне) “Кастрычнік” — экспанавалася на Усеаюзнай выстаўцы “Мастакі РСФСР за 15 гадоў”. Тут была адлюстравана кампактная група паўстанцаў з ліку пралетарыята Петраграда: рабочы, работніца, матрос з “Аўроры” і салдат, якія згуртаваліся вакол рэвалюцыйнага сцяга. Па тэматыцы і дынаміцы кампазіцыйнага рашэння гэта работа была сваеасаблівай прэлюдыяй да таго, што праз некалькі гадоў мастак стварыў у манументальных рэльефах інтэр’ера Дома ўрада ў Мінску.

За кампазіцыю “Кастрычнік” Андрэй атрымаў прэмію ад Парцалянавага завода імя Ламаносава ў памеры аж 250 рублёў, пры тым што стыпендыя студэн-

та тады складала ў чатыры разы менш. Для маладой сям’і, якая жыла на адну жончыну стыпендыю, гэта было шчасце. Хаця б на пару-тройку месяцаў...

Карацей, Бембель так і не атрымаў дыплом. Яму толькі выдалі даведку “аб праслухоўванні” поўнага курса. “Такога самадурства, — прыгавдае Вольга Дзядок, — я яшчэ не бачыла ў сваім жыцці. Такая подласць была зроблена на вачах усіх педагогаў і студэнтаў. Але ні адзін голас не прагучаў у абарону...”

Такім чынам, 1931 год стаў апошняй старонкай жыцця Андрэя Ануфрыевіча ў горадзе на Няве. Фёдара Маслава пад націскам грамадскай думкі ў ліпені 1932 года з трэскам звольнілі, Інстытут пралетарскага выяўленчага мастацтва перайменавалі ў Ленінградскі інстытут жывапісу, архітэктуры і скульптуры, а рэктарам прызначылі таленавітага скульптара, заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР Аляксандра Мацвеева. А хутка з’явілася і пастанова “Аб стварэнні Акадэміі мастацтваў”, і з 1934 года на чале наваўленай Усерасійскай Акадэміі мастацтваў у Ленінградзе стаў Ісаак Бродскі, вучань

Рэпіна. Але Андрэя Бембеля ў Ленінградзе не было ўжо амаль тры гады...

Дарэчы, прыкладна такі лёс напаткаў і калегу Бембеля па скульптурным факультэце — Заіра Азгура. Ён таксама не ўжыўся ў інстытуце. Нягледзячы на раннія паспехі і прызнанне яго таленту, Заір на трэці год навучання пакінуў alma mater і разам з не менш таленавітым Уладзімірам Рытарам (будучым удзельнікам скульптурнага афармлення Дома ўрада БССР) пусціўся на волю вольную.

Абодва яны валацужнічалі, па ўспамінах Азгура, нават спрабавалі перайсці фінскую мяжу, былі абстраляны пагранічнікамі, але, нязлоўленыя, удала вярнуліся назад. Расчараваны Уладзімір Рытар — у Ленінград, страціўшы два гады, а нястомны Заір Ісакавіч яшчэ доўга шукаў сабе школу па густу — і ў Кіеве, і ў Тбілісі. Аднак дыплама аб заканчэнні якой-небудзь вышэйшай мастацкай установы ён так і не атрымаў — як і Бембель, як і Аляксей Глебаў. Але гэта не перашкодзіла ўсёй гэтай цудоўнай тройцы ў далейшым стаць бясспрэчнымі класікамі сучаснай беларускай скульптуры.

Што было далей? А далей Фартуна стала лепшай сяброўкай скульптара. Спачатку разам з жонкай ён апынуўся ў Гомелі, дзе арганізаваў мастацкую студыю для рабочай моладзі пры гарсавеце, з галавой акнуўся ў грамадскае жыццё, спрабуючы як бы “адключыцца” ад непрыемных і прыкрых успамінаў апошняга года вучобы ў Ленінградзе.

Але добрая Фартуна чакала яго ўжо ў беларускай сталіцы. І хутка непапраўны аптыміст Бембель аказаўся ў Мінску. Менавіта ў скульптурным афармленні інтэр’ера галоўнага сталічнага будынка, таленавіта спраектаванага Іосіфам Лангбардам, ён прыняў самы актыўны ўдзел.

У вострых драматычных сюжэтах шматфігурных бар’ельефаў, прысвечаных рэвалюцыйнай барацьбе сусветнага пралетарыята, руху і жэстах соцень чалавечых фігур, у гістарычнай атрыбутыцы, выразнасці пластычнай мовы і кампазіцыі скульптар здолеў арганічна спалучыць строгі рэалістычны “малюнак” канкрэтных вобразаў з манументальнасцю вялікіх форм. У гэтай грандыёзнай рабоце — пачатак таго самага Бембеля, які ў ваенны і пасляваенны час дасягнуў незвычайных вышынь ва ўмацаванні і апяванні подзвіга савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Да вайны Бембель паспеў прыняць удзел і ў стварэнні іншых манументальных аб’ектаў: помнікаў Леніну для Полацка і Слуцка (якія загінулі ў час вайны), афармленне інтэр’ераў залы Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Дома Чырвонай арміі (Дома афіцэраў), павільёна БССР на Усеаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы ў Маскве... І ўжо ў 1938 годзе яму было прысвоена ганаровае званне “Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР”.

...На трэці дзень вайны 36-гадовы мастак быў мабілізаваны і ў якасці тэхніка-інтэнданта першага рангу залічаны ў полк камсаставу рэзерву Заходняй Асобнай ваеннай акругі ў Магілёве. Да лютага 1942 года ён — курсант шостага асобнага запаснага інжынернага палка Маскоўскай ваеннай акругі. Там пасля вучобы выкладаў на курсах малодшых афіцэраў, быў намеснікам камандзіра сапёрнай роты. У пачатку снежня 1943-га паступіў у распараджэнне Цэнтральнага штаба партызанскага руху пры Стаўцы Вярхоўнага Галоўнакамандвання. Менавіта тут, у Маскве, яму, як і некаторым іншым беларускім творцам, прыкамандзіраваным да штаба, якім кіраваў першы сакратар ЦК КПБ Панцеляймон Панамарэнка, далі магчымасць праявіць сябе ў якасці мастакоў ваенна-партызанскага напрамку.

У маленькай майстэрні на Сходні, якая была прыпісана да штаба, Бембель распачаў свой галоўны твор ваенных гадоў — партрэт камандзіра эскадрылы 207-га авіяпалка 42-й камбардзірочнай дывізіі капітана Мікалая Гастэлы. У чым сіла гэтай скульптуры? Чаму яна і праз 70 гадоў не пацямнела і не згубіла сваёй моцнай духоўна-вобразнай сілы? Што гэта — вынік творчага далучэння да гераічнага жыцця народа ці праява натхнення таленавітай натурой?

Заканчэнне артыкула — у адным з наступных нумароў.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі ХІІ — ХVІІІ стст."
- "Мастацтва Беларусі ХІХ — пач. ХХІ стст."
- "Мастацтва Беларусі ХХ — пач. ХХІ стст.". (У рамках экспазіцыі адкрылася выстаўка **"Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве"**, прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі, — да 2 лістапада.)
- "Мастацтва Расіі ХVІІІ — пач. ХХ стст."
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы ХVІ — ХХ стст."
- Рээкспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў **"Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў ХХ стагоддзя"**.

Выстаўкі:

- Выстаўка **"Беларускі іканастас"** (творы ікананісу і драўлянай пластыкі кан. ХVІІІ — пач. ХІХ стст. са збору Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь і Музея старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі) — да 27 верасня.
- Выстаўка **"Муж, мужчына, воін"** (ікананіс кан. ХVІІІ — пач. ХІХ стст. са збору Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Р. Шклярава) — да 27 верасня.
- Персанальная выстаўка Ашота Хачатрана **"Вандроўка па арт-прасторы Ашота Хачатрана"** (Санкт-Пецярбург) — да 7 верасня.
- Выстаўка **"Плынь часу"** (творы мастакоў Беларусі, юбіляраў 2015 года) у рамках праекта "Нашы калекцыі" — да 27 верасня.
- Выстаўка **"Ад рэалізму да імпрэсіянізму"** (жывапіс ХІХ — ХХ стст. са збору Дзяржаўнай Трэцякоўскай галерэі) — да 11 студзеня.

Арт-кафэ:

- Арт-праект Усевалода Швайбы **"Тканіны думак"** — да 27 верасня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі БеларусьМУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І-й ПАЛОВЫ ХІХ ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
 - "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
 - "Сядзібны партрэт ХVІІ — сяр. ХІХ стст."
- Выстаўка:
- **"Прарок свайго часу. Адам Міцкевіч. Ілюстрацыі і медалі"** — да 25 снежня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Барока ў карнявой пластыцы"** — да 20 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ
МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі:

- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь ХVІ — ХVІІІ стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў".
- "Мастацтва ў гарадской культуры. ХІХ — ХХ стст."

Выстаўкі:

- Выстаўка **"Тры аповеды пра вайну"** да 70-годдзя Вялікай Перамогі (франтавыя малюнкi Васіля Маркава з калекцыі Генадзя Кавецкага; фатаграфіі (1941 — 1945 гг.) Аляксандра Дзітлава з фондаў музея; праект "Дзяўчыны Перамогі") — да 6 верасня.
- Сумесная выстаўка Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага музея гісторыі Санкт-Пецярбурга **"70-годдзю Вялікай Перамогі прысвячаецца"** — да 6 верасня.
- Выстаўка **"Ад крыналінаў і турніораў да мадэрна. Гісторыя моды пачатку ХХ стагоддзя"** — да 6 верасня.
- Выставачны праект **"Вялікая прэзентацыя музейных рэліквій: 79 прыступак углыб гісторыі"** — да 31 снежня.
- Арт-праект фотамастака Ірэны Гудзіеўскай і агенцтва мадэляў "Студыя Тамара" — **"Зачараванне"** — да 13 верасня.
- Выстаўка твораў Юрыя Вінаградава **"Блакітна-зялёная"** — да 15 лістапада.
- Выстаўка **Акадэміі акварэляў і прыгожых мастацтваў Сяргея Андрыякі** (Масква) — да 11 кастрычніка.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі БеларусьДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДА РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці,
31а. Тэл.: 290 68 47.Экспазіцыі:

- "Мінск губернскі ў канцы ХІХ — на пачатку ХХ стст."
 - "І з'езд РСДРП у асобах".
 - "Жандарскі вышук у царскай Расіі".
 - "Гісторыя Дома-музея І з'езда РСДРП".
- Выстаўкі:
- Выстаўка работ Е.І. Канстанцінавай **"Другое жыццё кветак"** — да 10 верасня.
 - Выстаўка гісторыка моды Вольгі Палітыка **"Вальс Салле"** — да 10 верасня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ
БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 12.Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Мемарыялізацыя Вялікай Айчынай вайны ў беларускім грамадстве: памяць учора і сёння"**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
 - "Сезонныя змены".
 - "Вадаёмы і насельнікі прыбрэжных раслін".
 - "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
 - "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
 - "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Выстаўка:
- Фотавыстаўка Ірэны Гаражанкінай **"Баравікі. Прыгажосць іх фамільных рыса"** — да 14 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ
БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Свядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыя:

- Беларускі кінамотограф як нацыянальная каштоўнасць".
- Выстаўка:
- **"Жыццё ў казках"**, примеркаваная да 80-годдзя патрыярха беларускай анімацыі, кінааператара Юрыя Мільтнера — да 4 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ
БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Свядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыя:

- Беларускі кінамотограф як нацыянальная каштоўнасць".
- Выстаўка:
- **"Жыццё ў казках"**, примеркаваная да 80-годдзя патрыярха беларускай анімацыі, кінааператара Юрыя Мільтнера — да 4 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ
ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ
КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, *Музычны зав., 5.*
Тэл.: 220 26 67.

Пастаянная экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
 - "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў Х — ХІХ стст."
 - "Беларуская музычная культура ХХ ст."
 - "Тэатральная культура Беларусі ХХ ст."
- Выстаўка:
- Выстаўка аднаго спектакля **"Балада пра белую вішню"** — да 1 верасня.

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА
ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская,
14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Майстар-класы:
- **Дэкупаж** для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.
- Выстаўка:
- Выстаўка **"Прыгожыя і знакамітыя (экалогія пачуццёвасці)"** (толькі для дарослых) — да 13 верасня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.
Тэл: 327 11 66; 203 07 92.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка, прысвечаная юбілею Паветрана-дэсантных войскаў Узброеных сіл СССР і сіл спецаперачый Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, **"85 год на абароне Айчыны"** — да 23 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ
МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК
"НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02;
+ 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Марыя Дарота Радзівіл. Час культурнага адраджэння"** — да 20 верасня.
- Выстаўка **"Talking Machine"** — да 4 кастрычніка.

Галерэя памяшкання сектара экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці

- Выстаўка **"Фарбы пленэру"** — да 26 лістапада.

Случкая брама

- Выстаўка **"Археалагічная спадчына Нясвіжа"** — да 30 верасня.

Ратуша

- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён,
Гродзенская вобласць.

- Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Партрэты князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоз"**.
- Выстаўка **"Баявыя нагалоўі (шлемы) засцерагальнага ўзбраення і харугвы беларускіх зямель ХІ — ХVІІ стст. (Рэканструкцыя)"** — да 30 верасня.
- Выстаўка ўзнагарод алімпійскага чэмпіёна Максіма Мірнага **"Мірныя трафеі"** — да 31 кастрычніка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

- Экспазіцыі:
- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваныя экскурсіі па

казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.

- Музейна-педагагічны праект **"Крочымы у школу разам з Коласам"**.

Акцыі:

- **"Самы лепшы дзень"** (Дзень нараджэння ў музеі).
 - Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень выселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
 - Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).
- Выстаўка:
- Выстаўка **"На ўлонні прыроды такія прыгоды"**, прымеркаваная да 80-годдзя выхаду ў свет пэзмы Якуба Коласа "Міхасёвы прыгоды".

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

- Экспазіцыі:
- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Выстаўкі:
- Выстаўка твораў Альберта Цэхановіча **"Далёка"** — да 31 жніўня.
- Выстаўка **"Калевала вачыма рускіх мастакоў"** — з 4 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ
ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, ул. Рэвалюцыйная,
10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада МінскаМАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА
САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:
- **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- Выстаўка:
- Арт-праект Віктара Альшэўскага **"Мой Мінск. Сімвалы прасторы і часу"** — з 11 верасня да 11 кастрычніка.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:
- **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**.
- Выстаўка:
- Выстаўка **"Gloria Patria"** — дакументы, карты, прадметы хрысціянскага культу з прыватнай калекцыі Ігара Сурмачэўскага — да 20 верасня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і
Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:
- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж".
- Виртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.
■ Пастаянная экспазіцыя.ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА
СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА
КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.

- Экспазіцыі:
- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. ХІХ — сяр. ХХ стст.

- "Народныя іконы Беларусі 2-й пал. ХІХ ст."

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ
г. Мінск, вул. Кірылы
і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ
г. Гомель, пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.Цэнтральная частка палаца Экспазіцыі:

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- **"Чырвоная гасцёўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
- **"Адкрытае захаванне археалагічнай калекцыі музея"**.
- **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).

- **"Жылы інтэр'ер канца ХІХ — пачатку ХХ стст."**.
- **"Свет прыроды"** (выстаўкі "Загадкавыя фантазіі мора" і "Жывёльны свет Гомельшчыны") (грот палаца).
- Выстаўкі:
- Персанальная выстаўка Зоі Луцэвіч **"Водар каханьня..."** — да 7 верасня.
- Выстаўка **"Лукамор'е"** (чароўны свет казак Аляксандра Пушкіна ў образах персанажаў, якія рухаюцца) — да 6 верасня.
- Выстаўка матылькоў з прыватнага збору М.Рамазанава **"Лунаючыя кветкі"** — да 13 верасня.

- Выстаўка **"Памяці мастака"**. Жывапіс Аляксандра Гайлевіча — да 6 верасня.
- Выстаўка **"Стары Курск у акварэлях І.І. Лікарэнкі"** (з фондаў Курскага дзяржаўнага абласнога краяведчага музея) — да 14 верасня.

- **"Шкло, якое гаворыць праўду"** (люстэркі з прыватнай калекцыі С.Л. Пуціліна) — да 11 кастрычніка.
- **"Крохкія захавальнікі Слова"** (рэдкаія рукапісныя і старадрукаваныя кнігі з фондаў музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля) — да 4 кастрычніка.
- **"Ад крыналінаў да мадэрна: гісторыя моды ІІ пал. ХІХ — пач. ХХ стст."** — з 10 верасня.
- **"Байкі Крылова"** — мастацкія творы Андрэя Крылова — з 11 верасня.
- Выстаўка жывапісу і графікі **Сяргея Радчанкі** — з 12 верасня.

Вежа палаца Экспазіцыя:

- **"Уладальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы"**.
- Выстаўкі:
- **"Кнігі, якія ведаюць усё"** (энцыклапедычныя выданні ХІХ — ХХ стст. з аддзела рэдкая кнігі Гомельскай абласной бібліятэкі імя У.І. Леніна) — да 28 верасня.

ТЭАТРЫ

- **11 — "Адэль"** Я.Таганава.
- БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР**
- г. Мінск, вул. Мяснікова, 44.
Тэл.: 200 81 26.
- Гісторыя Свярдлоўскага акадэмічнага тэатра музычнай камедыі (Екацярынабург):
- **5, 6 — "Кацярына Вялікая"** С.Дрэзніна.
 - **7 — "Цётка Чарлі"** О.Фельцмана.
 - **8 — "Яма"** С.Дрэзніна.
 - **9 — "Скрыпач на страсе"** Дж.Бока.
 - **10 — "Парк савецкага перыяду"**.
 - **11 — "Пунсовыя ветразі"** М.Дунаеўскага.
 - **12 — "Котка"** У.Баскіна.
 - Пачатак а 11-й.
 - **12 — "Герцагіня з Чыкага"** І.Кальмана. Пачатак а 19-й.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
"РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР
БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.
Тэл./факс: 334 60 08.

- **10 — "Адвечная песня"** Янкі Купалы.

- Мастацка-адукацыйны праект, прысвечаны творчасці гомельскіх мастакоў **"Край родны, назаўжды любімы"** з фондаў Гомельскага палацава-паркавага ансамбля — да 31 снежня.

Паўночнае крыло палаца Экспазіцыя:

- **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.
- Выстаўка:
- Выстаўка **экзатычных жывёл**.

Зімовы сад

- Свет субтрапічных раслін і жывёл.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
- **"Музей крыміналістыкі"**.
- Выстаўка, прысвечаная 70-годдзю заканчэння Другой Сусветнай вайны, **"На Тыхом океане свой закончылі поход..."**.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Экспазіцыя "Прырода Лідчыны"

Выстаўкі:

- **"Вядзём пачатак мы ад Гедыміна..."**.
- **"Крылы над Лідай"** — выстаўка да 100-годдзя Лідскага аэрадрома.

- Выстаўка **"Старонкі непа100роннай вайны на Лідчыне"**.
- Выстаўка **"Гукі цывілізацыі, якая заснула"**.
- Выстаўка **"Вайны свяшчэных старонкі"**.
- Выстаўка **"З мастацкім словам па жыцці"**.
- Мемарыяльны пакой **Валянціна Таўлая**.

- Выстаўка з прыватнага збору А.Фішбайна **"Рэчы побыту канца ХІХ — пачатку ХХ стст."**.

- Музейна-вобразная зала **"Хрушчоўка 60-х"**.
- Выстаўка **"Музей шакаладу "Nikolya"**.

ГАЛЕРЭЯ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.

- **Выстаўка дыпломных прац выпускнікоў** Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А.К. Глебава (жывапіс, дызайн, дэкаратыўна-